

OSZAK

Országos Széchenyi Könyvtár

WOSZK

Wydawnictwo Woszk

OSZEK

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

NAGY IRÓK NAGY IRÁSOK

SZERKESZTI BÁLINT LAJOS

ELSŐ SOROZAT

VII

GEORGE & MEREDITH
AZ ÖNZŐ (THE EGOTIST)

MÁSODIK KÖTET

GEORGE MEREDITH
AZ ÖNZŐ

FORDITOTTÁK:
BABITS MIHÁLY ÉS
TÓTH ÁRPÁD

MÁSODIK KÖTET

GENIUS & KIADÁS

~~2. d. g.~~
5/30

OSZK

2R

10.753 | I 7/2

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknapló
1923 év. 116. sz.

R
1965

I. FEJEZET.

Vernon, a nyom-kereső.

A kerti kapusnak volt egy fia, Crossjay úrfi pajtása, kóbor csínyjei társhőse; szive vágya pedig ennek a fickónak az erdőkerülői rang volt, amiért is, a főerdész egyik csemetéjének kíséretében, Crossjayvel együtt, rendre kószáltak a vidéket, hozzáidomulni a mindhármuk szemében oly kedves foglalkozáshoz. Crossjay jövődöbeli meghitt viszonya a titokzatos óceánhoz közmegegyezésből a kapitányi címet juttatta neki; ő lett a vezér s mikor leckéi elől megszőkött, rendszerint a Jacob Croom vagy Jonathan Fernaway társaságában lopta a napot. Vernon biztosra vette Crossjay ludasságát, mikor látta, hogy Jacob Croom a kapusház kis nappalijában csücsül. Abból, hogy Jacob oly tulságos buzgalommal görnyed a könyv fölé, melyet Vernontól kapott, csalafintaság világos jelét szimatolta. Annál inkább elképedt, hallva az anya és leány, valamint Jacob egyöntetű előadását, mely szerint a kapun Miss Middletonnal ment ki Crossjay, még tíz óra előtt s hozzá oly sietve, hogy oda se intett Jacobnak. Hogy a föld minden teremtményei közül éppen Clara az, aki Crossjayt iskolakerülésre kaptja, — ez hihetetlennek látszott! Vernonnak görög és latin nőnyilazó aforizmákra kellett visszatünődnie, hogy hitelt adhasson ennek a hirnek.

Köröskörül esett: vastag felhőrongyok csapódtak halomtól-halomig; távoli mennydörgés döröm-

bölt; s vonító szélrohamok szüneteiben a zápor alatt valami heves csámcsogás zajával csobogott a föld, fölöttébb hasonlatosan a frissen telitöltött disznóvályuhoz, mintha kiéhezettek lármás tömegei ülnének asztalhoz s esnének neki ételnek és itálnak, immár elnémulva, csupán az állkapcsok mohó csattogásával. A fürge gyaloglás embere, ha van benne költőiség és humor, a képek tömegét gyűjtheti föl egy ilyen uton. Az eső, ha még ugy zuhog is, pompás utitárs, feltéve, hogy az elszánt kutyagoló fittyet hány a kényelmetlenségnek s cipői cuppogásának. Különben is, a délnyugati esőfelhők nem tartós komorságúak: átölelik a földet s alaposan végig akarják csókolni bő áradásukkal; aztán, mint az ölyv, mely a karmai közt vergődő madár tollát csőrébe tépi s úgy szegi magasba fejét, fölemelkednek s hosszú, kúszó és nedves vonalzású fátyolalakot öltenek, a fátyol pedig bármely pillanatban szétszakadhat s feltárhatja a lágy és föntebb következő felhőt, vele a napot és az eget, mely zöldesen villog a felhasadt kárpitu láthatár közelében, a korai harmatban ázó fű zöldjére emlékeztetve; vagy fejünk felett, a szertegomolygásban és tovasuhanásban egyszerre az ég legtisztább kékje kacag föl, titáni, fehér vállak között: és akár tart egy darabig drága mosolya, akár csak futó közbjáték az egész, mindezek a nedves vonalzások, a tódulás és nyargalás és fölszárnyalás, a formák árnyékszerű mintázatai, a feléjük szökkenő fák levélsercenése, a lombkoronák hajladozása, ágaik csettintő zaja, a makacs sövény sistergő hurrái, amint a harcban legfeljebb egy-egy levelét engedi prédára, azt is csak táncos lebegéssel, — mindez a küzdelemnek és vad szépségnek színek nélkül is lelkesítő dicsőségét oltja az olyan férfi szívébe, aki az utakkal, rónákkal és hegyekkel tartott régi barátságánál fogva otthon érzi magát

az ilyen környezetben. Hadd ázzék agyon, a szive énekel! És te, kinyalt nyárspolgár, aki gúnyolódol, sziveld meg ezt, hiszen mi lenne, ha hasonló esetben a szabadban rekednél? Holmi ideges táncmester lépéseivel játszanád az elemek sodrán evickélő patkány szerepét, egyre csak azt lesve, hol akadhatnál a közelben némi száraz búvóhelyre, megvédeni szerencsétlen személyecskéd! Ésőt vagy napsütést egyformán kell állania a mi klimánk emberének s aki ismerni akarja az edző mámor titkát, szerelmes vérrel udvaroljon délnyugat fellegeinek.

Vernon boldog nemtörődömségét Miss Middletonért való aggodalma zavarta csupán. Ettől eltekintve, a hullámok habfoszlányai közt csapongó sirály gyönyörűségét érezte. Eszébe jutott, hogy a svájci és tiroli Alpések még sokáig az elérhetlenség messziségébe rejtik előle a fejüket, kapnia kell hát a délnyugati zúgáson és bűgáson, mint a legközelebb érhető jón. Szelidebb eső kezdődött, a meglebbenő függöny alatt setéten rajzolódott ki a toványuló táj; a felhők azt az oszló hömpölygést mutatták, amelyet Vernon szeretett elnézni; de szegélyük még alant kuszott. Ujabb záporok ismétlődtek, mert a csíkos felhőfutásnak még nem volt meg az a sasmadaras felfelé lendülése, melyet Vernon a derülés jelül ismert és a dombokat sem övezték még ködpántlikák.

Az egyik kerítés lépcsős tövében, a Randon felé vivő, útlerövidítő ösvényen Crossjay tűnt elő. Egy fokkal fölötte holmi csavargóféle alak ült.

— Te vagy az? Mit csinálsz itt? Hol van Miss Middleton? — kérdezte Vernon. — De jól vigyázz, mire nyitod ki a szádat!

Crossjay újra becsukta a száját, amelyet már épen kinyitott.

— A lady tovább ment az állomás felé, sir, — szólalt meg a csavargó.

— Megörültél? — bömbölte Crossjay s már-már neki ugrott a beszélőnek.

— Hát nem így vót? Urfi, hát mondhassa, hogy nem így vót?

— Szamar! ezért kaptál tőlem egy shillinget?

— Az urfi azér adta azt a pénzt, hogy itt-maradjak és vigyázzak az urfira. Azér maradtam itt.

— Mr. Whitford! — apellált Crossjay tanító-mesteréhez, a méltatlankodás kitörésével: — Vigyázni, énrám! Mintha valaki, aki ismer engem, elhinné, hogy énrám vigyázni kell! Jaj de nagy marha vagy te, öregem!

— Szidhat az urfi, ahogy jólesik. Én minden nótámat eldanoltam az urfinak, hogy elmulasszam a rosszkedvét. Vigasztalni kellett, nagyon odavót a lelkem. Ugy sirt mint egy apró gyerek.

— Én azért „danoltattalak,” hogy addig se káromkodjál.

— Hát osztán mér káromkodtam, urfi? azér, mert viszketek a kabátomtul, ha így átvizesedik, hiszen nincs alatta ing! Meg nem is reggeliztem, hogy a gyomrom szívelhetné ezt a cudar időt! Ilyen az én sorsom ezen a világon! Vándor lélek vagyok én! Csuda-e hát, hogy káromkodok olyankor, amikor éppen nem danolok?

— Dehát hogy is ülhetsz itt így, agyonázva, Crossjay? Takarodj azonnal haza és öltözz át, aztán készülj a leckére!

— Mr. Whitford, én megigértem . . . és egy shillinget adtam ennek a fickónak, hogy ne zavarja Miss Middleton utját . . .

— A lady nem akart továbbmenni az urfival és én aszondtam, hogy majd én elkisérem az állomásig, csak a háta megett persze, tisztességtudón . . .

— Persze! — hitvány gazember! — csikorgatta a fogát Crossjay az árulóra. Ugy volt az, Mr. Whitford, hogy én nem biztam meg benne s le-

füleltem, különben ott vinnyogott volna a Clara sarkában a rossz ruhájáról meg a gyomráról s hajtogatta volna, hogy ő milyen szegény vándor lélek. Mindenkit ezzel gyötör.

— Miss Middleton az állomásra ment? — kérdezte Vernon.

Crossjayból egy szót sem lehetett erre vonatkozólag kicsiholni.

— Mennyi ideje lehet? — fordult Vernon részben Csavargó urhoz.

Az utóbbi dideregve vacogta el, hogy negyedórája, vagy husz perce is lehet annak. — Hogy mérjem én az időt, sir? Ha rendes kosztom vóna, órára korogna a hasam. De ehelyett csak a köszvényem rendes!

— Utat! — kiáltotta Vernon s egy ugrással tul volt a lépcső hágóján.

— Uri embernek könnyü, aki meleg ágyba hál, — nyöszörögte a csavargó. — Azok nem érzik a térgyüket.

Vernon odanyomott neki egy félkoronást, hiszen ezegyszer hasznos csavargónak bizonyult.

— Mr. Whitford, hadd menjek én is! Ha maga mondja, akkor én is mehetek. Hadd menjek én is! — könyörgött Crossjay. — Hiszen olyan soká nem fogom újra látni . . .

— Haza! azonnal! — vágta el az esdeklést Vernon s utnak lódult.

Még hallotta, hogy Crossjay és a csavargó beszélgetnek valamit: Crossjay megvetőn utasította vissza a hivatásosan szomoru ember vigasztalását.

Vernon átnyargalt a földeken, óráján mérgetve, vajjon kijut-e a randoni állomásra tiz perccel tizenegy előtt? Közben elfelejtette világosan számonkérni magától, miféle természetű az az elhatározás, mely így neki lendítette? Ahogy kibukkant az országutra, jobban neki vethette lábát a sietségnek, mint a csúszós ösvényen s futni kezdett.

Főleg abban reménykedett, hogy Clara esetleg eltévesztette az utat. Az újra lezuhanyozó eső felingerelte, Clara miatt! Nem volna okosabb, ha futni hagyná? — de aztán három óra hosszat üljön szegényke, vagy még tovább is, nedves lábakkal, egy vasuti kupében?

Képzeletében átölelte s szíven melengette azokat az apró lábacskákat. Willoughby csökönyös ostobasága igenis megérdemelte ezt a csapást! De sem Clara, sem atyja nem érdemlik meg a botrányt. És a leány ugy kétségbe van esve! Hathom rá most a higgadt beszéd? És ha az nem, hát mi? Vernon nem tudta. Tegnap nyomatékos hangon beszélt Willoughbyval, rá próbálta beszélni, hogy egyezék bele menyasszonya elutazásába s adjon szabadságot neki érzelmei átgondolására: a beszélgetés után azzal a meggyőződéssel hagyta ott unokafivérét, hogy a legokosabb, amit Clara tehet, a menekülés: az a férfi, aki tettetett értelmetlenségében ennyire ravasz s merő oktalan gög, akinek rátarti fogásai csupa ferde zsarnokoskodásból fakadnak, csak a tényekből okulhat.

Ahogy azonban Clara legutóbb Willoughbyval bánt, nagyon különös volt; oly különös, hogy Vernon alaposabb önismeretre tett volna szert, ha jól megfigyelte volna, mily hirtelen nyilalló gyanút fájditott belé ez a viselkedés. De Craye mindenki előtt úntig ismételtette, hogy készül elhagyni a kastélyt. Közös terv szerint jártak volna el? Ez a gondolat hidegebb érintéssel rugta szíven, mintha a Clara apró, átázott lábacskáit érezte volna ott.

Vernon tökéletesen menthetőnek találta, hogy a leány bizalmasává tette őt, de elnézése az ifjú lady jellemével szemben nem ment odáig, hogy ugyanazt a bizalmat más gentleman irányában is elfogadja. Minden gyanúra képes volt: arra is, hogy De Craye-t szintén az állomáson találja.

Ez a lehetőség megakasztotta nyargalásában, végig kellett gondolnia, milyen szerepet játszóknak ebben az esetben? Egyszerre csak a kis Dr. Corney hajtott el mellette a rendon országúton s kiáltva üdvözölte, komor barátját a legmeghittebb ir kedvesség ölelésébe invitálva, ami ezúttal száraz ülést, esernyőt és vízhatlan takarókat jelentett.

— Ez bizony a legsilányabb vendégszeretet, amiben részesíthetem Önt, hacsak meg nem toldjuk egy jó adag forró vizes pálinkával a Delfinben — mondta az orvos, — de meg is toldjuk ám, ugye? Kénytelen vagyok Rendonba menni, tulvilágra segíteni egy betegemet. Az orvosság, hiába, a szegény fickók babonái közé tartozik, annál makacsabban ragaszkodnak hozzá, minél kevesebbet használ. A pilulák meg a pap szépen közrefogva eresztik őket az örök vizekre. „Nyomja-e valami a lelkiismeretét, fiacskám? — Csak az, hogy megenged-e tisztelendő atyám még egy kortyocskát? Hogyne, fiacskám, csak fogd be a szekeredbe ezt a lovacska is s menjetek békességgel, Isten segítsen!” — A rendon állomásra? ugye ezt mondta, Vernon? Hát csak rendelje meg a receptemet a vasuti vendéglőben, ha úgy siet. Ejnye, de furcsán néz! Mi a baja? Nem segíthetnék rajta?

— Nem. És ne is kérdezze.

— Most maga épen olyan, mint az az ir gránátos, akit igen megalázó helyzetben ért a puska-golyó. No, itt vagyunk Rendonban s diadalmenetben zörgünk végig rajta. Itt van újra a Dr. Corney hipp-hopp kordéja! Mert nélküle már meg se tudnak halni rendesen s a halálos ágyon csak az a fő bűnbánatuk, hogy nem híttak hamarább! Egy kis puskaaporos humbug nem árt ennek az ágyutöltelék népségnek, Vernon barátom, ha ők magját is érzik a durranásnak. Legyünk elnézők az emberekhez, férfiakhoz és nőkhöz egyaránt, de

főleg a nőkhöz. Így ni, jön a csodadoktor s most mindjárt az ablakba tolja valamennyi hölgy az orrocskáját, majd meglátja; — nekem pedig a legédesebb kisasszonyka jut az eszembe, akit csak valaha láttam, s vele a legboldogabb férfi! Mikor utazik el a kicsike a kelengyéjét összeszedni? S mikor boronálják végkép össze őket? Nem akarom azt mondani, hogy az a leány maga a tökéletesség, mert ez valami mozdulatlan merevségű rangot jelentene. Inkább táncoló ágacska a mellette emelkedő fatörzsön! Költőnek kéne lennem, hogy beszélhessek róla. Ir fajta vagyok, lobbanékony, azt hiszem, de még sohasem láttam leányt, aki hasonlóképen értette volna meg férfiemberrel az „elragadó“ szó egész boldog jelentését. És most elmegey! Nem válthatunk több szót egymással. De maga görög lélek, Vernon koma! Hát mondja, nem olyan az a kis teremtés, mint valami földiekkel szeretkező istennő leánykája?

— Ördög bujjék magába, Corney, tegyen le már a kocsijáról; lekésem a vonatot! — mondta Vernon, rátéve kezét az orvos karjára, hogy megállítsa a már látható állomásépület felé vivő uton.

Dr. Corney kelta intelligenciája megértette a logikátlan beszéd mögött is a lappangó következetességet. Megrántotta a gyeplőt s kijelentette:

— Két percnyi gyalog futás nem fog megártani önnek.

Halványan még átvillant rajta, hogy tán meg is sértette Vernont, bár jóbarátok voltak s a búcsúzásnál szívélyes kézszorítást érzett.

Az igazat megvallva Vernon ebben a pillanatban nem tudott volna elviselni tovább egyetlen ir hangot sem. Dr. Corney azt az eredményt érte el nála, hogy most már nem csodálkozott, miért szeretheti Clara Middleton De Craye ezredest.

II. FEJEZET.

A vasuti állomáson.

Clara ott állt a váróteremben s nézte az esőben fehéren villogó sineket. Ajkai megnyiltak, amint Vernont megpillantotta.

— Megváltotta már a jegyét? — kérdezte a férfi.

A leány bólintott s szabadabban lélegzett föl; ez a tényekre szorító kérdés megnyugtatta.

— Maga egészen át van ázva, — folytatta Vernon és ezt a tényt sem lehetett letagadni.

— Egy kicsit. Nem is érzem.

— Arra kell kérnem, jöjjön be velem a szomszédos vendéglőbe, pár lépés az egész. Látni fogjuk, ha a vonatját jelzik. Jöjjön!

Clara meglepődött a parancsoló hangon, de a józan ész szólt hozzá ezen a hangon keresztül s a nedvességtől agyongyötört leány szívesen engedett ennek a józanságnak, föltéve, hogy függetlenségét nem fogja érinteni. Külsőleg tehát engedelmeskedett, belsejében azonban résen állt, hogy bármely döntő irányítás esetén ellenszegüljön.

— Biztosan látni fogjuk a jelzést, Mr. Whitford?

— Erről gondoskodni fogok!

Beszélt a vasuti hivatalnokkal s átvezette Clarát az ut tulsó oldalára.

— Egészen egyedül van, Miss Middleton?

— Igen, a szobalányomat nem hoztam magammal.

— Tüstént le kell vetnie a cipőjét és a harisnyáját, hogy megszáradjanak. Át fogom Önt adni a vendéglősnének.

— De a vonatom!

— Még van egy teljes negyedórája, sőt alkalmasint késés is lesz.

Nyugodtan beszélt, ami egészen fordítottja volt az ellenséges hangnak, noha parancsolón is hatott, de mégsem kellemetlenül, hiszen a szökésről baráti-lag hallgatott. Clara elnyomta éber bizalmatlanságát s Vernont magára hagyva bement a vendéglősnéhez, mert lábai csakugyan nagyon átáztak és áthültek, ruhája alja pedig csupa sár volt; amint végignézett magán, valósággal megborzadt s halát érzett Vernon iránt, amiért külsejét nem vette alaposabban szemügyre.

Vernon megrendelte a Dr. Corney receptjét s felvezték egy arcképekkel körülaggatott terembe, ahol a vendéglős ősei és családja ülték végig a falakat, ellapulva a vásznakon, mint a botanikus mappában szétpréselt növények, noha általában bizonyos telthúsu tendencia uralkodott rajtuk s a nők között szörnyü kebel-batallionok találtattak. Valamennyiük a nemzeti energia megtestesülése volt, amely minden akadályon keresztül megvalósítja eszményét. Az arcképek szeme közé néztek a vendégnek. „Igyál és minket kövess!” — ezt a mondást pingálhatták volna a szájuk mellé. Vernon honfitársai egy széles rétegének privát Walhallájában ült itt. A mostani gazdának gondja volt rá, hogy még élete delelőjén elhelyezkedjék a galériában, középre akasztatta a képét, mely frissen terpeszkedett el, még pirosan a modellt-ülés izgalmától. Hiszen eljön az idő, mikor majd a fia arrább szorítja, addig is hát ő tessékelté oldalsóbb helyre az apját, hiven az energia követelményeihez.

Az ember ne foglalkozzék műkritikával, mikor

kényelmetlenül érzi magát a ruháiban. Vernon a családi képektől egy üvegládába zárt, kitömött csukához fordult, s üdülésképen a szegény hal részvételtjes szemléletébe merült.

Clara csakhamar újra megjelent s rászólt: „De hisz maga is alaposan vizes ám! Hiszen esernyője sincs! Jól átázhatott, ugy-e, Mr. Whitford?”

— Ma mindnyájan alaposan átáztunk, — felelte Vernon. — Crossjay is, meg az a csavargó is, akivel összeakadt.

— Az a szörnyü ember? De hiszen Crossjajnak vissza kellett fordulnia, amikor ráparancsoltam! A vendéglős nem lehetne az Ön segítségére? Magának nincs ugy kiszabva az ideje. Én megkértem Crossjajt, hogy forduljon vissza, mikor esni kezdett: és mikor a zápor zuhogott, elkergettem. Hát találkozott az én szegény Crossjajmmal?

— Nem tehet neki szemrehányást, hogy elárulta Önt. Ezt a csavargó cselekedte. Egészen véletlenül bukkantam az Ön nyomára. És most bocsássa meg, hogy olyan parancsoló-félén lépek fel: ne ijedjen meg, Miss Middleton; egyáltalán nem korlátozom a szabadságában; azonban nem szabad az egészségét kockáztatnia. Mikor jöttem, talákoztam Dr. Corneyvel, aki forró vizes pálinkát rendelt átázás ellen, főleg arra az esetre, ha az embernek még üldögélnie is kell átázott bőrrel. Az itóka itt van az asztalon; látom, hogy érzi is a fura szagot; hát most Önnek is hörpinteni kell belőle, ha orvoságul is, némi fölmelegedés okából.

— Lehetetlen, Mr. Whitford: nem tudnék belekóstolni. De maga, maga engedelmeskedjék Dr. Corneynek, ha már egyszer így rendelte.

— Addig nem, míg Ön is meg nem próbálja.

— Hát akkor jó: isten neki!

A leány fogta a poharat, inni készült, de a vad illat visszariasztotta.

— Csak rajta: maga különb dolgokra is képes!
— bátorította Vernon.

— Persze, mert itt talált engem, Mr. Whitford!
Igen, ugylátszik, különb dolgokra is képes vagyok,
ha magamról van szó, de semmire sem, ha egy
barátomat kell megmentenem. Mégis, azért hadd
próbálom meg!

— Legalább egyetlen alapos kortyot!

— Helyes. És a többit maga issza ki!

— Szives engedelmével, ha nem hagy tulsá-
gosan sokat!

Ugyanabból a pohárból kellett inniuk; és
Clarának innia kellett a kegyetlen keverékből: és
itt volt egyedül Vernonnal egy szálloda-féle helyen:
és a férfi csurron viz volt, mert őutána szaladt:
— és mindez azért, hogy egy meghatározott órá-
ban szabadulni próbált!

— Óh, mily csunya, hogy épen ilyen napnak kell
ma lennie, Mr. Whitford!

— Nem maga választotta ezt a napot?

— Azt igen, de ezt az időt nem!

— A legrosszabb pedig az egészben az, hogy
Willoughby majd találkozik a csontig ázott
Crossjayval és ki akarja majd facsarni belőle az
igazságot; mikor pedig az eredmény csak köntör-
falazás lesz, meg szemenszedett hazudozás, Wil-
loughby mindent ki fog találni s a fiut elkergeti
a háztól.

Clara gyorsan ivott s többet, mint amennyi
szándékában állt. Ugy tartotta a poharat, mint
holmi lerázni való ellenséget s bizonytalan lélek-
zettel nyelt egyet a levegőből.

— Sohase kényszerítsen többé ilyen italra!

— Valószínűleg nem fog még egyszer elszökni
az édesapjától és a barátaitól!

Clara még lihegett a tüzes, leszalajtott folya-
déktól: és csodálkozott, hogy a szesz meghazud-

tolta a hírét, mert ahelyett, hogy megerősítette volna, fájdalmasan érzékennyé tette Vernon megjegyzéseivel szemben.

— Mr. Whitford, nem is merem kérdezni, mit gondol most maga énrólam?

— Mit gondolok? Egyáltalán semmit sem gondolok; szolgálatára akarok lenni, ha tehetem.

— Ugye, most maga egy kicsit borzad is tőlem? Ne tegye ezt! Én nem csaltam még meg senkit. Én feltártam maga előtt a szívemet és nem bán-tam meg.

— Mondják, kitünő szokás, ha valaki ért a szive feltárásához . . .

— Nekem nem szokásom . . .

Vernon meg volt illetődve s épen ezért, önnön magával elégedetlenül, hajlott a sértő hangra. — Mindenki olyan, amilyen, Miss Middleton. Én például nem vagyok hős, rossz összeesküvő is vagyok; így hát nem vehetni sok hasznomat.

— Maga tartózkodó természetű, — én pedig megyek s a jóhírem ittvész utánam. Maga azonban méregpohárra ítelt engem s a maga részéről viszont hozzá se nyult.

— *In vino veritas*: ha hozzányulnék, kibökném ami a szívemen van.

— Akkor hát rajta: az egészségének is jót tenne vele, meg a szívének is.

— No, esetleg nem nagyon hízelgő dolgokat mondanék!

— Maga gorombáskodhatik is. Csak mondjon ki mindent!

— Van még rá időnk?

Mindaketten megnézték az órájukat.

— Még hat perc! — mondta Clara.

Vernon órája, a teljes átázás következtében, megállt.

Clara ezért is önmagát okolta. Vernon nevetett,

hogy megnyugtassa: — Az én *dies solemnes*-eim mindig azok, mikor jól víz alá merülök; hozzáedződtem az ilyesmihez. Ami pedig az órát illeti, legalább mindig arra fog emlékeztetni, hogy akkor állt meg, mikor maga elment.

A leány feléje emelte a poharat. Könnyebbnek érezte magát s egy kis gorombáskodással elegy nyájasságot áhitott, ami elkísérje utján s amin majd eltűnődhessék.

Vernon ellenkező szélét forgatta ajkaihoz a pohárnak, mint ahonnan Clara ivott: alig észrevehető manőver lett volna ez, ha a lány nem határozottan a maga pohárszélét kínálta volna neki.

Feltehető, hogy Vernon nem készakarva cselekedett. De mégha véletlenül tette is, a szándékoság minden jele nélkül, Clarának rosszul esett látnia, úgyhogy belereszketett s visszahőkölve pirult füle hegyéig.

Aki szökik, mindenféle furcsa váratlanságok közé retten: hajó, mely nem ring nyugodt rév vizén. Clara szorosra csukta ajkait, mintha fulánk tört volna beléjük. Fürge temperamentumának hamar ítélkező érzékenysége azzal vádolta, hogy ezek az ajkak tán már elvesztették üde ártatlanságukat. S a férfi, aki így megbántotta, olyan hivatalos udvariassággal kezelte, akár csak a perron valamelyik vasutas hivatalnoka!

— Most már mindaketten belekóstoltunk a méregpohárba, — mondta Vernon, — csakugyan kriminális egy méreg, elismerem. Dehát a doktor így rendelte s a tengeren matróz-gusztus szerint kell élni! Most pedig, Miss Middleton, ütött az óra: akar-e visszajönni velem?

— Nem, nem!

— Hát hová megy?

— Londonba; egy barátnőmhöz, — Miss Darletonhoz.

— Mit üzen az édesapjának?

— Hogy mit? Egy levelet hagytam neki betéve a magának kézbesítendő levélbe.

— Az én levelembe? És mit üzen Willoughbynek?

— Barclay, a szobalányom, majd átad neki délből egy levelet.

— Ézzel megpecsételte a Crossjay sorsát.

— Megpecsételtem?

— Crossjajt e pillanatban nyilván keményen vallatják. Gondolhatja, a fickó miket válaszol! A levél le fogja leplezni és Willoughby nem ért a megbocsátáshoz.

— Sajnálom. De nem kerülhettem el. Szegény fiu! Drága kis Crossjaym! Nem is gondoltam rá, hogy Willoughby még megbüntetheti! Csakugyan nagyon gondatlan voltam. Mr. Whitford, odaadom a zsebpénzemet a Crossjay taníttatására. Később, ha valamivel idősebb leszek, módomban fog állni, hogy jobban is támogathassam a fiut.

— Ez csak teher lenne az Ön vállának, felesleges ilyesmiket cipelnie. . . Természetesen az Ön elszántságát nem változtathatom meg, a körülmények ellenben megváltozhatnak s ezeknek a nők rendszerint jobban alá vannak vetve, mint mi, férfiak.

— Én nem akarok meghódolni nekik!

— Hogy Ön hogy tud szembeszállni a körülményekkel, azt éppen a jelen pillanat mutatja legjobban.

— Mert elhatároztam, hogy szabad leszek?

— Nem, hanem mert éppen az ellenkezőjét cselekszi: nem tud elhatározásra jutni: megszökik a nehézség elől s atyjára és barátaira hagyja az egész terhet. Ami Crossjajt illeti, láthatja, hogy tönkreteszi lehetőségei nagyrészét. Én már előbb elvittem volna innen ezt a fiut, ha nem tartottam volna okosabbnak jó viszonyt ápolni közte és

Willoughby közt. De hagyjuk most a Crossjay dolgát! Ő úgy fog viselkedni, ahogy lovagi férfiúhoz illik, utánozni fogja azokat, akik hasonló dolgokat vittek végbe hölgyekért.

— Akár hazudni is fog, csakhogy egy gyávát megvédjen, — így gondolja, Mr. Whitford? Oh, tudom! — Még csak két percem van. A kocka el van vetve. Nem hátrálhatok meg. Most pedig készülődniöm kell. Az állomáson még találkozunk? Jobb szeretném, ha hazasietne.

— Utolsó percig maga mellett akarok maradni. Majd itt megvárom. A maga vonata előtt még egy gyorsvonat is megy és én megállapodtam az ügyetlenséssel a jelzésben; az ablakot állandóan szemmel tartom.

— Még mindig maga a legjobb barátom, Mr. Whitford. . .

— Holott. . .

— Igen, — holott még most sem érti teljesen, micsoda szenvedések hajszoltak idáig. . .

— „Vad habverés és szörnyü szél?“

— Oh! maga nem ért engem!

— Misztérium?

— A szenvedés nem misztérium; hanem csupa-csupa egyszerű tények sorozata.

— Jó, nem bánom, hát nem értem. De most aztán döntsön! Szívből kívánom, hogy szabad akaratát kövesse!

Clara kiment a szobából.

Száraz harisnyák és cipők alkalmasabbak utazásra a nedveseknél, de noha Clara elhatározása igen szilárd volt, miközben a harisnyákat és cipőket felhuzta, úgy érezte magát, mint akit elgáncsoltak. A célt még mindig kívánatosnak látta, de vágyódása eltompult. Vernon jókívánsága, hogy szabad akaratát kövesse, mérlegelésre kényszerítette, mit is akar? — természetesen ezt: elmenni,

megmenekülni, lerázni a lidércnyomást: — és megbántani atyját? ártani Crossjaynek? elszomoritani barátait? Nem és tizszeresen nem!

Sietve tért vissza Vernonhoz, hogy ne lássa lelke visszás képeit.

A férfi egy zárt kocsira nézett le, amely most hajtatott az állomás kapuja elé.

— Átszaladhatunk, Mr. Whitford?

— Még nincs jelzés. És itt nincs olyan dermesztő hideg.

— Olyan vakmerő voltam és a papának irt levelet a magáéba tettem be, mert bízam abban, hogy maga majd kiméletesen közli vele a hirt és szószólóm lesz nála.

— Kiki megteszi, ami tőle telik.

— Nekem az jutott a sorstól, hogy megbántsam azokat, akik jók voltak hozzám. Én megpróbáltam követni a maga tanácsát.

— Elvégre maga előbb velem is beszélt, meg aztán Mis Dale-lel is; így legalább a lelkiismerete nyugodt lehet.

— De nem az.

— Hát mi nyomja?

— Nem tettem semmi olyast, ami nyomhatná.

— Nos, éppen ezt hívják nyugodt lelkiismeretnek!

— De nem az!

Vernon vállalai megrándultak. Türelmünk, melylyel egy nő ártatlankodó kettősségét elnézzük, aszerint nagyobb vagy kisebb, hogy milyen hely jelölődik ki ily módon számunkra másokhoz képest. Ha Vernon akarta volna, ezt is gondolhatta volna: „Nem tettél ugyan semmit, de éppen eleget gondoltál valamire, hogy a lelkiismereted rendben ne legyen!” Ez nyilvánvalónak látszott s az, ahogy Clara beszélt, bizonyította is, mennyire szeretné a leány lelkiismerete nyugalmát. Vernon azonban

nem akart segíteni neki. A férfi-vér, mely egy összefüző lánc rándulásával pillanat alatt felel igent vagy nemet a nő cselekedeteire, elhomályosította Vernon látását. Ujra vállat vont, mikor a leány folytatta: — „Égész mivoltomra a legmélyebb megalázást jelentené, ha itt maradnék. Jó lélekkel tanácsolhatná?”

— A megaláztatást semmiesetre sem, — felelte Vernon, sötéten a De Craye-lehetőségektől s nem szabadulhatva fel attól az élesen érzékeny érzéstől sem, mennyire koldusan függő állapotban élő ember ő s milyen szegény, bizonytalan firkászi élet vár még rá.

— Miért jött utánam és miért akart feltartóztatni, Mr. Whitford? — kérdezte Clara, akit megriasztott a hang, melynek olyan volt a lüktetése, mint egy sebé.

Vernon felelt: — Azt hiszem, afféle mitugrálisz okvetetlenkedő lett belőlem; pedig eddig még nem kaptam ilyesmin magam.

— Maga az én barátom. Csak olyan irónikusan beszél néha. Az is irónia volt, az én nyugodt lelkiismeretemről! Igen, beszéltem magával is és Miss Dale-lel is és aztán magamra maradtam s vitt az ár. Nem tud velem érezni: mennyire olyan erről beszélnem, mint a perzselő gyehenna? Willoughby behálózta a papát. És egyre azon töri a fejét, hogy engem is behálózzon. Menekülök a cselvetései elől, jobban, mint bármi más veszélytől. Rettegek tőle. Elmondtam magának, hogy én talán kárhoztatandóbb vagyok nála, de őt is vádolnom kell. És azok a nászajándékok! A gratulációk! És hogy vendégnek kell lennem nála!

— Ezek mindenesetre enyhítő körülmények, — mondta Vernon.

— De nem elégítik ki magát? — kérdezte Clara félénken.

— Maga valóságos férfias józansággal látja, hogy szökése tönkreteszi a jóhírét. Három napi halasztással fedezhetné a visszavonulást s édesatyjával mehetne.

— Papa nem akar hallgatni rám! Teljesen megzavar: Willoughby egészen megboszorkányozta!

— Bizza rám a dolgot; rá fogom venni, hogy meghallgassa.

— És visszamenjek? Oh, nem! Inkább Londonba! És hozzá még éppen ma este lesz a Mrs. Mountstuart diner-je is! Én nagyon szeretem ezt a ladyt, de kerülöm. Kell! Olyan bálványimádó természetű!... És mit felelhetek magasztalásaira? Csak esdeklő szemeimmel meredek rá. Ő látja ezt, de kinlódva elfordulni akaró tekintetemben kómikus szemérmeskedést sejt, bájos „huncut” vagyok neki s azonnal rákeríti a sort arra a témára, melyről azt hiszi, hogy engem leginkább érdekel. El akarom kerülni ezt az asszonyt. Ha csak rá gondolok is, nincs más választásom. Okos nő. Végigtetoválna megjegyzései tüivel.

— Maradjon: ezen a téren maga is megállja a helyét.

— Igen, ő elmondta nekem, hogy maga szerint az én nyelvemen is ott van az élc fűszere. Én nem tudok erről. Megbeszéltük a dolgot Mrs. Mountstuarttal s azt hisszük, maga téved. A lady inkább szépnak tart; ez viszont az ő tévedése.

— Sem az egyik, sem a másik megállapítás nem téves, Miss Middleton. Ön szép is, szellemes is: közönségesen talán úgy mondanák, hogy: vad, — az lesz Önről az elmarasztaló vélemény, hogy közönyös a saját jóhíre iránt s barátainak türniük kell ezt. Ön azonban ezen a bajon legálább még segíthetne!

— Ah! — bogozódnék másik a helyébe!

— Ezt nem ítélhetjük meg addig, amíg nem

látjuk, hogyan szabadul meg az elsőtől. Többet nem mondhatok. Édesatyját szeretem. Szentenciahegyező zsörtölődése s tudósi falábakon méltóságoskodó fölénye csak álarc, amivel elszórakozik, Önnek azonban ismernie kellene őt s nem ijednie meg ilyesmiktől. Ha csak egy latin leckeóra hosszúig együtt ülne vele s kezébe venné a kezét és azt mondaná, hogy nem tudja őt elhagyni, — és könnyek kizárásával! — mindjárt felelné Önnek! Csak egy vagy két további nap volna az egész! — kétségkívül nem valami kellemes dolog, de mégis többet érne, úgy gondolom, ennél a mostani szökésnél. Nekem azonban nincs semmi rábeszélő képességem. Nem tudok a „ladyk nyelvén.“ Csak a józan észre tudok apellálni.

— Ez aztán bók! Utálom a „ladyk nyelvét“.

— Oh, az kitünő adomány s szeretném, bár csak részem lehetne benne. Akkor igenis sikert arattam volna vereség helyett és nem vette volna bóknak, amit mondok.

— A gyorsvonat alighanem késik, Mr. Whitford.

— A gyors már elment.

— Akkor gyerünk át!

— Nem hiszem, hogy szeretné, ha Mrs. Mountstuart meglátná. Az ő kocsija érkezett az imént az állomás elé és a lady bent ül a kocsjában.

Clara kinézett, aztán csüggedő szívvvel mondta: — Mégis, ezzel is szembe kell néznem!

— Ebben az esetben én most itt elbucsuzom Öntől, Miss Middleton!

A leány kezét nyujtott. — Mit keres Mrs. Mountstuart éppen most az állomáson?

— Gondolom, valamelyik vendégét várja a ma esti lakomára. Az Ön atyjának Crooklyn profeszszort ígérték, — lehet, hogy ő jött meg az ellenvonattal.

— Visszamenni a kastélyba? — kiáltotta Clara. —

Dehát hogy? Nincs már nekem egy szikrányi türelmem sem! Ha legalább valami támaszom volna! — ha csak annyi is, hogy titokban nyugodtan érezném, hogy rosszat cselekszem; úgy még csak elvergődném valahogy! Hiszen hálóban vagyok! Nem tudok helyesen cselekedni, bármit is csinállok. Csak arra gondoljak, hogy megmentsem Crossjajt? Meg hogy kiméljem a papát? — Isten Önnel, Mr. Whitford. Mindig hálásan fogok visszagondolni kedvességére. De nem mehetek vissza.

— Igazán nem? — kérdezte Vernon, próbálgatva, hátha újra habozni kezdene a leány.

— Nem.

— De ha Mrs. Mountstuart meglátja, akkor vissza kell jönnie. Én tőlem telhetőleg elterelem a lady figyelmét. Ha mégis észrevenné Önt, találjon ki valami históriát s kérje meg Mrs. Mountstuartot, hogy vegye föl. Ez, azt hiszem, feltétlenül szükséges lesz.

— Nem gondolnám, — felelte Clara.

Vernon sietve hajolt meg s kivonult. A leány vallomása, mely oly sajátságosan hangsúlyozta, hogy esetleg holmi titkos rosszság nyugodt tudatában is támaszt tudna találni, veszélyesnek tünette fel bármelyikét a megoldásoknak: a szökést is, a maradást is. És amíg a leány riadtan tűnődött azon, hogy a férfit mi birhatta rá, hogy utána jöjjön, — mert ezt fölöttébb homályosnak érezte, — Vernon azalatt a saját külön kinzó aggodalmára gondolt s igazságot szolgáltatott a leánynak, miközben önnönmagát súlyosan elmarasztalta aggodalmáért. No, annyit legalább mégis megtehetett, hogy Clarát megóvta a meghülestől: ez volt egyetlen vigasztaló gondolata. Aztán megbecsületes lovagként viselkedett, aki nem csikart ki semmi személyi előnyt a leány helyzetéből; mig

azonban eltűnődött ezen, ismét erőt vett rajta valami bámulatosan száraz hangulat. A szigorú értelemben vett lovagnak olyan a szerepe, hogy csak a függöny lehullta után szabadna elgondolkodnia róla, különben olykor borzongva kellene éreznie, hogy milyen bolondság is volt hires jómagaviselete!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

III. FEJEZET.

A visszatérés.

Lesbe huzódva az ablaksarokban, Clara látta, hogyan megy át Vernon a szekérúton Mrs. Mountstuart kocsijához, miközben behuzott vállai és föltürt kabátgallérja önmagának kicsinyített kiadásává cingáritották. Annyira „Szegény Tamás fázik“ külseje volt, hogy a leány merő rokonérzésből dideregni kezdett.

Vernon aztán rögtön tovább lépett a kocsitól s bement az állomásra: egy csengő berregett. Az ő vonata vajjon? Vernon belátta, hogy a szökésnek meg kell lennie, hiszen segített is neki az előkészületekben, ami persze ellentétben állt sok mindennel, amit közben Vernon mondott, dehát ez a férfiu ma ugy tele volt ellenmondással, hogy egy asszony se különbül. A vonat befutott. Clara összerezzen: semmi jelzés. Vernon bizonyára rászedte!

A férfi visszafordult; belépett a kocsiba s a kerekek forogni kezdtek. Rögtön ezután Flitch bricskája hajtott elő s De Craye ezredes ült benne.

Vernonnak feltétlenül látnia kellett az ezredest!

De mi hozta ide De Craye-t? Az a szorongás, hogy most mit gondol róla Vernon, rásulyosult Clarára s elnyomta ártatlansága tökéletes érzését, noha jól tudta, hogy semmi olyast nem tett, ami idecsalhatta volna az ezredest. Willoughbyt nem

számítva, De Craye volt az utolsó, akivel ezutta találkozni kívánt.

Most szinte rettegett attól, hogy meghallja a csengetyüjelzést, mely tudatni fogja vele, hogy Vernon nem szedte rá s szörnyünek érezte, hogy Vernon levette róla a kezét és egy másik ember kezébe jutott.

Keztyüit harapdálta s a vendéglős-familia arc-kepei mind csak őrá szögezték szemeiket s egyik olyan volt, mint a másik; észrevette az üres talpas poharat, odakerült mellé, megérintette, a benne maradt együgyü kanállal együtt.

Csak egy kicsit engedjünk a kétségbeesésnek s máris különös messzeségek felé ránt bennünket!

Vernon azt kérdezte, hogy egyedül van-e itt? Ez az önmagában véve egyszerű kérdés, melyet a férfi egészen egyszerűen is tett föl, Clara tudatában most összeolvadt az égető brandy poharával, — így ismételte: „Föltétlenül látnia kellett De Craye-t!” — s rámeredt az üres pohárra, mint valami bizonyító tanura: mert Vernon nem volt a hajlékony gavallérok közül való, akik fáradhatatlan mosolyok közt igyekeznek udvarlással tüzdelni meg minden közhelyet. Azonban egy fiatal hölgy tudatában mégsem nyílnak sarkig az összes ajtók, bármily eleven eszük is egyébként: ezek közül az ajtók közül egy-kettő mindig zárva marad: kulcsuk sincs, másokhoz meg nem illik a kulcs s ismét másokat belülről meghuzódó szellemek huznak visszafelé. Clara sem tudta volna megmondani, mi hát az a valami, amit annak a pohárnak bizonyítania kell. S ha mi esetleg már többet is tudunk nála, nincs jogunk világosabbnak tekinteni a helyzetet, mint aminőnek ő látta. És a pohár szaga iszonyu volt: a pohár elítélte Clarát. Egy pillanatra az az ötlete támadt, hogy zsebreteszi a kanalat, mementónak, hogy majd unokáinak is

intőjele legyen. Még a tanúság bevezető szavai is ott lebegtek az ajkán: „Kicsikéim, itt van egy kanál, amit röstellenétek teás csészétekbe meríteni s mégis, életem egy szakában értékesebb volt számomra minden aranyból és ezüstből, mert...” stb.: a végkövetkeztetés ködös volt, mint az egész elgondolás; de a gondolat azért élt.

Ebben a hangulatban rohant le a lépcsőkön s az állomás feljárománál összetalálkozott De Craye ezredessel.

Az ezredes ragyogó arca a dolgát biztosra vevő férfié volt, aki egy kétes és vitás válsággal szemben pontosan találta el a kockázatos megoldást.

— Miss Middleton! — hangjában az örvendező meglepetés dominált, a csalhatatlan következtető tehetség büszkesége; így folytatta: — Nem jöttem későn fölajánlani szolgálataimat?

A leány megköszönte az ajánlkozást.

— Elküldte a bricskát, ezredes ur?

— Épen most váltattam, hogy Flitchet kifizethessem. Utközben csiptem el az országúton. Egészen biztos, hogy Flitch koma összeforrt a mi sorsunkkal. Csak be kellett ugranom a kocsijába s már tudtam, hogy úgy robogunk tova, mint a varázsló, meg hű szolgálataimé!

— Kerestek...?

— Nem veszélyes. Senki sem kételkedik abban, hogy Ön fedél alá huzódott. Megengedi, hogy védelmembe vegyem? Minden percem rendelkezésére áll.

— Futó látogatást akartam tenni barátnőmnél, Miss Darletonnál.

— Szabad dicsekednem? Valahogy biztosra vettem, hogy Ön ma meg akarja látogatni Miss Darletont. De nem tehet ilyen utat kísérő nélkül!

— Kérem, tartsa vissza a bricskát. Willoughby hol van?

— Vizhatlan csizmákban totyog. Hát nem engedi meg, hogy elkísérjem, Miss Middleton? Sohasem kapok bűnbocsánatot, ha most visszautasít!

— Nagyon kerestek?

— Volt egy kis „halló“-kiabálás. De miért küld így el? Mellesleg megjegyezve, a bricskára semmi szükségem: ha számüz, gyalog oldalgok vissza. Flitch csodálatos boszorkánymester, de a következő huszonnégy órára fuccs a tudományának... És olyan kitűnő alkalom volna, hódolatomat bemutatni Miss Darleton előtt!

— Ő nagyon szigorú a formaságok tekintetében, ezredes ur!

— Majd afféle tudatlan fickónak vagy rebellisnek játszom ki magam, aszerint, hogy melyik fajtát veszi szivesebben póráz alá. Emlékszem rá. Nagyon odavoltam tőle!

— Mikor nagynehezen visszaemlékezett rá!

— A memóriám véletlenül nem volt ügyes, mikor először említette a lady nevét. Mint mikor a tábornok szónokolt a municiójáról meg az utánpótlásról, hogy itt a hadsereg! — holott még mérföldnyi messzeségekben késtek a csapatok. Vagy ahogy az egyszeri inas, aki aludni ment, pedig már érezte a házban a tűz szagát, — más dolgokra gondoltam közben. Hát jó, megérdemlem, hogy Miss Darleton elfelejtsen, — ha elfelejtett. De kíváncsi vagyok: így van-e hát? — hajdani rátarti hajlamaim maradványa ez bennem. Vagy nem is annyira ez; — szeretném látni, milyen hatást tettem arra a valakire, aki barátnője Önnek. — Hogy egyáltalán semmiféle? Dehát a kavics is csak felver egy kis port.

— No, az alig nevezhető hatásnak, — felelte Clara, aki ezzel a csevegéssel könnyíteni akart határozatlanságán.

— A magamfajta ember alig várhat többet!

Hát beleegyeznek? — egy perc és megváltom a jegyemet.

— Ne váltsa meg, — ellenkezett Clara.

— Rabszolgája esedezik Ön előtt!

A leány feje határozott nem-et intett, de szemei elmerengtek. Mélyet lélekzett: ez a jegyváltás kettévágná a csomót. Az erőtlenség bágyadása simitotta végig.

De Craye nekilódult. Az egyik vasuti szolga feltartóztatta: valami uriember akarta felfogadni a Flitch bricskáját. Egy tekintélyes külsejű idős bácsi, podgyászái közé gabalyodva, tünt föl a kijáratnál.

— Tessék! az az úr beszállhat! — mondta De Craye, s markába nyomta Flitchnek a pénzét.

— Nyissa ki a kocsiajtót! — szólt oda Clara Flitchnek.

A kocsis lelkendezve rántotta meg a kilincset. Az ajtó kinyílt: Clara belépett.

— No, csak föl a bakra öregem, majd én maga mellé mászom, — kiáltotta De Craye, miután a sajnálkozó elképedés megriadása elolvadt arcvonásairól.

Clara a szemközti ülésre mutatott: az ezredes azt vitatta, hogy ránézve közömbös, ha meg is ázik. A leány mégse csukta be az ajtót. De Craye pillanatnyi lázongása szivesebben szállt volna harcba a kegyetlen időjárással, de a meghívás nagyon is édes csemege volt.

Clara hallotta vonata csengőjelzését. A vasuti töltés mellett hajtatra, szemközt jött rá a vonat, tizennyolc perc késéssel, mint óráján megállapította. S miközben a gőz bálna-köpködése felsistergett, Clara nem tudta volna megmondani, miért is nem ül most ott valamelyik vagonban s miért nem utazik el? Vernon nem erőltette a maradásra; mostani kísérelése még kevésbé; szive minden vágya

a menekülés volt: és mégis, most uton van vissza a kastélyba, és olyan furcsán nyugodt. Eleget törte a fejét a dolgon, hogy végre is érthetetlennek találja magát s ezen a ponton abbahagyta az egészet, készülve a Willoughbyval következő jelenetre.

— Majd egy szebb napot választok a londoni utra, — vetette oda.

De Craye meghajolt, de nem vette le a szemét a leányról:

— Miss Middleton, Önnek nincs bizalma hozzám.

A leány felelt: — Miből gondolja ezt? Én azt hiszem, bizom Önben.

— Beszélhetek?

— Ha csak tőlem függ, tessék!

— Nyíltan és őszintén?

— Mindenről, ami a szivét nyomja. Csak azt hadd kössem ki, hogy nem lesz tulságosan komoly. Esős időben áhitom a vidámságot.

— Miss Middleton, megint Flitch a kocsisunk! Gondoljon erre! Valami makacs ár mindig oda sodorja vissza, ahonnan elüzték, valami titkos fonál pedig minduntalan hozzáfűz bennünket. Nincs szerencsém Önnek régi barátja lehetni; az ember ilyenkor hódoló érzései számlájára merész: és az én hódolatom attól a perctől kezdődik Ön iránt, mikor először megpillantottam. Flitch a hibás, ha valakit hibáztatnunk kell érte. A varázs talán megtörne, ha őt visszahelyeznék régi hivatalába.

— Talán megtörne, — felelte Clara, nem épen legtündöklőbb mosolyával. Willoughby büszkeségét, hogy kiengesztelhetetlen tud lenni, önmagára visszapattanó ütésnek érezte s ebben magasabb igazságosság érvényesülését látta.

— Félek, hogy Önnek van igaza; szegény Flitchünknek nem valami jók a kilátásai, — folytatta De Craye. Majd szünetet tartott, mintegy

illendőségből a szóbanforgó balszerencse irányában, aztán csengően kacagott fel: — Mig csak magam fel nem fogadom, vagy legalább is meg nem ígérem ezt neki! Igazán azt hiszem, hogy Flitch szomorkás ödöngése a kastély táján csak tökéletesebbé teszi a kastélyban rejtőző Éden képét. — Miért nem akar megbizni bennem, Miss Middleton?

— De miért is ne ígérhetné meg neki, hogy felfogadja, ezredes ur?

— Majd csinálunk erre nézve valami tervet, szives engedelmével. Ebben az egy dologban legalább lesz bizalma hozzám, ugye?

— Az önzetlen jószág dolgaiban mindenkor, ebben bizonyos vagyok.

— Igazán ez a véleménye?

— Feltétlenül. Nyilvánosan is előállhatna azzal, hogy Londonba viszi magával Flitchünkat.

— Miss Middleton, Ön az imént utazni akart. Csak az én odaérkezésem változtatta meg a szándékát. Ön nem bizik bennem: s szabad-e ezen csodálkoznom? Épen ennek az ellenkezője volna a csoda! Ön nem olyasmiket hallott rólam, amik bizalomra gerjeszthetnék irányomban, még a legvégső esetben sem. Én kitaláltam, hogy Ön el akar menni. Azt kérdi, hogyan? Nem tudnám megmondani. Szimpátiának lehetne ezt nevezni, de így is csak megmagyarázhatatlan. Vannak személyes szimpátiák és antipátiák. Az embereknek együtt kell élniük arra, hogy rájöjjenek, milyen mély dolog az ilyesmi!

Clara néma sóhajjal pecsételte meg ezt az igazságot.

A bricska nagyot zökkent s majdnem oldalt borult.

— Flitch! drága öregem! — mordult fel tiltakozva az ezredes; — mert — folytatta Clarához fordulva, akit a kocsisnak ez a megtiszteltetése

mosolyra derített, — sohasem lehetünk biztonságban Flitch komával, akármennyire hiszünk is benne: kirázza az emberből a szívet, mielőtt célhoz érne vele. — De ha két magunk fajta lényt még nem kötöztek végképp egymáshoz, a menekülésre mindég van remény, ha idejében jutunk az előbb említett felfedezésre. Csakhogy egyikünknek bátorságra van szüksége, a másiknak okosságra. Enélkül minden erőfeszítés hiába, a rabság elkerülhetetlen! Főellenség a Büszkeség, mely egy kocsiba szoritja a két embert, s viszi őket a végzet kapujának. Egyetlen teendő: a Büszkeséget lelökni a bakról, amíg még van egy percnyi idő a cselekvésre. És mivel egyik fajta büszkeség sem fogható a birtoklás büszkeségéhez, leghalálosabb seb számára, ha épen ezt a birtoklást tesszük kétségessé. A büszkeség másképp sohasem tanul okosságot. Csakhogy persze ehhez bátorság kell!

De Craye a kocsi lehuzós függönyével játszott, hogy időt engedjen a hatásnak, mely szavai oldatából lecsapódik.

Kit jelenthetett mást az a Büszkeség, mint Willoughby? S kétes lehetett-e az a másik, aki a sóvárgás hullámain vergődve a legbiztosabb és leggyorsabb menekvésről ábrándozik, mely megtanítaná Willoughbyt a bölcsességre, miként kell visszaadni egy leány szabadságát?

— Tudja, Miss Middleton, én tanulmányozom a jellemeket, — mondta az ezredes.

— Látom, — felelte a leány.

— Hát vissza akar fordulni?

— Persze, hogy vissza!

— Bizony, ez nem utazni való nap.

— Nem.

— Ön a legteljesebb mértékben számíthat diszkréciómra. Nagylelkű kegyességére építék, mikor biztosítom Önt, hogy nem volt szándékom-

ban titkot kilesni. Az állomás valahogy eszembe jutott s kijöttem ide, hogy rendelkezésére álljak.

— És utközben, — kérdezte Clara könnyű pirulással, — nem haladt el Ön mellett a Mrs. Mountstuart kocsija, mikor az állomásra igyekezett?

De Craye találkozott a járművel: — A ladyt nem láttam. Benn ült a kocsiban?

— Igen. És épen azért jobb, ha félretesszük a diszkrétciót: bizonyosak lehetünk benne, hogy a lady meglátta Önt.

— Önt azonban nem, Miss Middleton!

— Jobb szeretném, ha látott volna. Nekem van ám magamhoz való bátorságom, ezredes úr, ha épen muszáj.

— Sohasem is hittem ennek az ellenkezőjét. A bátorságnak azonban edző gyakorlatra van szüksége, mint minden egyéb kitűnő képességnek. Az enyém gyakran rozsdás és köszvényes.

— Összeesküvéseket, cseleket nem szeretek.

— Legfeljebb, ugye, ha a szegény Flitch dolgán kell egy kicsit lendíteni?

— Ő kivétel.

Az ezredes fordított egyet a fején, hogy pillantást vessen kocsisa hátára.

— Ma teljesen megbízható! — mondta Flitch délceg tartásának a láttán. — Az életnek zenebonája ugylátszik kijózanítja barátunkat; csak csendes időjárás esetén veszélyes. Öt percen belül a park-bejáróhoz érkezünk.

Clara előredőlt, hogy a kastély szomszédságában húzódó sövényekre nézzen, melyek sajátságos melegű, megújuló meghittséggel fogadták. Gondolatában és érzésében egyaránt földresujtott virághoz hasonlított s hálás volt női álarcáért, mely el tudta takarni idege s ernyedtségét és levertségét. Szinte ravasz árulással tudta volna vádolni Vernont, amiért szabad akaratára bizta sorsa eldöntését.

Önkénytelenül felsóhajtott.

— Van egy vonat, amelyik háromkor indul, — mondta De Craye, ragyogó készségű gyorsasággal.

— Igen, sőt egy öt órai is van. Ma este Mrs. Mountstuart vendégei leszünk. És én oly szenvedélyesen szeretem a magányt! Azt hiszem, sohase is tettem szívesen eleget kötelezettségeknek. Abban a pillanatban, amint kötve vagyok, szabadságról kezdek fantáziálni . . .

— A nők, akik így beszélnek, Miss Middleton...!

— Nos, mi van velük?

— Azok nagyon is elhagyatottnak érzik magukat.

Clara nem tudta megcáfolni ezt a megjegyzést; érezte: hünek kellene lennie önmagához, volna is erre képessége, de mégis: a gyengék számára nincs szabadság! Vernon mondta ezt így egyszer. Próbált szembezállani a súlyos tétellel, de félszeg tehetetlensége a legkinosabb függés sajkásai közé zuhantatta.

Félórával előbb még veszélyes következményekkel járhatott volna egy ily férfi társasága, aki élesszemű megfejtője a női arcvonásoknak. Azóta változtak a körülmények. A park rácskapujához érkeztek.

— Egyedül engedjem? — kérdezte De Craye.

— Mi értelme volna? — válaszolta Clara.

Az ezredes kedves udvariassággal hajolt meg.

Engedelmes alázata hizelgett Clara szomorúságának. De Craye-vel szemben nem kényszerült körültekintő óvatosságra, viszont azonban azt sem vette észre, hogy voltaképen az ezredes is kiköppen az óvatosságból, mikor társnője helyeslő szavait hallja arra a megjegyzésre, hogy: „Egy előre kifundált história utóbb csapdává lehet a kitalálójára nézve.“

— Igen, — helyeselt Clara, mert ő komolyan így gondolta a dolgot.

Az ezredes felkapta a fejét s vagy egy tucat kómikusan gyors pislogással ösztökélte agyát okos hozzászólásra.

— Persze, persze, Miss Middleton, igaza van, az előre kitervelt mese mindig rosszul sül el! az ember ravaszsága fejest eshetik a saját csapdájába! Az igazság meg a természetes talpraesettség adják a legjobb tanácsokat: s mivel Ön az előbbit képviseli, rajta leszek, hogy én meg a másik tulajdonságot érvényesítsem, persze az Ön akarata szerint.

Clara, miközben eltűnődött, valami zavar kuszaságát érezte, mely azonban inkább a jövő és nem a jelen körül kavargott. Mivel azonban Willoughbyval előzetes töprengések nélkül akart beszélni, hálás volt utitársához, aki nem akarta más utakra és módokra terelni. Senkisémet kételkedhetett abban, hogy az ezredes ezuttal is kitűnő művésze lesz az ügyes és gyors kibuvóknak s Clara most olyan hangulatban volt, hogy ezt a kiválóságot csodálta és kívánta, annyira megörült annak, hogy ily módon megszabadul az önmagával való vivódástól. Hogy a természetes talpraesettség aztán milyen segítője lesz az igazságnak, azon nem sokat akadt fenn, s mivel ezuttal véletlenül Crossjay sem jutott eszébe, nem hökkentette meg az a külön probléma sem, hogyan fog majd a fiúnak a ma reggeli eseményekről adandó beszámolója az igazsággal összhangba simulni?

Miközben a park mentén hajtottak, főleg az a kérdés foglalkoztatta, vajjon visszatérése öröm lesz-e Vernon számára, aki voltaképen az egész visszatérés okozója, ámbár alig cselekedett valamit a dolog elősegítésére: sőt oly keveset, hogy Clara méltán tarthatta kétségesnek a Vernon áhított örvendezését.

IV. FEJEZET,

amelyben Willoughby érzékenységét fejtegetjük és hogy mily alapos tanulságot sikerül leszűrnie.

Az istállók fölött áthangzott a tizenkét óraütés. Erre az időpontra tüzte ki Clara, hogy szökéséről a kastélybeliek tudomást szerezzenek. Clara ködös rettegés izgalmát érezte, mely ideges vonásait kinos pirulásra készítette ki, noha De Craye ezredes csak azt kérdezte, pontosan jár-e a Clara órája? Clara bizonyosra vette, hogy a reggelinél az ezredes átlátott rajta; s vajjon nem volt-e szörnyen lekötelezve De Craye iránt, amiért lehetővé tette a Willoughby lerázását? A mások szemlélésének ez az élessége megriasztotta és rettegővé tette; ugyanakkor azonban kényszerült elismerni azt is, hogy az ezredes nem élt vissza éleslátásával. Tisztességtudása egy árnyalattal sem halványult. Csak-hogy így Clara mégis egy férfi kegyelmétől függött, s ez volt az, ami lesujtotta.

Ugy ugrott le a bricskából, mintha veszély elől menekülne. E pillanatban Willoughby a szokványos kedves mosollyal tudta volna üdvözölni. Az ajtószárnyak egyszerre fölpattantak s Crossjay rohant elő. Rákapaszkodott a Clara kezére és táncolt vele, ajkához szoritgatta azt a kezet, alig akarva elhinni, hogy újra látja és érintheti a leányt. Közben gondolatjelek és hármaspontok szakgatott beszédével mesélte el, hogyan talált rá Sir Wil-

loughby a csónakos ház eresze alatt, mint facsarta ki a gunyáját s küldte aztán a leány keresésére a Hoppnerék tanyájára, ahol az egyik gyerek betegen feküdt, meg tovább, egy országutmenti munkáskunyhóba: „Mert én azt mondtam neki, hogy nagyon szereted a szegényeket, Miss Middleton, ami igaz is! És azt is mondtam neki, hogy azért nem vittél magaddal, mert ott ragályos betegek vannak!“ Itt volt hát az a pont, amelytől Clara előre rettegett.

— No, az öcskös jól kimerítette az egész szótárát, — szólalt meg az ezredes, aki hozzájuk lépett, miután Flitchet kifizette.

Flitch kalapjához emelte a kezét s mindaddig ott tartotta, míg figyelmük ismét feléje nem fordult. Akkor valóságos rózsaszínű melankóliával jelentette ki: „Óh, kisasszonykám! óh, ezredes ur! csak azt érhetném meg még egyszer, hogy óportói bort ihassak az ócska kastélyban egy karácsonyestén!“ Ebben az óhajban bentfoglaltattott, hogy azt az ivást az ezredes és a kisasszony boldogságára szeretné cselekedni. Aztán szemeit felsétáltatta az ablakokhoz, újra puposra görnyedt s elhajtott a bricskájával.

— És Mr. Whitford még nem jött vissza? — kérdezte Clara Crossjajt.

— Nem, Miss Middleton. De Sir Willoughby visszajött s felment a szobájába átöltözni.

— Láttad Barclayt?

— Éppen most ment be a laboratóriumba. Szóltam is neki, hogy Sir Willoughby nincs ott.

— És mondd, Crossjaj, levél volt nála?

— Volt valami.

— Szaladj: mondd meg neki, hogy itt vagyok; és kérem a levelet, az az enyém!

Crossjaj nekilódult, egyenesen a Sir Willoughby karjai közé.

— Ugy kell elkapni ezt a fickót, akár egy football-labdát, — kezdte a megbántott gentleman, két karral nyalábolva fel s erősen tartva a fiut, hogy legyen a kezei közt valami gyomrozni való: önuralma megőrzése miatt volt szükség erre. — Clara, nem ért tulságosan utól az eső?

— Alig.

— Örülök. Fedél alá huzódtál?

— Igen.

— Valamelyik tanyán?

— Nem a tanyákon; de tökéletesen fedél alatt voltam. De Craye ezredes, mielőtt rám talált, egy bricskával találkozott. . .

— Megint a Flichtével! — tört ki az ezredesből.

— Igen. . . neked mindig szerencséd van, szerencséd, — fordult Willoughby az ezredeshez, egyre szorongatva Crossjayt s úgy kezelve szabaddulási erőlködéseit, mint holmi évődő rugdalózást. De ez a tréfás huzakodás alig leplezhette sápadt meghökkenését.

— Csak maradjunk, urficskám! — szólt rá élesen Crossjayre, mikor Clara figyelmeztető módon érintette meg a fiu vállát.

A leány az ezredes felé fordult s beléptek a hallba: Még nem is mondtam önnek köszönetet, ezredes ur! — Hangját a lehető leghalkabbra fogva, folytatta: — Egy sajátkezű levelem van a laboratóriumban!

Crossjay felkiáltott kinjában.

— Megvagy! — kapta el Willoughby, olyan kacagással, mely alig különbözött áldozata feljajdulásától.

— Jaj, hogy tud Ön szoritani, Sir Willoughby!

— Én? te tejtérü!

— Nem! De a könyvemért kell mennem!

— Hol az a könyv?

— A laboratóriumban!

De Craye ezredes hanyagul sétált a laboratóriumajtó felé s visszaszólt: Én elhozom a könyved! Mi a címe? A Régi Tengerészek? Gyermeknóták? Azt hiszem, bent felejtettem a szivartárcámat.

— Barclay valami nekem szóló levelet említett, — szólt Willoughby Clarának, — azt mondta, délben kell átadnia!

— Abban az esetben, ha addig nem jönnek haza: azért irtam, hogy ne nyugtalankodjatok miattam, — felelte a leány.

— Igazán nagyon jó vagy!

— Oh! jó! Csak jónak ne nevezd! Itt jönnek a hölgyek! Drága ladyk! — Clara eléjük suhant, amint éppen a hallba léptek a reggeliző szobából. Pár percre csak a meglepetés felkiáltásai hangzottak.

Willoughby kieresztette karmai közül Crossjait, aki az egyik szögletbe illanva, nyomban a laboratórium felé nyargalt. Willoughby követte s De Craye-vel került szembe, aki már kifelé jött. Nem szólította meg.

Crossjay végigkutatatta, felforgatta az egész termet. Willoughby odament asztalához, aztán a vilánytelepes állványhoz, meg a kandallópárkányhoz. Nem talált semmiféle levelet. Pedig kétségtelen volt, hogy Barclay egy levélről beszélt neki, melyet urnője parancsából a reggeli után a laboratóriumban tett le.

Kisietett s felszaladt a lépcsőkön, éppen elég korán ahhoz, hogy De Craye és Barclay beszélgetését szétrebbentse.

Intett a szobalánynak. Barclay helyrerántotta a felsőajkát s lesimitotta a szoknyáját, mint aki döntő jelenetre készül s résen áll.

— Urnőm ebben a pillanatban csöngetett értem, Sir Willoughby.

— Magánál volt egy levelem.

— Én mondtam, hogy . . .

— Maga azt mondta, mikor lent a lépcsők előtt találkoztunk, hogy egy levelet tett le számomra a laboratóriumban.

— Most a Clara kisasszony pipere-asztalán van.

— Hozza ide!

Barclay újra alázatos vonásokat egyengetett az arcára s elsurrant. Nyilván nem is tudott meglenni az ilyen nyilvános, néma arcjáték-monológok nélkül.

Willoughby várt, de a lány nem mutatkozott újra.

Várakozó félszepsége s egész viselkedésének nevetséges volta lesujtotta Willoughbyt. Háló lakosztályába vonult, bezárkózott s le-föl járkált a szobákban, álmélkodva: micsoda furcsa teremtmény lett belőle. Ugy izgul, mint a legnyomorultabb hétköznapi lény, önuralma kisiklott, nem képes illő álarcot öltetni, ő, aki ahhoz szokott hozzá, hogy másokban keltsen ily megriadásokat és remegéseket, s most egyszerre játékszere és ostoba bábja lett egy leány cselszövéseinek. Ugy érezte, hogy még a teste is összerokkant. Tükre ugyan nem szólt erről, de összetört szive ezt dobolta odabent, fájdalmas kalapálással. A leány égő szava: — „Csak jónak ne nevezz!” — amit akkor mondott, mikor De Craye oldalán tért vissza a kastélyba s szemeláttára sugott oda valami titkot az ezredesnek, nyilvánvaló vallomás volt: úgy süttött a Willoughby arcába, mint egy szörnyü kemence pörkölése. Egoista halálvergődése azt a felkiáltást csiholta ki belőle, hogy akit rászédnek, az jobban jár. Szinte kívánta, hogy inkább a háta mögött csalnák meg.

Csak átmeneti fellobanásában kívánhatott ilyet; mert mindenképp föltt mégis csak az volt a fővágya, hogy senki se tudjon megcsalatasáról:

már pedig, ha megesnék a dolog, az, aki a csalást elköveti, tudna róla és a cinkosa is tudna róla, így aztán a világ is mihamarább megtudná, a világ, melynek nyelvével szemben védtelenül állana. Jelenlétének árnya elnémitva vetült rá minden véleménynyilvánulásra, mintahogy az erős fagy bénítja el a föld csiráit, de ezen a körön túl didergő érzékenysége rettegve futott ide-oda, mint a meztelen a téli lég hidegén. Ez volt alapja világgyűlöletének: az őrzítő félelem önnön csupasz bálványa miatt, gyermetegen harmattestü Énje miatt, mely az ő nevébe pólyáltan élt a világ előtt s melyet úgy melengetett érzéseivel, ahogy csak a legcivilizáltabb emberek becézhetik énjüket, s mely felé most nem nyujthatta ki védő karjait. A drága kis csecsemőre szabadon lehelhetett rá minden száj, fagytól kékülve és agyongyötörve sirt oltalomért s ő nem segíthetett! Nem utáljuk-e joggal a világot, mely így bánik velünk? És annál inkább undorodunk tőle, minél inkább tanultuk megvetni embereit, kiket a magunk személyiségének árnyvető körében rabszolgákká alacsonyítottunk.

És ő valaha a népszerűség dédelgetett fiatal hercege volt: övé volt széles e világ. Az a mód, ahogy most Clara bánt vele, országától és alattvalóitól rabolta meg. Hőn ápolt vágya oly nőt áhitott a házasságban, akinek híres szépségében és férjéhez való nagy ragaszkodásában a világ bizonyítékát kényszerüljön látni az imádott férfiú kiválóságának, mely előtt minden lebecsülés elnémul s az irigység, ha nem is teljesen, (ez elvégre nem kívánható), kialszik. De a nők természetén megghiusult ez az álom. Willoughby nem tudott odáig jutni, hogy a szerencsét vádolja. Keserves kinjába került Horace De Craye-nek azt mondanía, hogy az ezredesnek szerencséje van.

Hiszen abban a hitben nevelkedett, hogy a szerencse külön kedvence és pártfogoltja a kis Willoughby: ilyenformán átkai szükségszerűen a nőkre hullottak, mert különben az utolsó takarót is eljátszotta volna, melytől álma olyan meleg volt, mint aminőkben a költők tobzódnak.

Ha azonban Clara meg is csalta, legalább félelmet tudott beleremegtetni ebbe a leányba. És ez oly valami volt, amelynek kedvéért szinte kívánta, hogy csakugyan megcsalták legyen. Clara már nem nézett az arcába: szemei nem keresztezték az övét: óvatosan lefelé tekintett, bár emelt fővel, a külső büszkeség megőrzésével. Ebben a magatartásban volt valami megboszorkányozó: a leány természetének fizikai kevélysége, mely megveti a büntudat terhének roskasztó súlyát, valami pokoli angyalszépséget adott neki, mely iránt Willoughby valóságos gyöngéd gyűlöletet érzett: ám engedve okosságának, mikor a szerelmes meditáció eme rohamai magukkal ragadták, elszakította magát a jelen perc hangulatától s Claráról alkotott képének megfelelőbb hangulatba zökkenve akarta szemlélni a leányt.

Mert a gyöngéd gyűlöletnek a hangulata olyan, hogy ha a gyöngédség le is kopik róla, a gyűlölet még sem tud erősebbre válni tőle.

Ezzelszemben viszont a két láb tiz hüvelykes távolság illő megtartása, ami mértékegységekben kifejezve a teljesen tisztos viselkedésnek pontos demarkációja, mindig azzal a csodálatos hatással jár isten nagyszabásu teremtményére, a férfiura nézve, vagy legalább is elég gyakran jár ezzel a hatással: hogy tudniillik a különös gyűlölet visszafordul az őt nemző csökönyös csodálatához, s a gyöngédséget áhitó szenvedély egyszercsak arcrabborul, mint a hívők az oltár előtt: bőjtőlő imádatra kényszerülten.

(Eme misztériumokra nézve, tessék átböngészni a Nagy Könyvben a Szerelemről szóló hetvenötödik fejezetet, amiben a Semmi van megírva, de az Olvasó mindenesetre kap egy Lámpást, egy Puska-poros Hordót és egy Bányász-Csákányt, amikkel végigbarangolhatja a sárga homályu ösvényt, ahol az őt megelőző akna-vájók törmelék- emlékeit találja az elhagyatott tárnában: ez mégis tanulságosabb hely lesz az agyonfirkált hetvenedik, vagy másnéven francia szakasznál, mellyel a fejezet kezdődik s melyhez magát eddig a művelt világ tartani igyekezett.)

Hősünk sietése a mi nyakunkon is itt van, így hát nincs időnk sokat bibelődni bányász-dolgokkal: Willoughby sietett, hogy egyedül találja Clarát, kinszenvedéseit a leány előtt a testi imádat keserű külszínében tölteni ki s aztán, kielégülten, megkönnyebbült gesztussal mutatni új megvetést. Clarát a lépcsőn találta, Barclay oltalma alatt.

— Mi van a levelemmel? — kérdezte.

— Ugy emlékszem, mondtam már neked Willoughby: azért hagytam számodra egy levelet Barclaynál, hogy megnyugtassalak, ha esetleg nem tértem volna vissza idejében, — felelte Clara. — A levél átadása szükségtelenné vált.

— Igazán? Dehát mégiscsak levél, a te irásod, amit te irtál nekem! Megvan még?

— Nincs. Megsemmisítettem.

— Rosszul tetted.

— Nem lett volna benne semmi örömed!

— De drága Clarám! ha egyszer te irtad!

— Csak három sor volt az egész.

Barclay ott állt mellettük, ajkait szivogatva. Egy szobalányt, aki bizalmasa urnőjének, meg lehet vásárolni, mert hiszen ha a jobb kezével ajándékot fogad el, bizonyára a ballal sem utasítja vissza; fődolog csupán azt eltalálni, milyen természetű és

nagyságú legyen a megvesztegetés: Sir Willoughby már ilyen tervezgetésekbe tévedt, de aztán visszariadt a gondolattól s nem akart többet tudni: érezte, hogy vulkánikus hegy oldalán jár, ahol a remegő vékony kéreg alatt láva forr. Új állapot volt ez számára: harcukban a Clara győzelmét jelentő. Clara nem félt annyira Willoughby kérdéseitől, mint Willoughby a Clara őszinteségétől.

Kölcsönös féltékenységben természetesen udvarias formásokba kapaszkodtak s a legnyiltabb beszéd sem fejezhette volna ki számukra világosabban, hogy mindegyikük védekező állást foglal el. Clara füllentéseket tartott raktáron: már készen álltak, apró csomagok, lepecsételve és postára adva: Willoughbynek csak kérnie kellett volna őket s megkapja, föltéve, hogy hangja nem tulságosan követelő.

Szive mélyén Clara így beszélt hozzá: „Te vagy a hibás: könyörtelen vagy s tönkre tudnád tenni Crossjay jövőjét, csak azért, hogy megbüntesd irántam való önfeláldozásáért a szegény szeleverdi kis fickót! És én így, becsületből, kénytelen vagyok minden lehetőt megtenni az érdekében!”

Az, hogy most viszont Clara is önfeláldozásra készült, még két egyéb dologra is jó volt: egyrészt megóvta attól, hogy sánta szökésének és visszabicsakló megtérésének szégyenén évődjék, másrészt megnyugtatta lelkét a De Craye ezredessel való viszony tulgyors elbizalmasodása ellenében. Willoughby kérkedő kérlelhetetlensége kárhoytatandó vonás volt. Clara harcban állt vele s kényszerült a dolgot ebben a világításban szemlélni. Crossjayt meg kellett védelmezni az ellen, aki nem kimélte a bünösöket, s így természetes volt, hogy De Craye-t is segítségül kell hívni s az ezredes ügyes támogatását Clara inkább megcsodálta, semmint nyugtalanságot érzett miatta.

Mindamelletz azonban, ha egyenes kérdést intéz-

nek hozzá, a leány válasza nem lett volna hamis. Füllentő kifogásokra kész volt, de súlyos hazugságokra nem; egy szó elég lett volna s megvetéssel mellőzi a csűrést-csavarást. Ez kiolvasható volt tekintetéből. És Willoughby megértette ezt. Clara irt neki egy három soros levelet: „Csak három sor volt,“ — és aztán megsemmisítette. Talán megbánt volna valamit? De hiszen akkor az a levél sértést tartalmazhatott! Dühével, melyet a vélt sérelem forralt, s óvatos ravaszságával, mely a leány birásának szörnyü vágyát még mélyebbre vájta benne, Willoughby szinte kívánta a megcsalatást: úgy édesebb lesz a bosszu s ami még azon tul van.

— Fődolog, hogy szerencsésen visszajöttél s újra az enyém vagy! — mondta udvarias örvendézással, — és ez többet ér még a kezed irásánál is! Az egész környéket felkutattam utánad!

— De miért? Hiszen nem vagyunk barbár földrészen, — felelte Clara.

— Crossjay szerint valami beteg gyereket látogattál meg; — átöltöztél legalább?

— Amint látod . . .

— A fickó azt mondta, hogy annak a Hoppnernek a tanyájára mentél, meg munkáslakásokba. A park kapujában viszont egy kóbor vándorlegénynyel találkoztam, aki egészen ellenkező irányban látott a fiuval!

— Pénzt adtál neki?

— Ugy emlékszem.

— Szóval a pénz fejében hajlandó volt emlékezni, hogy látott engem.

Willoughby felkapta a fejét: Clarának igaza lehet; a koldusok mind hazugok.

— Dehát mégis hol találtál védő fedelet, drága Clarám? Hoppnerék azt mondják, hogy nem jártál ott.

— Megfizetted az ő fáradságukat is. Még több pénzzel egészen elrontanád őket. Tulságosan szabadjára szórod a pénzt. Nem is volt lázas betegségről szó. Ki sejtette volna előre ezt a felhőszakadást! Beszélni szeretnék Miss Dale-lel, fontos témáról, arról, hogy milyen ruhát vegyek fel Mrs. Mountstuart vacsorájára?

— Beszélj vele. Csalhatatlan!

— Kitűnő izlése van.

— Ő maga nagyon egyszerűen öltözik.

— De jól áll neki. Ama kevés nő közé tartozik, akiken egy gondolatnyi javítani valót se tudnék találni.

— Jó ítélete is van.

Willoughby elgondolkozott és ismételte dicséretét.

Clara arcán egy gödröcske futó árnya azt az érzést keltette Willoughbyban, hogy most megint vereséget szenvedett valamiben: aminthogy bizonyos is lehetett benne, hogy többé már nem ébreszthet Clarában féltékenységet Laetitiával szemben. Akkor azonban mégis mi indíthatta ezt a leányt arra, hogy szabadulásért esdekелjen? A kérdés felvetődése megalázó volt: Willoughby menekült a felelet elől.

Elment, hogy megkeresse De Craye-t. Az elevenesü bajkeverőnek azonban eszeágában sem volt, hogy egyedül kapassa magát. Feltalálhatatlan maradt, míg csak gyülekezőre nem csengettek, amikor is Clara az egész társaság előtt odavetett egy-két szót, amelyekhez az ezredes tökéletes egybehangzással csatlakozhatott. Ennek megtörténtével nyugodtan vonult el egy órára Willoughbyval: billiárdoztak és az ezredes alaposan kikapott.

Az a hír, hogy Mrs. Mountstuart Jenkinson látogatóba érkezett, ismét a társalgóba szólította a két gentlemant, akik valami olyast hittek, hogy tán a vacsora, közbejött akadályok miatt, elmarad.

Kiderült azonban, hogy a lady csak panaszkodni jött, mert a lakoma egyik gyöngyét nélkülöznie kell: tudniillik Crooklyn professzort, akit pedig azért hívott meg, hogy nála találkozzék Dr. Middletonnal. Elbeszélte, hogyan kocsizott ki az állomásra, előzetes megállapodás szerint, a vendég elé, mivel a professzor hirhedten kótya-fejű utazó volt, — ami ezuttal is bebizonyosodott, mert Crooklyn ezuttal is lekéste otthon a vonatát és nem érkezett meg: legalább is senkisémet látta. Mrs. Mountstuart Vernon Whitfordra hivatkozott, mint tanura, aki látta, hogy az egész vonatot tüvétték s a perront is átkutatták a professzorért.

— Ilyenformán, — mondta a lady, — csak az önök Kezdő Tudósát hozhattam haza, hogy itthon megszáriítsák. Egészen át volt ázva és vacogott. Olyan volt szegény, mint egy spongyák közé csomagolt csontváz s ha most is elkerüli a meghülést, akkor csakugyan olyan sebezhetetlen, mint amilyennek henegei magát. És az atléta-népség mind olyan szörnyü dicsekvő!

— Az Alpesekre is azért másznak fel, hogy kidobolhassák! — szolt Clara, akit izgatottá tett az a félelem, hogy Mrs. Mountstuart szóba keritheti az ezredest is, mint akit szintén ott látott az állomás közelében.

Mulattak a megjegyzésen és De Craye ezredes hangosan kacagott, mert átvillant rajta, hogy egy ilyen gyors elméjü, fogékony leány, mint amilyen Miss Middleton, az ő kastélybeli megérkezése előtt mily humoros kétségbeeséssel kinozhatta magát a meggyurhatatlan agyagból való Vernon Whitford társaságával. Körülpillantva, az ezredes észrevette Vernont, aki egyhelybe meredve, elbámulva nézte a fiatal ladyt.

— Hallotta ezt, Whitford? — szolt De Craye s miközben Clara arcvonásai hevesebb hullámzást

mutattak, mint aminőt várni lehetett volna, az ezredes azzal ugratta az Alpesek turistáját, hogy bizonyára azért mászik a hegyekre, mert nagyobb akar lenni náluk, — Signor Excelsior! — s elmondta, hogy ezek a szegény orom-hóditók mily kétségbeesett ölelésekkel tornázzák magukat palacsintává, fakóra száradva, feketére pörkölődve, összevissza dögönyöződve, mind csak azért, hogy a végén elmondhassák: „milyen magasán“ voltak, — s még egy új hegycsucsot hóditottak a többi mellé! Az ezredes kicsapongón tréfás és önelégült kedvében volt: mivelhogy a női nem meghódítóira bezeg egészen más jutalmak várnak.

Vernon idejében összeszedte magát, hogy szembenézzen a rázuduló kötekedésekkel.

— A hegymászást egy napon sem lehet említeni a szökevényfogás sportjával, — felelte.

Ezt a célzást a mindig menekülő Crossjayre, akit leckéihez kellett visszahorgászni, mindenki sikerült feleletnek tartotta.

Clara érezte a tekintet fonal-rándítását, mely róla De Craye ezredes felé fordult. Nincs segítség, ha Vernon rosszul itéli meg őt! De Craye ezredes nem tette ezt!

Crossjay, szerencsétlenségére, épen akkor lépett be a társalgóba, mikor Mrs. Mountstuart részvételével halmozta el Vernont, amiért szökevényüldözés közben úgy át kellett áznia: vagy ahogy De Craye kifejezte: keresztül gázolnia egy egész folyót egy angolnáért! — s nyomban keresztkérdések fogták közre a fiut De Craye és Willoughby részéről: merre szökött legutóbb a leckék elöl? — mindkét gentleman valamely kézzelfogható füllentés zsákutcájába akarván szorítani szegény fejét. Már-már nagyszerű sikert arattak, mikor Vernon egyszerre csak elgáncsolta a tréfát, tanítványát komoly munkára parancsolva ki a

szobából. Mrs. Mountstuartot is kivezették, megtekinteni azt a szép porcellán-készletet, amit Lady Busshe küldött. „Megint porcellán!” — szólt oda Mrs. Mountstuart Willoughbynek s inteni akart a „huncut porcellánbabá“-nak, hogy jöjjön velük, Clara azonban épen Laetitiára hajolt s oly bájos odaadással látszott vele elcsevegni, amit nem lehetett megzavarni. Mrs. Mountstuart felhívta Willoughby figyelmét a jelenetre s kissé megütődött a férfi ideges mozdulatán. Aztán elbucszott: ki akart még menni a délutáni vonathoz is, hátha mégis előkerül a professzor ur! „Mondják meg Dr. Middletonnak,” — szólt, — „félek, hogy nem lesz méltó partnere! Azonban,” — tette még hozzá, mikor Willoughby a kocsihoz kísérte, — „elvárom, hogy legalább Ön megfeleljen a nagyágyús diskurzusnak az asztalom mellett!”

— Miss Dale fog a legkitünőbbben illeni a nagytiszteletű urhoz, — mondta Willoughby.

— Ő mindenkire a legkitünőbbben illik! Azonban az én teljes vendég-asztalomról van szó s nem kívánhatom egy fiatal hölgytől, hogy ő tartsa szóval az egészséget. Inkább egy állatkerti oroszlánt bérelnék ki, ha elég kezesnek bizonyulna, mint hogy egy olyan híres tudós üljön az asztalomnál, akinek ne egy másik híres tudós adja a nyelv alá valót. Dr. Middleton egy herceget is sárga földig silányit, ha egyszer bor van benne. Megfogja rémiteni az én szegény nyájacskámat. Az igazság az, hogy mi rossz kovász vagyunk az ő számára: már előre látom a társalgás megemészhetetlen falat-gombócait, ha csak ön fel nem áldozza magát.

— Fel fogom áldozni magam, — mondta Willoughby.

— Számítok a De Craye ezredes és a mi porcellánbabácskánk sziporkáira is, ha ön állani fogja az ígérését. Kitünő szólapdázók ők ugy kettesben.

Ma este ön nem az istenek egyike lesz, hanem olyan nektártöltögető-féle Jupiter mellett, — vagy Juno mellett, ha jobban tetszik: és lady Busshe és lady Culmer és az ön valamennyi csodálója utóbb meg fogják tudni, hogy mit is tett ön! Láthatja, mily nyugtalan vagyok! Persze, nem számíthattam rá, hogy Crooklyn professzor is az esetleges cserbenhagyók táborát szaporítja, különben sohasem merészelttem volna Dr. Middleton asztalomhoz hívni. Az én társas lakomáimnak eddig még mindig sikerük volt. Természetesen, annál inkább aggódom emiatt az egy miatt! Mert a fiaskó annál feltűnőbb, ha egyetlen! A kivételes esetet örökké felemlégetik! És nem is annyira az emberek véleménye izgat, mint a magam érzései. Gyűlölöm a baklövést. Ha azonban ön hü marad a szavához, mégis csak megleszünk valahogy.

— Valahányszor a nagyágyú megszólal, majd szépen arca vetem magam, asszonyom!

— Ugy valahogy, — mosolygott a delnő, s otthagya Willoughbyt, aki elgondolkozhatott a női önzésen. Mrs. Mountstuart vacsorája miatt most neki a Dr. Middleton kísérő nullájává kell válnia, míg Clara és De Craye együttes sziporkázásra lesznek bátorítva! Holott véletlenül épen most ő szeretett volna különösen szellemesen ragyogni. A környék bámulata elhitette Willoughbyval, hogy ő nagyobb társaságnak is zamat-adó fűszere, amit még mennyasszonya eddig nem tapasztalhatott: s ime, most a kínálkozó alkalmat el kellett ejtenie a Mrs. Mountstuart kedvéért! Ha a lady a vetélytárs zsoldjában állana, sem szabhatta volna ki a dolgot kegyetlenebbül.

Eszébe jutott, hogy az addig kapálózó Crossjay egy pillanat alatt megjuhászodott szorongató karjai közt, mihelyt Clara keze megérintette: és ebből a végtelenül kis mozzanatból kikövetkeztette, hogy

a fiu megsejtett valamit a mennyasszonyával való összezördülésből, s hogy Crossjay odaadó hódolata most átszállt róla, Willoughbyról, Clarára. A leány tündökölt; övé volt a női szépség adománya; volt mivel magához vonzania a fiut. Ezzel a fickóval meg kell éreztetni, hogy árulást követett el. Eltűnődésének sarokpontja azonban mégis az volt, hogy főleg Clarának kellene látnia, mint tud jegyese ragyogni, ha csodálók köre gyujtja tündöklésre: hiszen valószínűnek tetszett, hogy a leány így, önnön kicsinysége érzetében, ösztönzést nyerne, visszahódítani vőlegényét. S akkor itt volna az idő Clara megfenyítésére!

Egy látogatás Dr. Middletonnál, a könyvtárban, megnyugtatta Willoughbyt arra nézve, hogy Clara nem újította meg Patterneből való elutazásuk kérelmét. Nem, a haszontalan kis kacérnak most már megvolt a szórakozása és így maradhatott. Csalás lebegett a levegőben: Willoughby hallotta a csalás vetélő-suhogását, ha nem is látta a szálakat; egészben véve azonban, elgondolva, hogy mily rettegést állt ki a leány távollétének órái alatt, most inkább hizelgett neki a dolog, visszás módon hizelgett. Hiszen mitől is rettegett annyira? Nem kevesebbtől, mint hogy Clara szökéséről kell értesülnie! Persze, ostoba képzelődés volt az egész, a szerelmes szív lázalma! — de mégis odáig sodorta őt, hogy mikor az esőben elvált De Crayetől, valahogy úgy sejtette, hogy barátja és jegyese összejátszanak s hogy nem fogja többé látni Clarát. Hangosan el is kiáltotta akkor a záporverte országúton a théátrális: „Megcsaltak!” szót, amely egyike azoknak a szinpad-i frázisoknak, melyek egyuttal természetesek is! — főleg oly embereknél, akik más férfiakat már behajszoltak ennek a felkiáltásnak az eljajdításába.

Willoughbyt Constantia Durham tanította meg

arra, hogy a nők egy perc tovarebbenése alatt képesek az árulás kitöréseire. S különös módon, mintegy annak bizonyságául, hogy a nők valamennyien egy huron pendülnek, Constantia, közvetlenül szokése előtt, ugyanazt a nyugodt arc kifejezést vette fel, amilyen a Claráé volt tegnap és ma; semmi idegesség, semmi pirulás, semmi szemöldrándítás, hanem ellenkezőleg: csupa simaság, nyájas modor, — valami elegáns nővéri viselkedés, azt lehetne mondani, — mintha a némber holmi középutat, határmesgyét talált volna, melyen kegyetlenség és kedvesség, visszataszítás és vonzás közt sétálgathat; úgyhogy még lélekzetvételének levegője is ellenállhatatlanul vonzó sodrú volt, hogy egy lépésnyi távolságban aztán fagyos nyugalmanak páncélja riasszon vissza újra. Nem megvetés volt az, nem is szenvedély: azt a vonalat, melyet ő maga is befutott, jelölte ki a férfi számára a szomszédos paralelen. A szenvedély úgy hatott ebben a leányban, mint a hullámokat elpárologtató, sómederré szikkadó tengerfenék. Clara hasonlósága Constantiához ezen a ponton vészígérő volt Willoughbyra nézve, kinek megadatott, a tragikus kitüntetés, hogy mindegyiküket karjába ölelhette, hogy szempilláik hintáján ringatózhatott s nézhetette szemeik szétoszló köd-mélyeit, rettenetes volt ez a hasonlóság. Mégegyszer összevetette őket. Constantiában hibáztathatónak találta, hogy tulsokat fedett fel az ő férfiui tekintete előtt: majdnem fele-utig eléje jött: igen, ez előzékenység is lehetett s a forró vér jele: azonban őszintesége oly meztelen kiszolgáltatottság volt, hogy néha szinte kétségesnek látszott: vajjon a férfi vagy a nő-e kettejük közül az üldözött vad, — ami végtelen zavart okozott Willoughby férfiui lelkében. Nos, a Clara belső világának megnyilatkozása viszont riadozóbb volt, oly riadozó, mintha egy

özike bujkálna a rózsás mélyeken; a szerelmest éppen úgy felajzotta Willoughbyban, mint a vadászt; az üdv égi pagonyai remegtek elforduló szemeiben. Itt volt a két szép nő közt a különbség, amely Willoughby jelen sorsát elviselhetetlen szenvedéssé változtatta. Mert ha Constantia hasonló is volt némely hölgyekhez, akiket Willoughby, mint furcsán hiszik, boldogtalanná tett s diadalmasan letiport, Clara egyáltalán nem hasonlított hozzájuk. Az ő női egyénisége előtt, Willoughby úgy érezte, meg kellett hajolni. Lehetetlenség volt őt is a női nem fogalmába begöngyölni s az elguruló batyut nyugodtan arrább rugni. Ezért szerette ezt a leányt, aki pedig megsértette. Innen származott lesújtottsága és ha önnön Én-jében való hitének ősi komolysága, — elvégre önmagát szintén szerette, sőt még jobban, — nem segítette volna, egészen elvetett nyomorultnak hitte volna magát.

De Craye-t illetőleg Willoughby sokkal büszkébben gondolt vissza saját hőstetteire, semhogy megbizhatott volna egy másik férfiben. Csak az a bizonyos végzetes kapcsolat temperamentuma és okossága között, tette kezdetben nagyon is vigyázatlanná, különben már az első perctől kezdve, mihelyt a cimbora megismerkedett Clarával, résen állt volna. De hát akkor úgy kívánta, hogy hadd legyen szórakozása a leánynak, míg ő terveket sző a renitens teremtésnek a kastélyban való marasztalására, és egyben azt is remélte, hogy Clara majd busulni fog, mert ő elhanyagolja: csufos csalódás! Igazában véve inkább ünnepeket kellett volna rendeznie, a társaság napjaként kellett volna ragyognia, legkáprázatosabb formájában megmutatkoznia. Már-már majdnem bolondnak titulálta magát, miután a „Megcsaltak!” rettentő kitörése elzengett megrázkódtató hangjaival.

Hogyan viselkedjék? Ez a kérdés ökölrel vágott a szegény gentleman büszkeségének arcába. Ha bizalmas beszélgetésre vonná félre Clarát, megújulhatnának szabadságért esengő kérései. A leány átlátszó nyugalma mögött ott cikáztak ezek az esdeklések. Nyugalmának holt elefántcsont szí-
nét épen ezeknek az elfojtása adta: Willoughby legalább így látta s nem volt bizonyos sem okosságában, sem temperamentumában, ha újra hallania kell a szentségtörő könyörgés megismétlődését.

Az az ötlet, hogy Vernonhoz kellene fordulnia s tréfásan csevegnie a fiatal lady gyermekes szeszélyeiről, melyeket talán a féltékenység némi rohamocskája okoz, az iga lerázására ingerelve, — ez az ötlet nem volt megvalósítható. Vernonnal szemben mindig olyan fölényes gesztusokat használt, hogy már egy pillanatra sem mellőzhette őket: hát még ilyen főbenjáró esetben! Azonkívül pedig Vernon az a fajta ember volt, akinek a nőkről való gondolatai ama bácsikat jellemzik, akik sohasem hódítottak egyetlen nőt sem; vagy legfeljebb egyetlenegy, — Vernon esetében, ismerve titkos történetét, engedélyezzük ezt az egyet, — bár ezt sem lehet győzelmi zászlóként lobogtatnia. Sötét tudatlansága a női nem felől, bárgyu andaságú eszménykeresése, mely máskor is izetlenül hatott, most egyenesen bosszantó volna. Clara érthetetlen kizökkenése a méltó viselkedésből valószínűleg csak arra adna bátorságot Vernonnak, hogy megleckéztesse gazdáját kötelességeiről: mindig készen állt nála a női jogokról szavaló védőbeszéd. Ez az ember nem átalotta azt mondani, hogy józan érveléssel tud hatni az asszonyokra. Példája is lett belőle a következményeknek!

A másik eredmény viszont az lett, hogy Vernon nem adhatott férfi-tanácsot. Willoughby dühe, hogy Clara őt kiszolgáltatta unokafivérének, el-

ejtette vele ennek a beszélgetésnek tervét, mely valószínűleg csak temperamentumát tüzelte volna föl s nyilván lerontotta volna büszke fölényét. Nem akarva tehát senkivel sem szóba állni, teljes árvaságban maradt, jól sejtve azért, hogy körülötte az egész ház misztikus tevés-vevés gyűrűiben kering Clarától és De Crayetől kezdve Laetitián és Crossjain át le egészen Barclay-ig, a szobalányig. Vak érzékenysége valahogy úgy működött, mint ahogy a pókról képzeljük, mely azonnal észreveszi, ha nem a saját hálója közepébe csempészik át. Laetitián meglátszott, hogy részese a misztériumnak. Szempilláin teher sulyosult. Hogy ez a leány miképen sejtette meg a dolgok állását, Willoughby nem volt képes elgondolni. Talán intenzív személyes vonzódásánál fogva: Willoughby némi finom szájalommal tételezte föl ezt, — a szájalom atyáskodó kis legyintésével. Laetitia imádta őt, Vénusz rendeléséből, az istenasszony viszont nem rendelte azt is, hogy ő, Willoughby viszontimádja Laetitiát s így találjon vigaszt. Fejében megvillant a kisértés, hogy hátha Laetitia is adhatna okos tanácsot, azonban nem kockáztathatta meg azt a teljes fölfordulást, hogy most ő keltse föl bizalmas közléseivel a Laetitia részvétét. Elnyomta tehát ezt a vágyat, királyi göggel. Ránézve a Laetitia szájalma a Gondviselés terveinek fölborítását jelentette volna. A Gondviselés, másnéven az élet javainak megkülönböztető szétosztása, az ő számára a világító-torony szerepét juttatta, Laetitiának pedig a körötte csapongó madárét: csakugyan ez a leány lehetett az utolsó, aki előtt kebelét föltárja. A gondolat, hogy oly helyzetbe került, mely ily vágyat kelthetett benne, a düh rángásaival hasított át rajta s rettegéssel töltötte el. Valamely másik Hatalom művét sejtette ebben. Ugyanazét, mely egyszer már megalázta s most

ujra ellene tör. Mert ez nem lehetett többé a Gondviselés, hiszen annak mindig kedvence volt. Két sorsirányító Hatalmat kell feltételeznünk, mert ha az egoizmus a magva emberi hitvallásunknak, csak így magyarázhatjuk meg a balsikert. Willoughby, érzése szerint, jóakaró hatalom választotta ki szokatlan kegyekre: csak rosszakarát lehetett hát, amely most meg akarta rabolni. Hát hogyan lehetne így jó véleménnyel lenni a világról?

A kényszerűség diktálta, hogy Clarát a sötétebbik Hatalommal vegye egy kalap alá, azzal, amely késsel dőf büszkesége elevenjébe. Még mindig fölemelte volna magához a leányt, ha sirt volna: vérző sebeit kész lett volna enyhíteni: végtelenül szomjazta a Clara nyomoruságát, hogy önnön szivén részvevő szerelemmel könnyítsen. Vagy azt se bánta volna, ha vesztébe rohan a haszontalan s megvetésre lesz méltóvá! Csak legalább teljes nyilvánosság előtt sülyedne alá s megvetését a világ is éreztetné vele. Amint így elképzelte a leányt, mint holmi kivetett gyomot, lélekzete mégis elakadt: hisz Clara oly szép! Willoughby esdekelt a titokzatos Hatalomnak, hogy legalább ne Horace De Craye legyen a katasztrófa hőse. Miért okozza egyáltalán férfi ezt a pusztulást? Betegség, láz, tüzeset, megbokrosodó lovak, az arc megcsunyulása, egy kis sántulás, jobban szolgálnák a bosszút. S a végén aztán ő, Willoughby, nemesen és szertartásosan, felajánlaná a boldogtalan roncsnak, hogy így is állja az adott szót: igen, és oltárhoz vezetné a bicegő szerencsétlent, ha ragaszkodnék ehhez. Képzelete fölédzte a lehetőségeket s melléjük a világ tapsait.

Egy ily házastárs visszataszító elképzelését később az émely érzése, valamint a családjának tartozó kötelességtudat kioltották Willoughbyból,

anélkül azonban, hogy elhomályosult volna benne: mily lovagi önfeláldozásra lett volna képes nemesi becsületszávéért; ez az utóbbi érzés maradandó hízkeléssel simogatta körül.

Egészében véve logikus módon remélhette, hogy a leányt végre is csodálatra tudja igazni. Átöltözés közben megivott egy pohár pezsgőt: szokatlan ténykedés volt ez részéről, de amint az inasnak, Pollingbonnak, — aki különben megkapta a palack maradékát, — mondta, ma nem lovagolta ki magát.

Mivel Vernonnal üzleti ügyekben beszélnie kellett, átment a tanuló-szobába, ahol ott találta, teljes esti öltözékben, a szépséges Clarát, aki átölelve tartotta Crossjay vállát. A szigorú tanító-mester épen azt jelentette ki, hogy nem megy el Mrs. Mountstuart estélyére, s már ki is mentette magát, mert Crossjay urfit kell továbbra is a taposómalomban őriznie. Willoughby, mint rendesen, a fiu pártjára szállt s még a szokottnál is szípkázóbb volt. Clara némi meglepődéssel nézett rá. Nagy hévvel gunyolta Vernont s egészen elhallgattatta ezzel a mondásával: „Tanúságot tehetek róla, hogy a fiu itt volt a rendes lecke-időben; de hol voltál te?“ Crossjayra pihentette a kezét, Clara kezét érintve.

— Crossjay, ne felejtsd el, hogy mit mondtam neked, — szólt Clara, kecses mozdulattal emelkedve fel ültéből. — Parancsolom!

Crossjay összeráncolta homlokát és fujt egyet:

— De csak ha kérdeznek, — felelte.

— Persze, — mondta Clara.

— Akkor én kikérdezem a fickót, — szólt Willoughby, amire mindenki összerezzent. — Nos, urficskám, mi a véleményed Miss Middleton mai estélyi ruhájáról?

— Csak az igazat, Crossjay! — és Clara fel-

emelte az ujját. A fiu láthatta, hogy a leány tréfálkozni akar, Willoughby azonban halálosan komolyan veszi a dolgot. — Az igazság valószínűleg nem lesz sértő se rád nézve, se rám nézve, — szólt oda félhangosan Clarának.

— Én azt szeretném, ha Crossjay soha, semmiféle ürügy alatt, nem mondana egyebet a tiszta igazságnál.

— Én mindig szépnek tartottam Clarát, — dörmögte a fiu. Gyűlöletesnek érezte, hogy ezt így ki kellett vallania.

— No lám! — kiáltotta Sir Willoughby s meghajolva nyujtotta karját a leánynak. — Nem kellett szenvedned az igazság miatt, Clarám!

A leány felelt: — Arra gondoltam, mennyire szenvedne a fiu, ha arra tanítanák, hogy az igazság ellenkezőjét kell mondania.

— Oh! egy szép nő kedvéért!

— Ez a legrosszabb, amit Crossjay tanulhatna, Willoughby.

— Eh, hagyjuk ezt a fickó ösztöneire; a mi vérünk csörög benne is. Meg tudnád én győzni téged is, csak kedvem szerinti példákat idézhetnék. Igen, igen hát! Csak azért is! A teljes igazságot nem lehet szőröstül-bőröstül kimondani. Sőt azt merném állítani, hogy nem is szabad.

— Egy „szép nő kedvéért“ például megbocsátanád az ilyesmit?

— Sőt dicséretesnek találnám, drágám!

Karja alá szoritotta a leány kezét s ránézett Clarára.

Clara bő, halványkék selyembe volt öltözve, párás felhőzésű, ugyanoly színű, könnyű fátyoldisszel, De Chambéry gaze-ból, mely üde haját és tiszta bőrét úgy emelte ki, hogy Willoughbynál kevésbé lobbanékony embereket is teljesen kótyagossá tett volna.

— Clara! — sóhajtotta.

— Ha így tennél, igazán nemes lélek volnál,
— szolt a leány, — noha a tanításod merőben
rossz.

— Hiszem is, hogy tudok nagylelkű lenni.

— Vajjon tudjuk-e biztosan az ilyesmit?

Vernon felé kapott a fejével, rövid, tömör utasításokat bökkve ki holmi megirandó levelekről, aztán a hallba vonta magával Clarát s így szolt:

— Tudhatjuk-e? Vannak emberek, akik *nem* ismerik önmagukat, s mivel ők alkotják a többséget, ők gyártják az efféle axiómákat. És aztán azt akarják, hogy mi többiek majd szépen lenyeljük. Bátorkodom azt hinni, hogy én tudom, amit tudok. És engem ne kebelezzon be az a többség, „Köztük vagyok, de nem tartozom közéjük.“ Én igenis tudom, hogy az én életem célja a nagylelkűség!

— Nem inkább ösztönnek, vagy hajlamnak kellene nevezni cél helyett?

— Én így tudom, — folytatta Willoughby s nem volt hajlandó, hogy gáncsba botlassák. De a leány mondása visszásan csendült a fülébe. „Hite“, hogy tud nagylelkű lenni s hogy ez „életcélja“, — nem talált méltatásra. — „Elvégre nem egyszer bizonyosságot tettem róla“, — mondta röviden, hogy elejtse ezt a beszéd tárgyat, melyről nem nyilatkozhatott részletesebben. Aztán még ezt mormogta: „Akik engem ismernek — — —!“ Tudakolta Clarát, vajjon azt kívánja-e, hogy eldicsekedjék nagylelkű tetteivel? „Gyerekkoromtól kezdve talán?“ — hallotta Clara a félhangos kérdést, amire a leány önmagának válaszolta: — „Éressz csak szabadon s lehetsz ami akarsz!“

A boldogtalan gentleman kinok közt szavalt: mert olyan férfiakkal és a nők egész tömegeivel szemben, akik iránt közömbös volt, sohasem változott a viselkedése ilyen dadogó, alacsonyrendű,

együgyü hangot, melyet hijján érzett minden fölénynek és határozottságnak, ami pedig a tekinthetőséghez mulhatatlanul szükséges. Képtelen volt a dolog okára tapintani, azonban Clara kényszerítette ezt rá s csak dührohammal tudta lerázni magáról. A kitörés vágya kisértgette, mert így legalább újra körülsimogatná magát a saját hangja parancsoló zengésével, csakhogy erről szó sem lehetett, hiszen ma este össze kellett szednie magát, csillognia kellett. Ilyenformán tehát egyszerűen csak Lady Busshe ajándékát említette meg, s hagyta, hogy egyelőre csak spleenje egyengesse a későbbi harc útját, bölcsen beletörődve a leány eleve kitérő gesztusaiba. Clara azt mondta, hogy egyelőre nem kívánja megnézni az ajándékot.

— Hát jó, majd máskor, — felelte Willoughby.

Willoughby hirtelen engedékenysége megbánást keltett a leányban: — „Nem igen volna most időszerű, Willoughby!“

— Drágám, egyszer csak kell köszönő látogatást tennünk nála.

— De ha nem tudok.

A férfi karja heveset rándult. Azonban hallgatásra volt kárhóztatva.

Dr. Middleton és Laetitia, valamint Lady Eleanor és Isabel, akik a hallban jöttek szembe velük, már két olyan valakire találtak bennük, akiknek egymáshoztartozása két szétesett fél halvány rajzát mutatta, melyeket alig fűz össze valami utolsó gyenge szál. Willoughby a leány kezét karjába fűzve tartotta, mintegy a közösség szimbolumaként ragaszkodva hozzá s mozdulatában volt valami, ami úgy gyötörte Clara idegeit, mintha mellette fuldokló kapkodna levegőért. A magasból De Craye nézett le rájuk. A kocsik a kijárat elé állottak s Willoughby megszólalt:

— Hát Horace hol van? Talán még egy utolsó

pillantást vet anekdotás jegyzőkönyvébe és pompás ir kiszólásai gyűjteményébe?

— Dehogyan! — felelte az ezredes, lefelé lépkedve e lépcsőkön. — Magától működik bennem az a szerkezet, sőt meg van oldva vele az örökmozgó problémája is, ami persze csak annál rosszabb! — ha ugyan nem kegyeskednél esetleg a Tudomány számára értékesíteni.

És jókedvűen nevetett egyet.

— A nevetésed, Horace, igazán kitűnő beajánló a szellemességeidhez.

Willoughby ugy tette ezt a megjegyzést, mint aki ostort csattant el.

— Vidám jelzése a tartalmatlan folytatásnak, — felelte De Craye.

— Pontosabban: háromnegyedrész a kikiáltó tesz hozzá az egynegyedrész áruhoz.

— Ugyan! ha a vásári kuruzslónak jó csengésű a hangja, ird ezt is a javára szegénynek, Willoughby, ha nem is nyeled le a kotyvalékát.

— Ha jó csengésűnek véli a hangját, csak alkalmas időben éljen vele!

— Elkéstem? — fordult De Craye a hölgyekhez, igen jártasnak mutatkozva abban a művészetben, hogyan kell kedvesen legyőzöttként viselkedni s ezzel megnyerni a gyengéd sziveket.

Willoughby egészen felüdült. Elméje mélyén ugyan az a gyanu lapult, hogy ellenfele nem engedett volna olyan simán, ha a tényleges győzelemben biztos nem lenne, titokban rabló módon felülkerekedve: — és ez méreggel töltötte el hősünket a legközelebbi alkalommal bekövetkezendő párharcig; mivel azonban szarkasztikusnak és csipősnek sikerült bizonyulnia, ezzel megmutatta Clarának, milyen jól meg tudja állni helyét az efajta beszédben is, merőben eltérőt nyujtva

attól a mosolygó turbékolástól, lihegéstől és erőtlenségekkel, amelyeknek a színvonalára, nem tudni mért, a leány le merte őt alacsonyítani. Willoughby, osztozkodva nemének ama fel-fogásában, hogy a vaskos személyeskedések, az ökölvívó tempó, amikor az ember egyenesen a legkinálkozóbb kiállású helyekre vág, a mesteri tökély jelei az ily vitatkozásban, — erősnek és biztosnak érezte magát s felajzottan tekintett az est sikerei elé. De Craye az első kocsi-ban foglalt helyet, mint Lady Eleanor és Isabel kísé-
 rője. Willoughby, Clarával, valamint Laetitiával és Dr. Middletonnal a következőben ültek, mindannyian hallgatva, mert a nagytiszteletű doktor ur nyilván mélyen elgondolkodott; — és Willoughby kissé vesztett a jókedvéből, mikor a professzor végre kinyitotta a száját:

— Akárhogy is, én nem tudtam megfigyelni, hogy De Craye ezredesben valami is volna a kelt-ibéri Egnatius-fajból, mely megrovást érdemel gondosan fehéritett fogai helytelen idejű mutogató-
 tásáért, sir: „quicquid est, ubicunque est, quodcunque agit, renidet:“ — ugy-e ami olyan betegség, amelyik sehogya se tetszetős vagy helyénvaló a rendes ember szemében, noha a szereplőnek kedve telik benne. Ez a mi gentlemanünk azonban nem sért ilyesmivel, vagy pedig nagyon is elfogultnak kell lennem irányában, semhogya illetékes tanuságot tehetnék a viselkedéséről.

Dr. Middleton állandó ugye-hümmgetése és kérdő, derék homlokráncolgatása végre is felelet-
 csikart ki Willoughbyből s ez a válasz, humoros gunynak indulva, csakhamar mentegetőzéssé gyávolt a doktor kutatón fürkésző tekintete alatt.

— Ezek az írek, — mondta Willoughby, — a hivatásos tréfálkozót játsszák, mintha egyenesen erre a hivatásra születtek volna. Kritikát kell hébe-

hóba ellenük szegezünk, különben agyonárasztának bennünket örökös Joe Miller-mondásaikkal.

— Talán inkább O' Miller-mondásaikkal?

Willoughby kötelességszerű elismeréssel fogadta a tréfát, a nagytiszteletű doktor azonban, noha ajka körül ott lebegett annak a férfiunak atyai mosolya, aki vidámságot hint maga körül, még mindig nem békült meg teljesen s tovább folytatta:

— Véleményem szerint „az ember szellemességét beajánló nevetés“ nem is olyan megtámadhatatlan új igazság: az eféle frázis-rokon állítások visszahullanak az ember fejére. És külön meg kell jegyezni, hogy ez támadó frázis is volt, nyilvánvalóan hadakozó természetű; már pedig, barátom, talán szabad arra figyelmeztetnem, hogy a kiválasztott emberek számára, — tekintettel arra, hogy végzetesen könnyű valakire gyilkos kacagást pattantani: éppen csak hogy le kell alacsonyulnunk bizonyos fegyverekhez, melyek annál halálosabbak, mennél népszerűbbek, — mondom, a kiválasztott emberek számára, akikhez tartozni önnök is derék törekvése, szabály, hogy éppen úgy kerüljük az utszéli, közönséges eszközöket, mint, ugyancsak a magunk érdekében, a tulcifrákat és agyonfinomitottakat. Mert ha az előbbieket, hallgatóságunk értelmével könnyen összeférve, áldozataink legyilkolására ragadtatnak, az utóbbiak viszont a megérthetlenség bünébe esve holmi nyilvános öngyilkossággal érnek föl. Ha tehát valaki emberek lebunkózásában leli kedvét, másrészt viszont harakirire nem vágyódik, frázisai használatában csak úgy kerüli el a büntetendőséget, ha a szó oly módon kél életre benne, ahogyan az illető fejére kívánja zuhantatni, ex improviso. Igazam van?

— Hozzászoktam, sir, hogy lehetetlennek tart-

sak minden tévedést az ön részéről, — felelte Willoughby.

Dr. Middleton még nyomatékosabbá sulyosbította ezt a választ azzal, hogy egyetlen további szót sem szólt rá.

Leánya, valamint Miss Dale, akik nem helyeselték a De Craye ezredesre mért darázscsipésü támadást, csodálattal adóztak a művészi szavaknak, melyek oly szelid módon tudták értésére adni egy gentlemannek, hogy nem viselte magát gentlemanhez illő módon.

Néhány percre lehütötte Willoughbyt az, amit a Dr. Middleton mondataiból megértett. Minél élénkebben képzelte azonban maga elé a régi bámulók közt eltöltendő estet, annál jobban megvigasztalódott s mindjobban csodálkozni kezdett balgaságán, hogy eddig is nem lakomákat és bálokat rendezett, ahelyett hogy magányt zárt volna maga és menyasszonya köré. Hiszen a magány, gondolta, jó a férfinak, a férfi olyan teremtmény lévén, aki önnön szenvedélye tüzén ég; az asszony szerelme ellenben csak abból a visszavert fényből táplálkozik, amely mások szeméből vetit bennünket feléje: nincs saját szenvedélye, csak egyszerű és ösztönös vonzódása minden olyashoz, amit legjobban bámulnak s a mi legtündöklőbbben ragyog. Ily gondolatok közepette elhatározta Willoughby, hogy megváltoztatja viselkedését s máris boldog volt. Mikor tapasztalatainkból közvetlen fakadó bölcseségünk először buzog föl, holmi szellemi részegség az, mely eltörlí előlünk a régi világot és ujat teremt helyébe, anyyi kérdést sem engedve, hogy vajjon nincs-e már nagyon késő?

V. FEJEZET,

melyben Mrs. Mounstuart Jenkinson lakomájáról lesz szó.

Vernon és Crossjay néhány órára türethően egyenletes munkálkodásba merültek, melyet csak az szakított félbe, hogy egy tálcán husfélét hoztak be a nevelő urnak és olykor-olykor a fiu néhány kérdést vetett föl Miss Middletonra vonatkozólag. Crossjay azt a fölfedezést tette, hogy az esetben, ha eltekint a Miss Middleton szépségének hánytorgatásától, a leány nevének emlegetésével egész jól üdévé öntözheti a lecke sivár homokját. Ha azonban a szépségét kerülgette, dorgálás zudult rá. Első izben a nevelő ur elmerengett, — „Ugye milyen nagyszerű leány!” — és Crossjay már-már kitünő elkalandozási recept szabadalmazottjának képzelte magát. Ujra megpróbálkozott vele, ekkor azonban lecsapott fejére a pedagógia mennydörgése.

— Jó, jó, csak az a baj, Mr. Whitford, — mentegőzött, — hogy nem tudok eligazodni Clarán. Élőször azt kívánta, hogy ne beszéljek, hát nem is beszéltem, hiszen ő akarta így, kereken megmondta. Utolsó szava is az volt, hogy: „Aztán tudod, Crossjay, hogy te semmit sem tudsz rólam!” — akkor botlottunk bele abba az ökör csavargóba, abba a „sétáló lélek“-be, aki pénzt nyöszörög ki magának a kóborgásából.

— A leckédre legyen gondod, különben te is csavargó leszel, — szólt Vernon.

— Igenis. De, Mr. Vernon, most meg az a rendelés, hogy *kell* beszélnem! Őszintén meg kell felelnem minden kérdésre!

— Miss Middleton nagyon a szivén viseli, hogy igazmondó ember légy.

— Jó, de mikor reggel meg azt mondta, hogy *ne* beszéljek!

— Akkor ő nagy sietségben volt. És most nyomja a lelkiismeretét, hogy te esetleg félreértetted őt és azt kívánja, hogy sohase essél a hazugság bűnébe, legkevésbé pedig az ő felelősségére.

Crossjay heves sóhaj alakjában fujt ki a levegőbe valami szó-kerülő nekihuzalkodást.

— Héj! — aztán még hozzátette: — Ha biztos lehetnék benne!

— Fiacskám, tégy úgy, ahogy ő parancsolta.

— De ha nem tudom, hogy most már mit akar tulajdonképen!

— Legutolsó meghagyásához igazodj!

— Jó. Ha azt kívánná, hogy nyargaljak, mig csak végleg ki nem dülök, neki azt is megtenném.

— Ő csak azt kívánja, hogy tanuld meg a leckédet! Hát tanuljunk!

Crossjay belekampózta magát a könyvbe, s szive tündérkirálynőjének a lapra vetített rajza friss erőre edzette.

Holmi szorgalombafult időcske után, mialatt az imádott kép hatása halaványabb lett, újra kezdte:

— Furcsa egy leány az a Clara! Igazi leány, aki amellet mégis valóságos lady is! Ilyennek képzelem a hercegnőket. És De Craye ezredes! Az aztán megtanult táncolni! Ha valami vicceset mond, ráhajlik a táncosnőjére és csakhogy az ölébe nem kapja! Én mégis olyan okos ember szeretnék lenni, mint a Clara papája! Az aztán

okos ember! — De Craye ezredes ma este biztosan táncolni fog Clarával. Szeretnék ott lenni!

— Diner után nincs tánc, — erőlködte ki magából Vernon a csuf víziót hehesgető választ.

— Nincs, Vernon ur? Én azt hittem, hogy szokott lenni. Mr. Whitford, látta már szaladni Clarát?

Vernon intett, hogy jobb lesz dolgozni.

Hosszabb csend következett.

— Dehát Miss Middleton csakugyan úgy gondolná, hogy mindent mondjak el, ha Sir Willoughby kérdez? — szólt újra Crossjay.

— Mindenesetre. Ne törd annyit ezen a fejed. Az egész dolog nagyon egyszerű.

— De mikor biztosra veszem, Mr. Whitford, hogy Sir Willoughbynek nem kellene tudni arról a reggeli előtti postára menésről! És hogy talált rá Clarára De Craye ezredes és hogy hozta vissza avval a vén Flicht-csel? Persze, ő felnőtt férfi és mehet, amerre kedve tartja. Én is rátaláltam volna, csak engedték volna! Tudja, Vernon ur, én szerettem Miss Dale-t is, de ő, — igen, nagyon szeretem, — de ő mégse olyan igazi leány! Pedig ha Miss Dale mond valamit, azt tisztán meg lehet érteni. Miss Middletonnál bezzeg törheti a fejét az ember. Sebaj, én mindig azután indulok, ami belül van s biztos vagyok benne, hogy kedve szerint fogok cselekedni.

— Vedd le az állad a tenyeredről és ne könyökölj a könyvbe, ülj egyenesen! — szólt Vernon, küzdve a Crossjay imádatából áradó csábitással, mert az elutazni készülő Miss Middleton természetfölötti módon édes jelenség volt ám, s a szenvedélyes fiatal költőcske ajkai majdnem olyan gyönyörűségeken idézték eléje, mintha a szemeivel látná.

— Ne felejtse el, hogy akkor cselekszel a kedve szerint, ha az igazat mondod, — szólt újra Vernon,

közben nyílt kérdésnek hagyva a maga számára is, hogy vajjon mi hát az az igazság, — s a bosszúság és rokonérvés furcsa zavarával állapította meg, hogy a fiu igazság-fogalma nagyon is egy huron pendül az ő saját elképzelésével, hogy tudniillik az az igazság, ami kellemes lehet Miss Middletonra nézve.

Vernon egyedül maradt, házi költője elmaradt tőle, mivel Crossjart ágyba kellett dugnia s ott-hagynia. A könyvolvasás nem esett inyére, a gondolkodás megzavarta. Csak ült a könyvtárban, kába bámulásba ölte óráit s ha a szomorúság nem rezgette volna végig lelkén, gondolatai erőszakos lefojtása ellenére is, tünődő árnyfoltjait, egészen jól hasonlíthatott volna holmi napfényben sütkérező idiótához. Mert csakugyan nem tudott parancsolni már józan értelmének. Clara nagyon is szép volt! Bármit cselekedett az a leány, úgy volt az a legjobb! A Vernonban buggyanó szökőkutak csak ezt dalolták, ebbe a zenébe olvadt össze a leány minden szeszélye, lengése, állhatatlansága és csalafintasága; jó és rossz közt ingázó könnyüisége, melyet egyaránt lehetett nemesnek és rettentőnek bélyegezni; őszintesége, álnoksága, bátorsága, gyávasága, hősiségre és árulásra való egyforma készsége. Minél tovább mélézött, a fiatal lady annál rendkívülibb alakká magasodott előtte. Közben még érezte valahogy, hogy ez a cseppfolyó jellem még nem hült szilárd formákba s hogy benne csupán a természetszerűen vad fiatalság áll szemben egy veszélyes helyzet ingerlő tűzpróbájával, amelyet csak a mi civilizált életünk tud kiszabni a női nemre. Mégis rendkívüli jelenségként hatalmasodott föléje s azzal küzdött ellene, hogy apró hibákat koholt rá, nem bírva elviselni a férfiasságát letipró ábrándkép erejét. Végül aztán megint ez tört ki belőle: „Milyen szép! bármit tesz

js, úgy van jól, ahogy ő teszi!“, — ezzel tette jóvá a kényszerű gáncsokat. Persze, ha *elvont* módon tudott volna gondolkodni róla, — ahogy a dolgokat legszívesebben szerette latolgatni, — de ez a kísérlet most nem járt szerencsével; ebben az esetben még a nagy Stagyirita is pórul járt volna. Mert hol az a filozófus, aki ezt a napfényből és szellőből szőtt nimfa-arcot a problémák árnyék-honába merithetné?

Éjfélkor Miss Dale nyitott be a könyvtár ajtaján. Csöndesen csukta be maga után.

— Már nem dolgozik Mr. Whitford? Ugy képzeltem, szívesen fog hallani egyet-mást az estélyről. Crooklyn professzor végül mégis csak megérkezett! Mrs. Mountstuart egészen meg van ijedve: azt mondja, várta Önt s Ön nem mentette kit magát, tehát nem érti a dolgot, stb., stb. Vagyis, helyesebben mondva, az ijedtség formáját választotta méltatlankodása kifejezésére. Nagyon haragszik, úgy látszik. És a professzor éppen azzal a vonattal jött meg, amely elé Mrs. Mountstuart kikocsizott!

— Valószínűnek tartottam, — felelte Vernon.

— A professzor kénytelen volt pár óra hosszára a vasuti vendéglőben rekedni: nem tudtak számára semmiféle járművet keríteni. Ugy hiszi, hogy közben meghült s nem tudja elnyomni ezen való bosszankodását. Lehet, hogy éppen olyan tudós férfit, mint Dr. Middleton, de hiányzik belőle az a szerencsés temperamentum. Rosszabbul már nem sikerülhetett a dolog: a professzor tönkretette az egész estét. Mrs. Mountstuart igyekezett kedvében járni, amiből az lett, hogy mindenki a professzorra figyelt s valamennyien az ő rossz kedvére hangolódtunk kinos, béna percekig és nem is egyszer. A háziasszony elveszítette a fejét, már nem is hasonlított önmagára. Talán tulságos

merészen bírálom, dehát egy estély-asztal vezérének nem úgy kell-e viselkednie, mint aki a csatamezőn dirigál: hagyni elhullani a hanyatló vendégeket s nem engedni döntő fontosságot az összhang-bontó szónak, ha még olyan híres emberé is? Természetesen, csak mikor hibát látok, akkor képzelem magam ilyen kitünő szakértőnek: egyéb esetekben okosan kerülöm az összehasonlítást. Azért merek oly bátran kritizálni, mert tudom, hogy engem sohasem tesznek afféle próbára. És nincs is becsvágy bennem ilyesmire!

Miss Dale nem vette észre Vernon mosolygását, hanem folytatta:

— Mrs. Mountstuart a professzornak engedte a beszélgetés irányítását: diskurálhatott, amiről akart. S én úgy éreztem, hogy talán már soha sem is hagyja abba előadását arról a fiatal ladyről, aki őt megelőzőleg a vendéglőben járt s egy gentleman társaságában forralt vizes brandyt ivott!

— Honnan tudott erről a professzor? — kiáltotta Vernon, felriadva a sors gonoszkodásán.

— A vendéglősnétől, aki vigasztalgatni próbálta. Azt is elmesélte neki, hogy harisnyát megcipőt is adott kölcsön a fiatal ladynek, míg az övéi száradtak. A professzor harapós humorral adta elő, hogyan hatott rá az elbeszélés és az estély vendégei felkapták a furcsa fiatal lady témáját: vajjon környékbeli lehetett-e s mi dolga volt gyalog, odakint a zuhogó esőben? Engem igen kinosan érintett a dolog: eleget tudtam ahhoz, hogy bizonyos legyek benne, ki az illető?

— Miss Middleton elárulta magát?

— Nem.

— Willoughby szemmel kísérte?

— Minden látható gyanakvás nélkül.

— És aztán?

— Aztán De Craye ezredes terelt más tárgyra.

bennünket s igazán mulatságos volt. Mrs. Mountstuart később meg is mondta neki, hogy életmentési díjat érdemelne, amiért megmentette az estély roncsait. Sir Willoughby kissé nagyon is cinikus volt: jól beszélt, jókat mondott, de jókedv nélkül: ő benne nincs meg az a rettenhetetlen közömbösség, amivel De Craye ezredes tud ostobaságokat mondani csak azért, hogy mulattasson velük. És a szalónban még az a kis tessenék-lässék vidámsága is eltűnt. Éppen Mrs. Mountstuart közelében voltam, mikor Crooklyn professzor odalépett a ladyhez s fülem hallatára beszélt hozzá *arról* a gentlemanről és *arról* a fiatal hölgyről. Feje biccenéseiről láthattam, hogy De Craye-t és Miss Middleton-t gondolja.

— A lady persze mindjárt tovább ujságolta a dolgot Willoughbynek!

— De Craye nem engedett neki erre alkalmat, ha tán kereste volna is. Az ezredes fecsegése mögött éles ész rejtőzik. Mindenáron elfoglalni igyekezett a háziasszonyt és környezetét.

— Willoughby tehát semmit sem tud?

— Nem vagyok képes eldönteni. Willoughby egy percre Mrs. Mountstuart mellett állt a bucsuzkodásnál. A ladynek különös arckifejezése volt. Hallottam, amint ezt a szót mondja: „A huncut!” Willoughby nevetett. A lady vállat vont. Willoughby hazafelé jövet alig nyitotta ki a száját.

— Most már csak menjen minden a maga útján, — mondta Vernon, azzal a filozófusi gestussal, mely a kétségbeesésnek bölcs formát igyekszik adni. Willoughby megkapja a magáét. Felnőtt embernek tudnia kellene, hogy semmi ezen a világon nem kísérti jobban a Gondviselést, mint az, ha egy fiatal nőt akarata ellen kötünk le. Azok ketten kölcsönösen vonzzák egymást, azok ketten... Találkoznak és kész a hiba: mindegyi-

kük temperamentumos. A férfi egyetlen szóval hatni tud. Valaki más pedig hiába szavalna, akár angyali nyelven is! Én is elmondtam Miss Middletonnak minden tőlem telhetőt, hiába. . . Így van az: ez vonzalom dolga, éppen úgy, a hogy fordítva, Willoughby egyenesen eltaszító hatással van reá. Magam is ebben a kényelmetlen helyzetben vagyok, illetve volnék, ha hozzám volna kötve az a leány. Azazhogy csak öt percig tartana az egész: ennyi időre volna szükségem ama formalitás céljából, hogy visszaadjam neki a szabadságát. Hogy is gondolhatja valaki józan ésszel, hogy egy ilyen leány. . .! Ha egyszer mást gondolt, hát mást gondolt! Nem lehet ujrászítani az elhamvadt szerelmet. A rabultartás, a cselvetések, a meg nem hallgatás csak ellenszenvét fokozzák: a leány is beletanul az alakoskodás művészetébe. S Willoughby most újra leláncolni igyekszik őt, azzal, hogy friss terveket kohol Dr. Middletonnak a kastélyban való marasztalására. Igazam van? Nincs?

Vernon láthatta, hogy igazat adnak neki.

— No ugye, a leányt nem érheti gáncs? Ő megmondta Willoughbynek a véleményét, csak Willoughby nem akar hallgatni rá. Nem marad tehát más kérdés, mint ez: vajjon Miss Middleton megtartja-e adott szavát, vagy megszegi? A lekötöttség szokványos eszméje áll itt szemben azzal, hogy valakinek a természetes hajlamán erőszakot akarnak tenni. Melyik megoldás a szégyenletesebb? Akárhogy is, Ön és én csak azt láthatjuk, hogy ezt a leányt érzései vezetik a leghelyesebben. Az ő esete ama kevesek közül való, melyekben a természet szava igazi orákulum.

— És Clara olyan biztos a saját természetében? — kérdezte Miss Dale.

— Ön kételkedhetik benne, én azonban nem.

Engem az lepett meg, hogy Miss Middleton vissza-
jött. De Craye nagyvilági ember, ő tanácsolhatta,
azt hiszem. Ő, — no igen, nekem soha sem volt
tehetségem a rábeszélésre s az én kudarcom nem
igen eshetik számításba.

— De ez a tulságosan gyors összemelegedés!

— Eléggé ismerjük az „első látásra“ megtör-
ténő szerencsétlenségeket. Az ezredes éppen a
szerencsés órában jött... a ránézve szerencsés
órában. A törpe is óriás lesz, ha idejében tud
betoppanni. Ön nem vette észre már a második
vagy harmadik pillanatnál, hogy ezekkel baj készül?
Hiszen Ön tanácsolta, hogy még maradjak itt,
ahol pedig az a jó, amit tehetek, egészen mik-
roszkopikus csekélység azzal szemben, amit szót-
lanul türnöm kell.

— Ön nem így akarta, tudom, — szólt Laetitia
s míg kimondta ezeket a szavakat, félt, hogy érdekelt
kiváncsiskodónak gondolhatják. Érzékeny finom-
sága a látszatától is visszariadt annak, hogy ilyen
kényes helyzetről, amilyen a Miss Middletoné, ala-
posan kikérdezze Vernont.

Ugyanez az érzés őrizte meg Vernont is attól,
hogy el ne árulja magát, ezt mondta tehát:

— Nem egészen így akartam. Mi mind a ket-
ten előre láttuk a lehetőségeket, — mivel, mint
a legtöbb próféta, valamivel több körülmény ismer-
tetében következtethettünk a végzetes fejlemé-
nyekre. Egy törpe is elég lett volna. De Craye
pedig igen csinos, eszes és kedves fickó.

— A Sir Willoughby barátja!

— Ugyan, mit számít ilyenkor a barátság! A fő
felelősség az Istennőt terheli.

— Ez aztán igazi pogány fatalizmus!

— A modern szó erre: a Természet! A tudo-
mány egész prózai módon a természetes kiválasz-
tásról beszél. Csak rájuk kell nézni! Mind a ket-

ten bájosak, lebilincselők és elmések, szemre, észre egyformán ragyogók, az isten is egymásnak teremtette őket, ahogy a vidéken mondani szokás. Nem tudom kárhozatalni a férfit sem. Mellesleg szólva, nem is tudjuk, hogy egyáltalán ő-e a bűnös? Teljesen sötétben tapogatózunk, kivéve azt az egyet, hogy biztosan tudjuk a befejezést. Ha úgy hozná a sors, hogy Ön szólhat egy jó szót Willoughbynak, — lehetne talán, — Ön megtehetné, anélkül, hogy úgy felizgatná, mint az én beavatottságom a dologba, — célozzon rá, hogy az Ön szemei nyitva vannak. Esztelen félelme, hogy a világ beleláthat a dolgaiba, mesterségesen vakká teszi Willoughbyt. Mihelyt azt képzei, hogy szemmel kísérik, azonnal hálót gombolyít maga körül és se lát, se hall egyebet. Általában véve ügyes szövedék ez a háló, de ha bele is tud gabalyítani másokat, önmaga is vergődik benne és az ő számára is fátyol lesz belőle. Willoughby katasztrófát készít elő s erölteti a döntést. Beszéljen neki Clara végtelen vágyáról, hogy minden áron menni akar. Mondja, hogy örültnek tartja a leányt, ez csitítólág fog hatni Willoughbyra. Különben egy reggel csak arra fog ébredni, hogy másodszor is . . . ! Ez teljesen bizonyos. És másodszor aztán egészen az ő hibája lesz! Hasson rá egy kis filozófiával!

— Nem vagyok filozófus.

— Ha nem az, hát több annál. Kétféle filozófia van: az egyik az enyém, a másik az Öné. Az enyémet hidegség diktálja, az Önét odaadó áhítat.

— Nem valószínű, hogy Willoughby bizalmasává avatna.

Vernon eltűnődött:

— Az ember sohasem sejtheti, Willoughby mit forgat a fejében, mert nem lehet kiismerni azt a belső gyújtópontot, mely cselekedeteit for-

ralja: nagy művésze a titkolózásnak. Ami engem illet, — Ön jól tudja ezt, — az én nézeteim sokkal filozófikusabbak, semhogy bárki hasznukat vehetné. Csak azt mondhatom, hogy kárhozzatnom kell minden rabtartót. Mihelyt lehet, megyek innen! — higgye el, itt nekem nem lehet maradásom. Dr. Middleton és a professzor szóval nem csiholódtak szikrázásra egymástól?

— Dr. Middletonban megvolt a hajlandóság és alkalmazkodott volna a másik tudóshoz, Crooklyn professzor azonban makacsul tovább didergett. Szinte jámbusokban ismételte: „Vasuti perron és vasuti csárda!” — ami igazán megindító volt. Komolyan szenvedhetett szegény.

— Szervenadni mindenkinek kell.

— De ha ártatlanul csöppent a bajba?

— Jogosan járt ki neki. De ne felejtse el, hogy Fridolin azért néha mégis kikerüli a hámost és a bünös ég oda. A professzor nem került volna bajba, ha csakugyan lekéste volna a vonatot, ami úgy látszik, rendes szokása. Ilyenformán aztán szokatlan jószerencséje lett balszerencséjének a kovácsa.

— Ön látta őt a perronon?

— Nem ismerem a professzor urat. És Mrs. Mountstuartot kellett eltávolítanom az utból!

A lady azt mondja, hogy ő leírást adott Önnek a professzorról: „Borjumirigy-arc, gombóc-törzs, sűrű fej; — mint egy szent, akinek a fénykorong lecsúszott a bubjáról.”

— Mrs. Mountstuart leírásai pompásan találóak, csak hogy ezuttal elfelejtette a professzor hátát is jellemezni, már pedig én nem láttam egyebet egy keskeny, görnyedt hátnál, meg a ráfittyenő széles kalapkarimánál. Az én közlésem a lady számára egy sötét bőrű öreg urról szólt, aki egyedül ténfereg a perronon. Mrs. Mountstuart holtbizonyosra veszi leíró képessége csalthatatlanságát

s ilyenformán habozás nélkül visszafordult a kocsijával. — Miss Middleton nyilván Londonba készült. Azonban közbelépett az ezredes és öt perc alatt elérte azt, amit én félóra alatt sem tudtam.

— De azt látta Ön, hogy De Craye elkocsizik Ön mellett?

— Én a magam dolgát megtettem; minden további beavatkozás tolakodás lett volna. Különben is, nekem Mrs. Mountstuarttal kellett átázott gunyáimról értekezni, hogy minél előbb elhajtassunk, különben még kiugorhatott volna, hogy személyesen nézzen utána a professzorának!

— Azt mesélte Önről, hogy olyan ösztövérv jelenség volt, mint valami villa, amelynek az ágain a szél füttyül keresztül.

— Ebből is láthatja, milyen könnyen félre lehet vezetni valakit, aki a szellemes mondások mestere. Kerülje az ilyesmit, Miss Dale: elvakítják magának a szellemeskedőnek a tisztánlátását is. Innen van, hogy az olyan kitünő képességű lények, amilyen Mrs. Mountstuart is, oly keveset vesznek igazán észre; a ragyogó leírás elsodorja őket. No, akárhogy is, a lady igen derék és jószívű nő. Azt gondoltam ki ma este magamban, hogy Miss Middleton nem is a legrosszabbul cselekedett volna, ha egyenesen mindent elmond Mrs. Mountstuartnak. Másnak aligha van az övéhez hasonló befolyása Willoughbyra. Az az egyszerű tény, hogy Mrs. Mountstuart is tudja a dolgot, majdnem teljesen elég lett volna. Csakhogy ehhez bátorság kellett volna ám! Jóéjszakát, Miss Dale!

— Jóéjszakát, Mr. Whitford. Ugye megbocsátja, hogy zavartam?

Vernon megnyugtatólag szoritotta meg Laetitia kezét. Csak rá kellett néznie a leányra s rá gondolni történetére, hogy unokafivérének, Willoughbynak bűnhődését jogos megtorlásnak érezte. Mert

valóban, ha a kedves Amor-istent akár férfiak, akár nők részéről bántódás éri s ezt alkalmunk van észrevenni, minden egészséges érzésű ember csak helyénvalónak találhatja a megfelelő időben lesújtó visszatorlást.

Miss Dale azzal a méla gondolattal vonult szobája felé, hogy mennyire hasonlítanak ők Veronnal egymásra abban a halk szemérmességben, melyre a bánat tanította őket. Vernon sikeresen bujhatott előle álarc mögé, hiszen ő is kimélve került a helyzet éles hánytorgatását. Laetitia szemrehányásokat tett magának, hogy ő benne nincs meg az a nagy hódolat a kötelesség hideg eszméje előtt, mint ebben a férfiban. És noha kíváncsiságot ébresztett benne a dolog, a világért sem kérdezte volna meg, miért hagyta oly könnyen Miss Middletont prédául a sziporkázó ezredes számára. Ez a tény annak a filozófiának bizonyosságául hatott, melyet Vernon prédikált.

Amint Crossjay hálósobájának ajtaja előtt suhant el, egy arc jelent meg előtte. Nagy csöndben előbukkant Sir Willoughby egész alakja, teljes hosszában s intett a leánynak, hogy ne riadjon meg.

Suttogó hangon szólt oda neki, olyan arccal, mely könnyen lett volna alkalmas emberijesztésre.

— Fáradt? álmos? — kérdezte.

Laetitia tiltakozott: dehogy is! még egy órahosszat olvasni is szándékszik.

Willoughby megkérte, hogy szentelje neki azt az órát:

— Nagy megkönnyebbülés volna számomra egy kis baráti csevegés.

A leány gondolatain nem cikázott át semmi ellenkezés; Willoughby éjféli látogatását a fiu ágyánál egyenesen szép vonásra vallónak érezte; aztán meg tele is volt szájalommal a férfi iránt; engedett hát a különös kérésnek, érezve, hogy

egy „vén leány“-nak kár volna fennakadni ilyen-
min, ha még esetleg nyilvánosságra jutna is ez a
vénleányságát igazoló éjféli beszélgetés. És érezte
azt is, hogy csak a régi barátság teszi, ha ilyen,
nagyon öreg néniket megillető módon fordulnak
hozzá. Magában elhatározta, hogy lehetőleg elfojt
minden célzásokkal kerülgető megoldási tervet,
nem úgy, mint eddig, mert tudta, — hiszen elég-
szer remegett emiatt, — hogy az ilyesmiben ugyanis
Willoughby maradna a mester.

Willoughby végigvezette a folyosón, lady Eleanor
és Isabel magánlakosztályába.

— Megcsaltak! — kiáltotta, miközben meg-
gyujtotta a kandallópárkány gyertyáit.

A leány mélyen megindult s ez a szó, mely
nem vonatkozott a saját egyéni életére, valóság-
gal felüditő hatással volt rá, elhárítva az utból
gyorsan felremegő ellenkezését s szabad játékot
engedve szájalma felbuzgó érzésének.

VI. FEJEZET.

Sir Willoughby részvétet akar kicsikarni, ami sikerül is neki.

Mind a ketten leültek. Willoughby nyilván jobban szerette volna csöndesen elnézni a sötét, lesütött szempillákat, amelyek tiszteletteljesen szentelik meg az ő magábafeledkező eltűnődését s a rájaboruló melankóliát. A leány arcát élő pir színezte; az estély felüditette arcvonásait. Talán a mozgalmas társaság tette, az anyagi szükösségektől való átmeneti megmenekülés? Csak éppen virágzó családi körre lenne szüksége, hogy önmaga is újra kiviruljon? Ez a föltevés nem volt hazard ezzel a nekifrissült arcszinnel szemben.

Laetitia felemelte szemeit. Willoughby nem találkozhatott tekintetével anélkül, hogy szóba ne kezdjen:

— *Maga* meg tudná bocsátani, ha megcsálnák?

— Több irgalmassággal kérkedném, mint a mennyit magaménak mondhatok, ha azt mondanám, hogy meg tudnám bocsátani, Sir Willoughby. De remélem, hogy van hajlamom a bocsánatra. Nem is tudom, mit mondjak? Szeretnék határozott igennel felelni.

— Tudna együtt élni a csalóval?

— Nem.

— Nem. Előre tudtam ezt a választ. A közös-

ségnek még a látszata sem állhat meg a csaló és a magunkfajta ember közt, Laetitia!

— De, Sir Willoughby. . .

— Nincs jogom keresztneven szólítani?

— Ha Önnek úgy tetszik. . .

— Ugy beszélek, ahogy a gondolataim nyargalnak, ezek pedig nem ismerik olyan jól Miss Dale-t, mint a drága Laetitiát, az én leghivebb barátomat! Beszél Clara Middletonnal?

— Csevegtünk egyről-másról.

Aleány szükszavusága megriasztotta Willoughbyt. Ködösen áradozott tovább:

— Hogy visszatérjünk a csalás kérdésére: nem az-e a maga véleménye is, hogy a megbocsátás, a feloldás, megrontja a társadalmat, mivel tisztának tünteti fel azt, ami hamis? Vajjon, — és Willoughby arca azt a vézna játsziságu mosoly öltötte fel, mellyel egy lábadozó gyermek nyul első nap újra játékszerei után, — vajjon, Laetitia, nem sujtunk-e le törvénnyel a pénzhamisítókra?

— Feltéve, hogy csakugyan hamisítás történt. . .

— Eltekintve az én külön undoromtól, mellyel a csalás és minden formája és indítéku hamisítások ellen viseltetem, főbenjáró kötelességnek tartom az ilyesmi feltárását, megbüntetését és megsemmisítését. Ama kártékony dolgok egyikéről van itt szó, melyeket egy jó polgárnak feltétlenül irtogatnia kell. Én magam nem vagyok éppen elegendőképen jó polgár, megvallom, és iszonyodásom így inkább passzív természetű. Nem bocsátok meg: szívem mélyén igen komoly vagyok és nem tudok megbocsátani: — szerintem nem lehet szó kiengesztelődésről, csupán látszólagos fegyverszünetről, két ellenséges hatalom között, melyek felosztják maguk közt ezt az egész világot.

Laetitia hirtelen pillantást vetett Willoughbyra.

— Jó és rossz között! — mondta a férfi.

A leány arca mutatta, hogy meglepődése visszahanyatlott a szívébe.

Willoughby arra magyarázta a Laetitia homlokán átfutó felhőt, hogy a leány keresztényietlen mondatok következésétől fél.

— Maga minden vallásban meg fogja találni ezt a tételt, drága Laetitiám, hinduknál, perzsáknál és nálunk egyaránt. Egyetemes értékű valami ez, az emberiség közös tapasztalata. Csalás és komolyság nem férhetnek meg együtt. Az igazságnak meg kell ölnie a hazugságot, különben a hazugság ölné meg az igazságot. Én nem bocsátok meg. Minden, amit az illetőnek mondhatok, csak ennyi: menj!

— De hiszen ez helyes! ez nagylelkű cselekedet! — kiáltotta Laetitia, örvendezve, amiért helyeselhetett Willoughbynek s el tudta vakítani kritikai ellenőrzését. Egészen megkönnyebbült a gondolatra, hogy a Clara ügyének a neheze így megoldódott.

— *Talán* tudok nagylelkű is lenni, — borongott hangosan Willoughby.

És nyomban meg is sértődött, mert a leány nem szolgált a várt lelkes igennel, hogy mennyire hisz az ő általános nagylelküség-i hajlandóságaiban.

Szünet multán folytatta:

— A világra azonban aligha hat előnyösen bármi is, ami nem közvetlenül inye szerint való. Az emberek változnak és én azt hiszem, hogy amint gyarapodunk években, megszününk azok az eszményi hősök lenni, akik voltunk! Én magam érzéketlen vagyok a változás iránt, én nem vállalom ezt a gyarlóságot. Talán, kivételesen, csak egy dologban, amit személyes becsvágynak nevezhetnénk. Ilyesmivel már nem rendelkezem többé. És mi is az a becsvágy, amíg megvan bennünk? Határozottan nem egyéb, mint alacsonyrendüség-

günk bevallása! Vagyis: a megkülönböztetés áhítása tulajdonképpen elismerése valamely fogyatkozásunknak. Megvan azonban még mindig az a törekvésem, hogy legkedvesebb barátaim jót gondoljanak rólam. Hogy ez gyöngém? Mondjuk, hogy az. De nem megvetni való gyöngeség!

Laetitia megfeszítette agyát, hogy összefüggést fedezzen fel ezek közt a szavak és a megelőző párbeszéd között. Meddő fejtörés volt, mivel nem ismerte azt a „belső gyújtópontot“, ahogy Vernon homályosan mondotta volt, kimélelemből a leány imádatának tárgya iránt.

— Azután még, — folytatta kérlelhetetlenül Willoughby, — a többiek közül való kitűnés szenvedélyén kívül, talán abban is változtam némileg, hogy csillapodott bennem a szomjuság heve azok iránt a kedvtöltések iránt is, melyek együtt járnak társadalmi helyzetemmel. Nem töröm már magam az istálló-tartás után, — valaha pedig kecsegtetett a dolog, a kutyák sem érdekelnek. Holott emlékszem a napra, mikor föltettem magamban, hogy nekem lesz a legjobb eb-falkám és a legkitűnőbb faj-istálló az egész királyságban. Gyerekség! Mit ér az ily fajta kiválóság, vagy bármi más jelesség és tökély? Kérdezem! *Maga* az ember nem lesz nagyobbá általuk. Az ilyesminek a hajszolása igazában véve csak kicsinységünket példázza és ha el is érjük, mire jó az egész? Lovaim jók, csodájukra járnak, kiállok az egész grófsággal: mutassanak külömbeket! — de hát aztán? Csak a lovaimról van szó, a dicséret őket illeti, nem engem. Nem kérek a velük való osztozásból! Azonban ismerek embereket, akik elégedetten szürcsölik állataik dicséretét s maguk is félig lovakká váltak. Az ember baráti körének elkicsinyesedése az élet csöcselék-hada közt igen furcsa tapasztalat ám! Sajnálhatjuk, hogy elvesz-

tettük öseink egyszerűségét, akik egyik vagy másik fajta kitünőségüket jókedvű nyersséggel vállalták, és nem használták a „büszkeség“ szót. Rólam például az a hír járja, hogy holtbiztosan lövök. Uraim, tartsák meg elismerésüket ősapáim számára, akiktől a „jó fogású kezét és az éleslátást örököltem! *Énrám* nem hat ez a csodálat. Ahol nem bizonyosodik be, hogy *én*, — és *lényegileg* csak én, — szerepelek, semmiféle taps nem indít meg. Ugy beszélek most magával, ahogy senkivel sem szoktam: a csodálat, — és maga tudja, hogy kora ifjuságomban usztam a hizelgésekben: úsznom kellett, nehogy megfulladjak! — a csodálat, mely személyi adományaimat illette, elvesztette ízét számomra. Megváltoztam hát én is, már amennyiben ennek vesszük a szellemi rész meggyarapodását. Mindannyian alá vagyunk vetve a halandó törvényeknek s így nekem is változnom kellett. Hozzátehetem még, hogy a vidéki uraságok körében nem szokásos tudományos kutatásokkal foglalkozni. Ezek azonban benne vannak a korszellemben. Ösztönszerűen megéreztem ezt még az egyetemen. Elhanyagoltam a klaszszikusokat a természettudományokért. Ily módon aztán elkerültem a zsarnoki önteltség bűnét, mely annyira jellemzi a klasszicista urakat, akik közül az egyik mulatságos példánnyal önnek szerencséje volt egy kocsiban mennie a Mrs. Mountstuart estélyére. A természettudomány szerény; lassu talán, ha úgy tetszik, de tényekkel dolgozik s miközben ezek fölött urrá válik, urrá lesz az ember fölött is; szükségszerű dolog ez és nem történik ostoba, hangos száju rátartisággal, sem öblös szavakkal, melyek oly rikitó-tarkák, mint a pápa testőrsége! Természetesen, a Csalhatatlan előtt meghajlik az ember: kénytelenek vagyunk vele, ha egyszer óriás-zsoldosai felemelik szuronyaikat!

Sir Willoughby engedett Miss Dale-nek egy fél percet, hogy ezalatt a maga gyöngéd női módján helyeslést intsen a burkolt megrováshoz, mely Dr. Middletonnak Willoughbyval szemben tanusított kocsibeli viselkedését illette. Miss Dale azonban nem helyeselt.

Az ő szive most váddal fordult Clara ellen, amiért rosszat tett vele és megsebezte. Mert míg Willoughby beszélt, mindenben igazolni látszott a Clara érzéseit és viselkedését: és a Laetitia saját, újra felsajduló régi sérelmei is felszínre remegtek egy pillanatra, ránézni erre a férfira, azzal a biztos tudattal, hogy megbocsátanak neki, szánakoznak is rajta, de aligha csodálják többé.

Willoughby benső gyújtópontja az áhított jóérzést sugarazta szét hősünkben, noha azok a kísérő, akkordba simuló hangok, melyeket annyira szeretett a női ajkakon, az a hódolattal zengő harmónia, melyet a szóló-játékos szívesen hallgat egy másik hangszerről, ha az ő száma már befejeződött, — késett az előadás betetőzésével: egy árva taktus se következett! Laetitia nem beszélt. Valószínűleg az ő régi Laetitiája került fölül, amilyenek azelőtt ismerte beszélgetés közben; idegeitől leigázott lény volt, képtelenül akár szellemi, akár zenei eszközei kifejtésére. Általában véve azonban az utóbbiak mindig rendelkezésére álltak! Talán nagyon is erőt vett rajta a rokonérzés? Lehetett ennek értelme? A hirtelen szilajságu és kétségbeesett Clara esetleg nagyon is nyíltan tárt fel Laetitia előtt mindent? hiszen az a leány méltón szégyentelen gyermeke a zsarnokoskodó atyának! Borzongató probléma volt ez, (valóságos zengő ütéssel verte fel a Willoughbyfókuszt), — Laetitia talán jobban is sajnálja őt, mint ahogy holmi, szerelmesek közt szokásos kis félreértés megérdemelné, — talán *tud* valamit a

menyasszonyi árulásról? Ismeri a vetélytársat? Jobban be lehet avatva nála is?

Ha fókuszát heves ütés érte, Willoughby lángeszű volt a találékonyságban. Ráeszmélt, hogy Laetitia sokat tudhat s így nyomban teljes erővel tört a részvét döntő kicsikarása felé.

— Így hát a Tudományt választottam magamnak, — folytatta, — bár félek tőle, hogy valószínűs *rara avis*-szá tesz a vidéki nemes urak közt. Azonban odafűz, odasodor magával, hogy úgy mondjam, a progresszió fő és egyetlen lehetséges áramába, — akármennyire lejáratta is a politikai tolvajnyelv ezt a progressziót. — No, jól mulatott a Mrs. Mountstuart estélyén?

— Nagyon jól.

— Öladysága holnapután idehozza diner-re a professzorát. Mi van ezen csodálatos? Miért rez-zent úgy meg?

— Nem hallottam a meghívásról.

— Még a terített asztalnál történt és én meg Ön el voltunk egymástól szakítva, — kegyetlenül: meg is mondtam ezt Mrs. Mountstuartnak. Azt válaszolta, hogy mi eleget látjuk egymást és hogy csak jó lesz rám nézve, ha külön ülünk. Persze, egyik megállapítása sem helyes. Lehet, hogy nem tudom megítélni, mi a *legjobb* számomra: de annyit, hogy mi a *jó*, mégis csak tudok. Ha ifjabb éveimben szörnyen tévedhettem is, ez a tény már magában véve is legbiztosebb kezesség arra nézve, hogy most már eléggé bölcs lehetek, feltéve, hogy meg van a hozzá való józan eszem és jóérzésem. Saját személyemmel bizonyíthatom, hogy a bölcsesség: fájdalom. Am ha az új fájdalom több bölcses-séget jelent, csak hadd szenvedjek! Helyes ez a megállapítás, Laetitia?

— Jól fejezte ki.

— Mert így is érzem. Csak azok, akik a maguk

lelkén próbálták ki a szenvedést, tudják igazán, milyenek az igazi bölcs elhatározások.

— Az ember talán azért szenved annyit, hogy aztán már csak a békét áhítsa.

— Igaz. És Ön? Sokat szenvedett?

— Ha földi jókért még áhítozhatom, a béke köztük a legfőbb.

Sir Willoughby egy mosolyt villantott a leányra.

— A pápa tarkaszinü testőreit említettem az imént. Ifjabb koromban sokszor foglalkoztatott furcsa gunyájuk. Azt hallom, mostanában már más az uniformisuk: kár! Legélénkebb emlékeim közé tartoznak ők az Örök Városból. Humor-érzékemet csiklandozták, mely mindig itt élt bennem, amint Ön is jól tudja. Nekünk angoloknak határozottan van humorunk. S legelőször ez csattan ki belőlünk, ha a kontinensre lépünk: nevető hajlandóságunk hiven kitart mellettünk az egész kiránduláson. A humor, vagyis az új meg új képtelenségekkel szemben fel-felhorkanó jóérezék, jellemző vonásunk. Én a magam részéről nem szoktam leereszkedni odáig, hogy zajos megnyilvánulást adjak eme tulajdonságomnak. Csöndes megfigyelő vagyok s a kómikus mozzanatokat levelezésemben jegyzem föl. De hiszen Ön olvasta az én leveleimet, — legnagyobb részüket, ha nem is valamennyit. . .

— Meglehetősen sokat. . .

— Akkor is együtt éreztem magam Önnel! — De mit is akartam mondani? — igen, a svájci testőrségről most az jut eszembe. . . Ön nem járt Itáliában. Mindig is nagyon sajnáltam ezt. Hiszen Ön volna a legerrevalóbb nő, az igazi Itália-értő lélek! Nem tudnék még egy valakit, akiről elmondhatnám ezt, akinek társaságában ne érezném, hogy nem állja meg a helyét s hogy nincs összhangban velem. Olaszország és Laetitia! — hányszor összekapcsoltam ezt a kettőt! No, majd meglátjuk.

Kezdek újra reménykedni. Itt Ön a szó szoros értelmében csak tengődik. Pedig egy esti lakoma is hogy fel tudja üdíteni! Hát még egy utazás és az az isteni klíma! Ön buzgó történelem- és költészet-olvasó! Istenem, a költészet! Még sohasem láttam költeményt, amely akár tizedrészét is kifejezte volna annak, amit én érzek a szépség vagy a nagyság jelenlétében, amikor igazán és mélyen elmerülök a meditációban. Am mondják rám, hogy pozitív elme vagyok! Tudok én érezni is, csak-hogy tulságosan intenzíven érzem át a költészet dolgát is. A költészet, természeténél fogva, nem lehet] őszinte. És nekem őszinteség kell. Mindennek, ami érzelmeinkre hat, önkénytelennek kell lennie és nem mesterkéltnak. Igen, tudom, Ön a költészet pártján áll. S ha valaki, hát Ön az, aki meg is tudna nyerni ebben az irányban. De a történelem! ott aztán teljesen egyetértünk. Sétálni a romok közt éjszaka, miközben az ünnepélyes fekete amfiteátrum boltívei ránk ontják a holdfényt, — Itália holdfényét!

— Ott nem csiklandozta a nevetés, Sir Willoughby? — kérdezte Laetitia, felrázva magát a félnék álmélkodás zsibbadásából, hogy ő is szóljon valamit s ismét ráeszméljen a környező valóságra.

— Oh, Önnél, az egész más! hiszen nem tévedhetek, ugy-e? — és Willoughby elkanyarodott a tervszerű témától, — Ön nem esik soha áldozatul a könnyű asszociációk csalogatásának, a gunyolódásnak. . .

— Én megértem az ilyesminek az ingerét, legalább is van némi érzékem a humor iránt, csak éppen a római Colosseum aligha hatna rám nevettezőn. Nem tudnám elviselni, ha kigunyolná, Sir Willoughby!

Willoughby úgy érezte, Laetitia nagyon is komo-

lyan mérlegeli őt és szavait, mikor azt várja el tőle, hogy ne nevéssen a Colosseumban; így folytatta tehát:

— Különben is, Ön igazán kitünően illeszkednék az én lady-nénéim társaságába! Derék két nő az, Laetitia! Azt hiszem, nem volnának *de trop* Itáliában, sem bármely házi tűzhely körül. Persze lehet, hogy ebben az ítéletemben részrehajló vagyok.

— Nagyon kitünő és szeretetreméltó hölgyek, szeretem őket, — mondta Laetitia felbuzgó heves-séggel, amely annál izgatottabbá tette, mennél világosabban vélte felderengeni Willoughby beszélgetésének célját.

Azt olvasta ki ezekből a szavakból, hogy Willoughby Itáliába akarja vinni a két ladyval: — miután előbb visszaadta Miss Middletonnak a szabadságát; hiszen ez szükségképpen következett a tervből. És igazán nagylelkű valami volt. Willoughby híres volt gyermekkorában, mily szívesen szórja az aranyat és az ezüstöt. Talán nem is ő maga lett volna az oka annak, hogy később úgy félreismerték?

Clara beszélt volt Laetitiának a két lady könyvtári kiküldetéséről és látogatásáról: és a leány most nagyszerűen hinni kezdte, hogy immár nyomon követi, mire gondolt Willoughby akkor, mikor azt állította, hogy ő, Laetitia, jól tudja érezni magát a nagynénik társaságában, míg Miss Middletonról nem képes feltételezni ugyanezt, amint-hogy nem is volt az valószínű sem itthoni, sem külföldi együttlét esetére.

Sir Willoughby megkérdezte:

— Tudna együtt utazni velük?

— Oh, hogyne tudnék!

— De komolyan?

— A lehető legkomolyabban! Nagyon szívesen!

— Helyes! Adott szónak veszem.

Feléje nyujtotta a kezét :

— Akár mehetek én is, akár nem! Itáliába, Laetitia! Mily öröm volna, Önnel lehetni ott és ha úgy fordul, hogy én nem vehetek részt, öröm lesz a gondolat is, hogy Ön Itáliában jár!

Keze úgy maradt, kinyujtva. Laetitiának vagy azt kellett szinlelnie, hogy nem vette észre, vagy odaengedni neki a maga kezét. Nem volt benne annyi vakmerőség, hogy látatlanba vegye a mozdulatot s inkább engedett. Willoughby megszorította a kezét s mikor ez a kéz egy-egy vonalnyt visszafelé remegett, föl és alá rázta, mint valami eszközt, mely egyenesen arra való, hogy kellő nyomatékot kölcsönözzön az ő kijelentéseinek. S a szerelmes szónokok nagyon nyomatékosak tudnak lenni a foglyul esett hölgyekkel szemben.

— Nem vagyok képes határozottan beszélni erről a témáról, sem semmi egyébről. Olyan vagyok, — azt hiszem, éppen Ön mondta ezt egy ízben, — „mint valami óceánon hánykolódó növény.“ Magamról még csak tudok beszélni, de egy másik valakiről már egyáltalán nem. Végtelenül gyötrődöm. Ha felkiálthatnék : „El Itáliába! Már holnap!“ Oh! . . . Ne alázzon meg azzal a feltevással, hogy panaszkodom. Tudom én, mi a férfi-sors. De, Laetitia, megcsaltak! megcsaltak! Ez teszi keserüvé az ember szájaizét. Ez csömörít el az emberiségtől. Földrengéssel kell összehasonlitanom: ilyenkor elveszítjük minden bizalmunkat a föld szilárd-ságában. Nem csupán az egyént éri egy ily áruulás, az egész emberi nem kisémmizése ez. Barátnőm, én hű barátnőm! Nem, nem akarok kétségbeesni. Igen, nekem is megvannak a magam hibái: sorra akarom venni őket. Csakhogy a megbocsáthatás egészen más kérdés! Igen, sértést *tudok* megbocsátani: csalárdságot azonban soha. Nem, az emberiség érdekében nem! Oly fiatal és oly család!

Laetitia keble hullámzott, keze azonban fogoly volt: ha egyszer egy nő átengedte a kezét, akkor már bajos azt visszarántani: a külső bátyák, melyek eddig megvédték, most már hitszegő módon az ellenségnek nyujtanak fedezéket s az ellenség a sáncok bevétele után a fő-erődre tör. Cserében azért a selyem fegyverzetért, melyet civilizációnk a nőknek engedett, elvárják tőlük, hogy szelídek és nyájasak legyenek, egészen a végső veszély határáig. Laetitia remegőt és nagyot lélekzett s a belégzés tetőpontján rebegte:

— De ha . . . ha nem így lenne . . . aligha lehet így . . .

Mély sóhaj következett. Laetitia elszomorodott, mert nagyon is sokat tudott.

— Mert ha én szeretek, akkor szeretek, — folytatta Sir Willoughby, — barátaim és cselédeim egyaránt jól tudják ezt. Itt nincs középút: legalább nálam nincs. Én mindent odaadok, de mindent meg is követelek. Ahogy én elmerülök másban, úgy merüljenek el én bennem is. Semmisítsük meg és teremtsük újra, oltsuk ki és gyújtsuk fel ismét egymást. Tévedni lehet az érzés tárgyában, de magában a szenvedélyben nem. Teljes bizalmat és odaadást! Mondom, megkövetelem ezt, mert én is ezt adom. A szerelmet lehet önzéssel vádolni, hiszen én-ünk egy része! És én azt felelném a vádra, hogy éppen lényünk legnemesesbbi keleme! A szerelem, Laetitia! A szerelemről beszélek. Ha azonban valaki hitszegővé válik, hogy meghurcoljon bennünket a pocsolyában, aki elárul, igen, elárul és kiszolgáltat a világnak, akinek prédájává leszünk, még pedig éppen annál az erényünknel fogva, hogy lelkünk nevelése áldást volt hajlandó látni benne, — milyen nevet adjak az ilyennek? — Ismétlem: nekem mindig elvem volt a női nem tisztelete. De ha látjuk, hogy van nő, aki csalárd

és áruló . . . Miért kinlódom ezeken az absztrakt elgondolásokon, kérdezheti Ön! A világ kényszerít rájuk, amely tele van a legszörnyebb konkrét példákkal. Feltépnek belőlünk minden gyökeres elvet, kiröhögik imádatunkat, megrabolják vallásos áhitatunkat. Ez a keserű világi tapasztalat úz vissza aztán ahhoz az ellenméreghez, melyet már előbb is ismertünk, mielőtt az életbe vetettük magunkat: valamihez . . . amit már egyszer megbecsültünk s most újra megbecsülünk. Elég erős lesz ez az ellenméreg a méreg legyőzésére? Remélem, igen! Hiszem! Egészen elveszíteni hitünket a nőkben borzasztó lenne! . . .

Willoughby Laetitiát fürkészte. A leány levertnek látszott: és nem mutatott megindulást.

Laetitia arra gondolt, hogy eltekintve némi gögös kizengéstől, Willoughby kitünően el szokta találni a hangot férfiakkal szemben, legalább is a dolgok tónusát illetőleg, melyeket közölni akart; nőkkel való beszélgetései ellenben nagyon is meszterkéltnyelven csapongtak el, — a toronymagas hím szentimentális leereszkedésének nyájaskodó nyelve volt ez: túlzott fuvolázgatás. És Laetitia eltűnődött, vajjon nem ez csapta-e zátonyra Willoughbyt Miss Middletonnal szemben?

Willoughby ösztönszerű okossága azt sugta, hogy újra a részvét felé kell törekednie, ha meg akarja indítani ezt a leányt. Nehéz feladat volt, mert ha sejtette is, hogy Laetitia előtt nem ismeretlen az ő állapota, azzal viszont nem volt tisztában, mily terjedelmű ez a tudás: csupán meg akarta indítani a leányt, de úgy, hogy önmagát ne leplezze le, ami a részvétkeltésnek olyan módja volt, mint mikor egy agyonpáncélozott, vaskeztyűs lovag kinlódik és szeretné könnyű sóhajra duzzasztani a mellét, vagy legalább mimelni valami effélét.

Mindezekén túl pedig a részvét árvíz is: gyakran leveri lábáról azt, aki elindította, s görgetve sodorja tova fegyverzetét és minden egyébét, menthetetlenül elnyúlt, méltatlan gesztusok közt, melyekre utóbb csak szörnyű szégyennel lehet visszatekinteni. Méltóságunkat nem tudjuk teljesen épségben tartani, ha könnyek előmesterkedésére alázzuk alá magunkat. Mózesnek valószínűleg ugyancsak fürgén kellett visszaugrania a kőszirt elől, melyből a tiszteletreméltó Törvénycsináló vizet vesszőzött elő.

És mégis, Willoughby parancsot érzett lelkében, hogy meg kell bizonyosodnia a leány felett való hatalmáról.

Elkezdte hát: először nehézkes esetlenséggel, ahogyan az a vaskezyűs lovag próbálgatná a sós-vizes zsebkendő kifacsarását:

— Mik vagyunk! Az élet tartama oly rövid! Miért nem élünk inkább éhes vágyaink kielégítésének? Én igazán feltehetem magamnak ezt a kérdést. Nekem rendelkezésemre áll az étvágycsillapítás minden módja. De nem: nekem mégis a legmagasabbra kellett törekednem: — arra, amit vakságomban a legmagasabbnak véltem. Ön ismeri a sportember ösztöneit, Laetitia: a nyugodt és megállapodott dolgok nem izgatják. Ilyenek vagyunk ifjúságunkban, játszunk a boldogsággal és otthagyjuk, mert káprázatos és csalóka célok vonzanak.

— S közben bölcsőbbek leszünk, — szolt Laetitia.

— De milyen áron!

Ez a felkiáltás a leány önnön sorsán való elbuzulását hívta Willoughby segítségére: a részvét nem késhetett.

— Fél-életünk megy rá s valamennyi reményünk! Igen, okulunk és bölcsőbbek leszünk; nagyon

valószínű, hogy most értékesebb vagyok, mint akkor, mikor boldogabb voltam. De a veszteség! A léleknek az az üde hamvassága, mely olyan, mint a test fiatal egészsége: s mely ha egyszer itthagyt, nyomorékok maradunk. Nem, barátnőm és drága barátom, a maga négy ujját csak hadd szorítsam! Ennyi maradt számomra a nagy hajótörésből: — nemsokára magát is el kell bocsátanom, örökre, Laetitia s nem lesz immár semmi egyebem. — Csalásról beszéltünk: vagy nevezzük egyszerűen csak csalódásnak? — imád az ember valakit s egyszerre csak csupasz leplezetlenségben látjuk magunk előtt, annyi nyomoruságos vigasz nélkül is, hogy igazán értékes kincset veszítettünk el. Nincs ehhez fogható szerencsétlenség. Amit halál ragad el, legalább még imádkozhatjuk. De megkimélem Önt egy oly helyzet feltárásától, melyben egy mélyen Ön alatt álló valakivel kellene összehasonlítást erőszakolnom Önre, az Ön kárára és veszteségére, egyszerűen csak azért, mert nemes szívét készségesen áldozná föl: védelmet találni annak a sekélyes, könnyü lelkű, önző... de hagyjuk, ugy-e, az epithonokat? Ha annyi rossz nevet találnék is a kígyó számára, amennyi folt tarkázza a testét, mégis csak kígyó maradna, sem több, sem kevesebb... Oh, a magány! a sötétség! mikor világító tűzünk kihúnyt. Az önérzet megtiltja a további imádatot, de az érzést nem lehet eltántorítani. A szó szoros értelmében ködben leledzünk, bukdácsolunk s elvetnők magunktól az önérzetet, ha lehetne: eszményé emelnők a kedvelt teremtményt, megalázkodnánk, lealacsonyítanók magunkat hozzá; úgy esdekelünk az igazságért, mintha bocsánatért könyörögnénk...

— Bocsánatért? mikor éppen mi akarunk megbocsátani? — suttogta Laetitia s ez volt minden, amire képes volt. Emlékezett rá, hogy régi gyöt-

rődései idején, mikor irgalomra vágyott, hogyan erőszakolta visszájára kínjait: önmagát találni bűnösnek s imáiban kérni bűnbocsánatot, — ez a nemes érzés most szánalmat keltett benne a másik kebel iránt, melyben hasonló harcot vélt. Persze a Willoughby és az ő elképzelése közt nem volt semmi igazi hasonlóság, de Laetitiát nyilván a férfi „bocsánat” szava hatotta meg: Willoughby mindenesetre megkapta a maga jutalmát a leány elnedvesülő szemeiből. Laetitia ajkai megremegtek, könnyei kiperdültek.

Willoughby egy-két szót is hallott, bár nem értette tisztán őket. Azonban nyilván kedvezőek voltak; erről biztosította a leány felpihegő sóhaja. A kívánt siker jelentkezett. Van hát nő, aki mindörökké meghajol előtte! Lelkébe tudta önteni ennek a leánynak az önmegtágadás és önfeláldozás misztikus érzését, melyet a férfiak úgy szeretnek! Kétségtelen volt a bizonyosság! Most már csak akarni kell s bármely pillanatban Laetitiához fordulhat, ha rajongást kíván.

S valóban, talán valamely titkos együtthatás révén, miközben a részvétforrást sikerült fölbugygyantania a leányban, önmagában is eredményre vezetett ez a nekibuzdult törekvés: most már ő is őszinte részvétet érzett önmaga iránt.

Megcsókolta Laetitia kezét, majd eleresztette s székéről fölemelkedve, vigasztalón hajolt a leány fölé:

— Ne sirjon, Laetitia; lássa én sem sirok: sőt mosolyogni is tudok. Segítsen sorsom elviselésében, ne csábítson férfiatlan cselekedetre.

Laetitia megpróbálta elnyomni zokogását, de az önmagán való elbusulás azzal fenyegette, hogy most fejére záporozza a hosszú évek minden bánatát. Megszólalt:

— Mennem kell . . . nem birom . . . jó éjt, Sir Willoughby!

Azzal a komoly félelemmel, hogy büszkeségét esetleg nagyon is megalázta a leány megbecsülésében s hogy talán kissé messze is sodortatta magát a részvét hullámain, Willoughby megszólalt:

— Holnap majd megbeszéljük ezt a Crossjay-ügyet. Csúnyán megcsalt az a fickó. És amint mondtam, a csalás engem igen érzékenyen érint. De maga nagyon fáradt. Jó éjt, drága barátnőm!

— Jó éjt, Sir Willoughby!

Laetitiának megengedettett, hogy távozzék.

De Craye ezredes, aki éppen a dohányzóból jött felfelé, találkozott a leánnyal s miközben jó éjszakát kívánt neki, észrevette szempillái állapotát. Willoughbyt is látta abban a teremben, melyet Laetitia elhagyott, azonban készakarva szótlanul ment el mellette, noha maga sem tudta, honnan ez a szándékosság.

Mikor hősünk még egyszer szemlét tartott a lefolyt jeleneten, egészében véve elégedettséget érzett benne játszott szerepén. Most már tökéletesen bizonyos volt, hogy tud hatni egy nőre: Clara pedig szinte kételkedővé kinozta: hátha már egyetlenegyre sincs varázsa? Egy tehát mégis van: ami ugyan elég sovány lakoma, de az utóbbi napok és órák hasító gyötrelmei után ezen is mohón kapott, bár éhségébe megvetés vegyült. Sovány falat volt, de így is mentsvár és biztos menedék, lándzsa és paizs egyszerre: rohamfegyver és oltalom. Most már merészen szembefordulhat Clarával. Ha a leány ellenáll és dacolni fog, ő sem lesz védtelen és elhagyatott vele szemben; előre látta, hogy a világ szemében helyzete neki biztosítja a rokonszenvet: — amire persze csak végső esetben kell gondolni. A részvétkeltés terén aratott friss sikere végre is nyugodt álomba ringatta. Egyelőre teljesen meg volt elégedve.

Kisérő koboldjai hasonlóképen igen elégedettek

voltak s el is jártak egy körtáncot az ágy körül, miután az éber gentleman megszűnt töprengeni azon a kérdésen, hogy vajjon nem lebbentette-e le nagyon is megbocsáthatatlanul a fátylat önmagáról Laetitia előtt s a jótékony álomnak engedte át ügyei átmeneti vezetését.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VII. FEJEZET.

Laetitia Dale lelki változást érez,
Dr. Middleton viszont testit.

Clara a kora reggeli pázsiton át Laetitia üdvözlésére suhant. Abbahagyta a beszélgetést, melyet De Craye ezredessel Sir Willoughby ablakai alatt folytatott. Az ezredes nagy hajnali fürdőző volt s mint holmi cirkuszi idomító csapkodott nedves törülközőjével az ugrándozó Crossjay felé.

— Drágám, oly boldogtalan vagyok! — Söhajtotta Clara.

— Drágám, jó hirt hozok Önnek, — felelte Laetitia.

— Beszéljen! Hiszen azt a szegény fickót el akarják kergetni! Willoughby mult este berontott a Crossjay hálósobájába s kiráncigálta az alvó fiut az ágyból, hogy megvallassa. Most aztán már tudja az igazat. Ez vigasztaló is volna, csakhogy Crossjaynak ezekután takarodni kell a háztól, mert előzőleg füllentett, — és miattam, az én szolgálatomra; igen, úgy érzem, hogy valósággal az én rendeletemre. Crossjay a mai napra nem fog mutatkozni s megígérte, hogy este, mikor visszajön, megkísérli a bocsánatkérést. Önnek segítenie kell, Laetitia!

— Ön szabaddá lett, Clara! Ha még mindig ezt kívánja, csak szólnia kell s szabad lesz.

— Azt hiszi, hogy . . . ?

— Willoughby elengedi Önt.

— Biztos benne?

— Tegnap este nagy beszélgetésünk volt.

— Hát Önnek köszönhetem?

— Semmit sem köszönhet nekem. Willoughby önként döntött így.

Clara kérdő eltünődésre emelte fel a szemeit:

— Persze, Crooklyn professzor! Crooklyn professzor! Látom. És nem is gondoltam erre!

— De hát higgyen egy kicsit a nagylelkűségben is, Clara! Maga igazán igazságtalan!

— Módjával! Lassanként túlságosan is igazságossá leszek. Kissé kipróbálom a billentyűket: aztán majd akár előadásokat is tartok a férfiúi lélek nagyságáról: előbb azonban alaposan meg akarom ismerni őket. Egyelőre csak félig van szerencsém birtokában lenni ennek az ismeretnek, hát lehetek igazságtalan. Nem csalódik maga, Laetitia? Nem kellene tárgyalni papával? szó sincs tévedésről? Ni, hogy felizgatott! Igazán, érzem, milyen kis senki vagyok én! Úgy érzem, megértem azokat, akik bámulják Willoughbyt. Egész egyszerűen visszaadná a szavamat? világosan? anélkül hogy . . . Óh! az a sok gyötrelmes szcena meg levél! És meg lehetne csinálni, hogy én is, meg papa is legkésőbb holnap indulhatnánk? Csakugyan, soha, senkinek se tudnám jól elmagyarázni, hogy keveredtem bele ebbe az egész ügybe! Borzadok önmagamtól, ha csak rá is gondolok. Vállalom az egész szégyent: botránnyosan viselkedtem. És maga, drága Laetitiám, maga csak azért kelt fel ilyen korán, hogy elmondja nekem ujságját?

— Azt akartam, hogy minél előbb hallja.

— Egész szívemmel köszönöm!

— Csak a szive egyrészét adja, de azt aztán örökre!

— Juj! Azonban igaza van, joggal beszél így.

— Nem akarom bántani, dehát az a szív, amelyről beszél, nem örökös, nyugtalanul kutató szív-e?

— Önző szív, mert el tudott felejtkezni Crossjairól. Ha a nagylelkűség felvonulásáról van szó, Crossjaynek is meg kell bocsátani, nem? Ha másért nem, már csak azért is, mert a fiú apja harcba vonult a hazáért, napról-napra kockára vetve életét, annyi zsoldért, amelyből családját nem tarthatja el: kötelesek vagyunk gondolni a fiúra! Szegény, drága, buta fickó! hogy is mondta? — „Igen, Miss Middleton, mért nem akarta (az a bizonyos valaki) látni az apámat, mikor látogatóba jött és aztán tiz kilométert gyalogolt vissza az esőben?” — Majdnem azt mondanám, hogy ez okozott minden bajt... De ma olyan pompás reggelünk van a tegnapi zápor után. És állítólag nagylelkűek leszünk! Ismerje el, Laetitia, hogy a teremtés legdicsőbb napját is meg lehet még aranyozni egy kis ráadással!

— Kétségkívül, csak *lélek* kell hozzá, amely maradandóvá tegye a ragyogást, — mondta Laetitia.

— Én Önnel, Ön velem, *ő* meg mindakettőnkkel! Helyes, ha Willoughby jól viseli magát, égieknek való napunk lehet. Persze, még hátra van a tapasztalat próbája. Majd csak nyugtával dicsérjük a napot!

— Találkozott már ma reggel Mr. Whitforddal?

— Elment mellettem.

— Ne gondolja, hogy *ő* mindig rosszkedvű!

— Volt nekem egy nevelőnőm, egy igen tanult lady, aki saját személyével tanított meg arra, mennyire festői tud lenni a duzzogó mogorvaság is néha. Tulajdonképp mindig jókedvű volt, hiszen mindig neki volt igaza, mivel azonban én állandóan rossz fát tettem a tűzre, duzzogott és mogorvaskodott. Valahogyan a szemöldökei alá csip-

tette a rosszságomat s azon keresztül nézett le rám. Kétségbeejtő gyerek voltam.

Laetitia mosolyogva szólt közbe:

— Képzelem!

— Én mégis szerettem őt és ő is engem: valahogy úgy illtünk egymáshoz, mint az előtér meg a háttér: ő bontakoztatta ki a körvonalaimat s én voltam mentsége létezésének.

— Valósággal élém festi őt.

— Ő most azt beszéli rólam, hogy én vagyok az egyetlen, akit szeretett. Ki tudja, nem jutok-e odáig, hogy ugyanazt mondjam felőle?

— Ön most is csak bosszantaná és kinozná.

— Bosszantottam és kinoztam Mr. Whitfordot?

— Mr. Whitford arra a nevelőnőre emlékezteti?

— Hiszen Ön mondta, hogy valósággal lefestettem őt.

— Oh, ne nevesse ki Mr. Whitfordot! Ő igazi barátja Önnek.

— Az a férfi, aki barátunk tud lenni, olyanvalaki, aki biránkká is föltolja ám magát.

— Szelid biró az ilyen!

— Kimondott szentenciáiról nem igen mondhatok semmit, komor homlokán azonban rhadamanthusi kérlelhetetlenség ül.

— Dr. Middleton!

Clara körülnézett:

— Ki? Én? A papa visszhangját hallja belőlem? Ő ugyan sohasem alkalmazná Rhadamanthust európai lelkekre, mert úgy látszik, Rhadamanthus csak ázsiaiak fölött ítélkezett; Önnek hát nincs igaza, Miss Dale. Atyám egészen szerelmes Mr. Whitfordba. Mi lehet ez? Mi nők nem tudjuk kifürkészni a tudósok mélységeit, valószínűleg mert az ő gyöngyeiknek nincs értéke a mi piacunkon; kivéve, ha kegyeskednek leereszkedni s megfenyítenek valami szemtelen frátert; — és Mr. Whitford

magasan fölötte áll minden alantas népséggel való közlekedésnek. Mély, szorgalmas és kiváló egyéniség; nem gondolja Ön is, hogyha Mr. Whitford leszállana közénk, úgy hatna, mint valami szárazra kivetett triton?

Laetitia teljesen engedékeny nyájassága, mely számára a nőiesség eszménye volt, még nem tudott összebékülni élesebb jellemvonásaival, melyeket életének az igazi örömtől való távolsága vésett lelkébe, — a régi, be nem gyógyult seb, a hosszas rabszolgasors szinte vasbéklyós szoritása; — így történt, hogy miközben helybenhagyó hangszúllyal mondta: „Azt hiszi Ön, hogy Mr. Whitford nem otthonos a társas érintkezésben?” — s buzgón védeni akarta Whitfordot, ez a törekvés nem vezethetett más eredményre, minthogy lazítson egy kicsit a mindennap újra maga fölé emelt bálvány fenségén. Ez a dolog azonban szokatlan volt, egészen új valami s a leány értelmét megzavarta a váratlan ügy. Ily úri kénnyel vakítja el belső énkünk legbiztosabb rogyogását is az, ha pártállást akarunk elfoglalni, ha még oly természetes indítékból tesszük is! A lelkes világ bármely tisztos őszinteségű tagja autobiografikusan igazolhatja ezt.

Laetitia folytatta:

— Nem találja rokonszenvesnek Mr. Whitfordot? Pedig az! Zsörtölődőnek, fanyarnak véli? Épen a fordítottja: vidám ember, közönyös a sors mostohaságaival szemben. Dr. Corney szerint senkisé tud úgy nevetni, mint Vernon Whitford és senki-nek sincs olyan humora. Ujabban persze bizonyára... de az sem volt az Ön szörnyü elnevezése; morgó duzzogás. Az igazság az, hogy Mr. Whitford nagyon nyugtalan Crossjay miatt: és egyebek miatt is; és el akar menni innen. Ezidőszerint nemigen válik előnyére élénkebb és gondtalanabb emberek

társasága, de az Ön „szárazra vetődött triton“-ja nagyon helytelen és csunya. Vernon úr, mondhatom, a legderekabb ember, akit ismerek.

— Nem is vontam kétségbe a jóságát, Laetitia!

— Sőt épen ezt hangsúlyozta kissé túlozva.

— Igazán? Akkor olyan lehetek, mint Crossjay, aki szerint legjobb dolog egy jó tréfa.

— Crossjay jobban ismerheti őt, mint bárki más. Mr. Whitford védelmébe vette Önt ellenem, Clara, amióta csak Clarának van jogom szólítani Önt. Talán épen akkor, mikor annyira hasonlónak találta őt régi nevelőnőjéhez, talán épen akkor töprengett magában, hogyan lehetne segítségére Önnek. Tegnap este előadta nekem, miért gondolná észszerűnek, ha Ön bizalmasan föltárná a szívét Mrs. Mountstuartnak. Erre immár nincs szükség. Csak épen megemlítem. Vernon úr hűséges barátja Önnek.

— Fáradhatatlan gyalogló!

— Oh!

De Craye ezredes, miután egyideig a hölgyek körül keringett s szétválásukban reménykedett, most azt a módszert választotta, mikor az ember harmadiknak csatlakozik valahová, hogy végül kettesben maradjon.

Amint sziporkázó csevegésével hozzájuk csatlakozott, Laetitia tanácsotkérő tekintettel nézett Clarára. Rózsás arcot látott, olyat, mint egy menyasszonyé.

A gyanu, melyet ringatott, most izmos biztossággal pattant talpra karjaiból.

— Hol az én kis fickóm? — kérdezte Clara.

— Vakációzik egy napot, — felelte az ezredes, ugyanolyan hangnemben.

— Majd szóljon Mr. Whitfordnak, Laetitia, hogy ne fecsérrelje idejét hiába Crossjay keresésével. Jobb, ha Crossjay ma nincs utban. Legalább is

most így képzelem. Van a fiunak zsebpénze, De Craye ezredes úr?

— Ő urasága szabadon rendelkezhetik a vendéglőkkel.

— Milyen előrelátó Ön!

Laetitia keble néma fölkiáltástól duzzadt, körülbelül ilyenfélétől: „Nők! nők! frivol csillogások örök léprecsaltjai! hűség, szerénység és igaz jószág vakjai!”

A moralista lelkek titkos eltünődéseiben még egyre ott él ez a drámai retorika.

Az összehasonlítás kizárólag az ő egyéni műve volt s az ellentét méltatlankodásra ajzotta, noha nem tudta volna megmondani, miért is méltatlankodik, mert hiszen gondolni sem tudott olyasmire, hogy Vernon vetélytársa lehetne De Craye-nek egy eljegyzett hölgy kegyeiben. De neme számlájára érezte ezt a féltékenységet: neme tisztos hírét látta kockán forogni, ennek tisztaságát fenyegette az a rest előszeretet, mellyel Clara a sekélyebb férfi fölé fordult. Mikor a fiatal hölgy oly gondtalanul beszélt arról, hogy ő olyan, mint Crossjay, talán nem is tudta, hogy ez a hasonlóság, lelkesedéseik, vonzalmaik és megkívánásaik egyezőségein alapulva, a női nem ősi rokonságát hirdette a gyerekekkel. Laetitia előzőleg föllázadt ez ellen, teljes visszautasításával a hasonlóságnak s legfőlebb csak a keserűség óráiban engedett meg néha-néha annyit, hogy olyik csapongó fiatal hölgy (és csakis fiatalokról lehet szó,) megbélyegezhető ezzel a szégyenjeggyel. Vernon lehetett olyan filozófusi kedély, amilyen akart. Laetitia számára ennek a két embernek, De Craye ezredesnek és Clara Middletonnak a vidámsága elszomorítóan egy muzsikáju volt: szinte kinosan összecsengtek. Laetitiában a női nem képviselőjét sértette ez.

Kénytelen volt mellettük maradni: Clara a karjá-

nál fogva tartotta. Az ezredes hangja olykor egészen suttogás-szerüvé halkult. A válaszok viszont hallható és sima zengésűek voltak. Az eleven eszű gentleman elérte a figyelmeztetést: de miközben azonnal kitartó figyelemmel fordult Miss Dale felé, a kitanult intrikus módjára, mindjárt újabb, nagyobb adag rendreutasításra is alkalmat adott. Clara így szólt: „Azon tanakodtunk, Laetitia, mivel lehetne Crooklyn professzort kigyógyítani a hüléséből.“ De Craye ráeszmélt, hogy megint elvétette a lépést s roppantul meglepődött, hogy minden férfi közül épen őneki kell leckét kapnia a cselszövés tudományából. Miss Middleton merészségét kevésbé elképesztőnek érezte: elismerte, hogy az ifju hölgyben nagy tehetségek szunnyadnak. Félve, hogy a leány még tovább is mehet s elvághatja előle a titkos cinkosság kedvező terepét, fordított egyet a témán s okos alázatot mutatott.

Az a mód, ahogyan Clara Sir Willoughbyhoz közlekedett, félénk barátkozás vágyát fejezte ki, miközben titkos nyomozásra feszített fátyolt, melyet csak Laetitia értett, aki egyre azon törte a fejét, vajjon bizonyos-e benne, hogy a maga részéről nem magyarázza félre Willoughby szavait? Hiszen lehetett-e itt szó kétségről? Laetitia úgy döntött, hogy nem lehet; és ezt annak az okoskodásnak alapján cselekedte, — hogy ő vezette Willoughbyt helyes utra. Jogos volt-e ez a képzelődés, vagy sem, — mindenesetre megbízható alapozáson épült. Tegnap reggel még nem tudta volna így fölfogni a dolgot Laetitia. Most azonban jogosan érezhette, hogy van hatalma Willoughby befolyásolására, mivel most, éjfél óta, föl szabadulás-félét is érzett bálványa fizikai varázslata alól. Nem látta ugyan most sem másfajta embernek, de önmagáról észrevette, hogy tulajdonképen erős nő. Willoughby nem állt többé

felhöként fölötte, sem mágnes gyanánt: az a felhő pedig valaha egész eget átfogta s az a mágnes végzetesen maga köré sodródni kényszerítette. Még mindig csodálta Willoughbyt: deli külseje, finom arányai, az az előkelő mozdulat, mellyel lehajolt Clara kezére, hogy megérintse, még mindig fölmentést adtak a fanatikus végletű csodálatért, melyet ifju éveiben érez a női szív, mely nem igen boncolgatja hőse lenyügöző bájait. Laetitia azonban most már részeire szedve csodálta eszményképét. S mikor arra került a sor, hogy a részeket ismét egészszé illessze, hűvösen tette már. A részvétérzés volt legmelegebb indulata iránta. Anélkül, hogy csak valamit is észrevett volna benne abból a furcsa, ósdi világszörnyetegből, mely Miss Middleton felébredt leányi lelkét úgy megriasztotta, Laetitia mégis már a többi férfi közé osztályozta Willoughbyt: „egy a sok közül“ lett számára. És kiábrándulását még csak nem is szögezte vádként a férfi ellen. Inkább önmagát okolta, azzal fejtve meg a változás titkát, hogy odavan az ifjuság, az ő leányi ifjusága: — hiszen adhatt volna-e másként részvétéből úgy, hogy az ár őt magát is tova ne ragadja? Hő részvét volt az, de nagyon tiszta is. Föltételezte, hogy Willoughby könyörögni fog s látta, hogy Clara Middleton csak azért kedves a férfihoz, mert reménykedett nagylelkűségében. Laetitia elbusongott. S ettől a bús nézéstől viszont Sir Willoughby kapott erőre, amikor Clarával együtt kart karba fűzve ment át a laboratóriumba.

Laetitia meg akarta mondani Vernonnak, hogy haszontalan tenné tüvé a házat és a parkot Crossjay után. Vernont azonban épen Dr. Middleton tartóztatta föl, nagyban magyarázgatva neki éjszakai klasszikus viadalát Crooklyn professzorral, melyet ma akarnak továbbfolytatni.

— Finom tudásu elme, — mondta a főtiszteletű doktor, — de bogaras, mint mindenki, aki nem tud megbirkózni az oportói borral.

— Azt hallom, hogy Crooklyn professzor meg volt hülve, — jegyezte meg Vernon. — A bor bizonyára jó lehetett, sir.

Mint az az esküdtszéki elnök, akit érzelmes szívű társai megbiztak, hogy a keservesen komor bírák előtt világos és szabatos angolsággal fejtse ki a verdiktet, mely szükségképen a vádlott felakasztását vonja maga után, de amelyet mégis a kézzelfoghatóan zsvány áldozat kegyelemre ajánlásával szeretne enyhíteni, — mint ahogy ez az esküdtszéki elnök a figyelő és grammatikai fogalmazásokban mester bíró-szemek előtt legalább három ítélet súlyát érzi egyszerre az agyán s a pontos megokolás jogászai kérdésfeltevéseit is előre látva retteg, önmagát is kinpadra vonva érzi, haboz, rekapitulál s a megzavarodás félelmétől teljesen megzavarodik, — mintahogy ez a férfit voltaképen a maga részére is kegyelmet esdene, azt óhajtván, hogy bizonytalan és visszás okfejtését értelmesnek találják s teljes örömmel mondana ki, ha ugyan az erre való engedély remélhető lenne, — egy esdeklő szót: hadd sülyedhessen vissza a tömeg közé, anélkül, hogy ebben a múlhatatlan nevezetességű pillanatban bírói tekintélye nyilvánosan megrendíttessék: — épen így, egy előkelő hölgygel szemben tartozó lovagiasságától indítatva, vendéglátó háziasszonya iránt érzett udvarias visszaemlékezésében, és főleg annak a tudatában, hogy az, aki most hallgatja, holmi merev szigorral irgalmasságot vár tőle, Dr. Middleton szünetet tartott, beszélni kezdett, aztán megint elhallgatott: dadogva. A középkorban, mondta, sok úri hölgy volt híres méregkeverő. Véleménye szerint ezen a vidéken egész csomó borpancsoló kereskedő

leselkedik az özvegyekre. De le kell szögeznie a tényt, hogy percnyi pontosságra ébredt fel, a szokott órában, minden fejfájás rohama nélkül. Másrészt viszont, mikor ágyba vonult, ezt a szerencsés végső kifejlést alig remélhette. Mr. Whitford mindazáltal ne gondolja, hogy ő, Dr. Middleton, bosszankodnék a bor miatt. Hiszen bizonyára a derü-szerzés tisztos szándékával szolgálták fel. Zamat tekintetében gyalázatos ital volt, hatását illetőleg azonban ártatlannak minősíthető.

— Bizonyosság erre Crooklyn professzor állapota lesz, valamint az, hogy ígéretéhez képest meg fog-e jelenni a délelőtt folyamán, — fejezte be zavart ingadozásu szavait Dr. Middleton. Ha újra azt fogom hallani, hogy tiz-tizenkét szélroham vágott egyszerre a vasuti perronra s hogy egy bizonyos ifju hölgy úgy keresett szárazat a felhőszakadásban, hogy egy gentlemannel együtt vizes brandyt ivott az állomás vendéglőjében, akkor kérem kell Önt, bocsásson meg itéletemért, melylyel azt a bort Bacchus-ellenesnek kárhoztatom s hamisításnak minősítem. Ne értsen félre. Háziasszonyunk nem felelős a dolog miatt. De az özvegyeknek férjhez kellene menniök!

— Móját kellene ejteni, hogy a professzornak gátat vessünk, ha továbbra is ily módon támad háziasszonyára, — mondta Vernon.

— Az özvegyek menjenek férjhez! — ismételte Dr. Middleton.

És dörögve kifogásolta, hogy az ember holmi pincemesternek legyen kiszolgáltatva, hacsak az illető funkcionárius, — tette hozzá óvatosan, — nem dicsekedhetik egyetemi képzettséggel; azonban még ebben az esetben is, — mondta, — ösök egész sorozatára van szükség, hogy a kellő ízlést megszerezzük.

A főtiszteletű doktor egy ásítást nyomott el.

Ez az erőfeszítés újabb ásitást eredményezett, egy igazi ásitás-szörnyeteget, hasonlatosat régi, regeli barátunkéhoz, mikor a leláncolt szépség elnyelésére közeledett.

A gyomorrontás eme átkozott bizonyosságától feldúltan, Dr. Middleton arca azt mutatta, hogy nagyon is enyhe ítéletet mondott az elébb a férjezetlen özvegy boráról. Rettenetesen zord arc kifejezés volt.

Közben Laetitia elmondta Vernonnak, hogy Crossjay mára elmenekült; egyben sietve kérte a tanítómestert, leljen mentséget a fiú számára: arra már nem volt ideje, hogy maga jelölje meg a mentőöket. Vernon, jó esze lévén, úgy is kitalálhatta.

Dr. Middleton karofogta Vernont s egész sor-tüzet intézett Crooklyn professzor tudósi bogarassága ellen, melynek adatszerű tönkretételére a könyvtár felé irányította lépteit. Miután kétség-kivül megállapította, hogy diszpepsziája van, dühösen ingerlékeny lett. Minden ebédre szóló meghívást eleve elutasított, Patterne Hall-t otthona gyanánt dicsőítette s megemlítette, hogy az éjszaka álma is volt: — legmegalázóbb jele a fizikai dúltságnak.

— Csak leljenek számomra házat Patterne közelében, mintahogy mondják is, hogy okvetlenül lelnek, — mondta, — csak itt leszek található, ha egyáltalán érintkezem a külvilággal.

Laetitia szobájába vonult. Az az enyhe izgalom vett erőt rajta, mely a magányt szereti legjobban s az olvasgatást. Komolyabban csak Crossjay miatt izgult, nem a többiek miatt. Hiszen Clara bizonyára igen határozottan fog beszélni s ez esetben egy gentleman hogyan szállhatna szembe vele? Willoughby kérlelni fogja, de a leány fog-e engedni? Ilyesmit nem lehetett várni egy oly fiatal

hölgytől, aki el tudott fordulni Sir Willoughbytól. Willoughbynál jelentéktelenebb férfiak inkább számíthattak volna ilyen esélyre. Hibái mellett is, Willoughbyban megvolt a nagyságnak az az eleme, mely kizárja a szánalom közrejátszását. Az ő kérlelő hangja csak a leereszkedés egyik formája. Mindig is annak hatott. Az ő monumentális büszkesége képtelen a meghajlásra. Laetitia úgy őrizte magában ezt a férfi-képet, mint bálványozó szerelme hajótörésének megmentett ereklye-roncsát. Így tűnődött könyve sorai között, majd befejezve az olvasást s jelet téve a lapok közé, lepillantott a pázsitra. Dr. Middleton járt ott, még pedig egyedül; hátratett kezekkel, lehajtott fejjel. Meditáló lépései s az a szokatlan mód, ahogy a füre meredt, hirdették, hogy lelkében immár nem szentimentális a bíróság, mely kérlelhetetlen ítélettel bélyegzi meg az özvegy borát. Laetitia kisietett, hogy megkeresse Vernont.

A hallban talált rá. Amint feléje közeledett, a laboratórium ajtaja megnyílt és becsukódott.

— A döntés! — mondta Laetitia.

Vernon sápadtabb volt annál, amilyen a tökéletes nyugalom színe szokott lenni.

— Csak azt szeretném tudni, hogyan oldhatnék én is kereket, úgy mint Crossjay, és hogyan kerülhetném el a professzort, — mondta.

Félhangon beszélgettek s lopva figyelték az ajtót.

— Igen, én ugyanazt kívánom, amit Clara, igazán, de a fiú rosszul fog járni, — szólta Laetitia.

— Az se baj, majd én magamhoz veszem, — felelte Vernon. — Jobban is szeretném így. Azt hiszem, el tudom intézni a dolgot.

A laboratórium-ajtó újra kinyílt. Ezúttal Miss Middleton mögött zárult be. Clara nagyon ki volt pirulva. Megpillantva őket, lerázta szemöl-

deiről a vihart, holt mosollyal: csak ennyi volt a derű, melyet nyilvános viselésre fel tudott ölteni.

Mielőtt megmozdult, sóhajtott egyet.

Vernon kifordult a házból.

Clara Laetitiához suhant:

— Ön csalódott!

A harag vad felzokogása fojtotta el hangját.

Laetitia kérte, hogy jöjjön vele szobájába.

— Levegőre van szükségem, magányra, — felelte Clara s kerti kalapja után nyult.

Gyorsan lépkedett le a bejárat lépcsőin s jobbra fordult, hogy elkerülje a laboratórium ablakait.

VIII. FEJEZET,

melyben a Komikai Múzsza két jó lélekre fordítja tekintetét.

Clara a lapdázó-pázsiton találkozott Vernonnal, a babérfák között. Megkérdezte tőle, hol van atyja?

— Ne beszéljen most velem, — mondta Vernon.

— Inkább Ön beszél, Mr. Whitford?

— Ezidőszerint nem tanácsos. Várjunk!

— Várjunk? Miért nem most?

— Nincs megfelelő hangulatban.

Clara elfulladt. Vannak pillanatok, mikor nincs számunkra orvosság a bölcsekben s rabszolgákra van szükségünk; megvetjük a várakozást s gyors felülkerekedést áhítunk. Clara úgy sietett tovább, mintha tévedésből egy fatuskót szólított volna meg.

Willoughbyval történt jelenete nehéz ködként ülte meg agyát, csak súlyát és a végeredményt érezte: a férfi elszántan ragaszkodik hozzá, se eltávozását nem segíti elő, se feloldozásába nem akar beleegyezni.

Oh, férfiak! férfiak! Álmélkodással töltötték el a leányt, nem tudta érthetővé magyarázni őket a maga számára. Motivumaik, ízlésük, hiúságuk, zsarnoki voltak s a farsangi álca hiúságukon, meg zsarnokságuk csupaszsága mind felajzották benne a nő antagonizmusát a nyers erő ellen. S a lázadásra csak annál inkább tüzelte az a nyilvánvaló érzés is, hogy igazságosan lehetne szemrehányá-

sokat emelni ellene. Csak egy felelete volt: „Akármit, csak feleségül nem menni hozzá!” Ösztönös érzéseire hivatkozott, végső, vadul fejest ugró ügyvédünkre, mely árvíz-gyorsasággal sodor le a magasságokból a magunk színvonalára, sőt mélyebbre is, ha a folyam medrében véletlenül szakadékok vannak. Mert tegyük fel, hogy bűnösök vagyunk valamely helytelen cselekedetben: vajjon jóvá tehetjük-e a hibát, ha erőszakot követünk el mindazon, amik és ami által vagyunk? Ez a kérdés sülyeszt vissza bennünket abba a kéjes, napfényes nemtörődömségbe, mellyel lemondunk minden erőfeszítésről az ár rohamával szemben. Ösztönös valónk találékonyvá válik a csselfogásokban, túljár az ellenség eszén s nyugodtan vonultatja föl ügye érdekében a nyílt rosszmájuságot, sőt rosszabb dolgokat is. Clara külön megoldást talált abban, hogy megalázások felé erőszakolja magát. Lezárta ugyan szemeit e megoldás előtt: a látvány nagyon is kinzó állomásokon át ragadta a menekülés felé, de szíve kapott rajta s hajrát dobogott. Keblére nyomni újja hegyeit s az égre nézve kiáltozni magában: „Nem vagyok már a magamé, az *övé* vagyok!” — elég sarkantyú volt számára, hogy *szíve* riadása teste minden biborával elszántságra tüzelje. Az ilyen kétségbeesett teremtmény aztán elmondhatja, hogy az eget is megostromolta, de nem kapott feleletet, amely visszatartsa.

Miss Middleton szerencséjére történt, hogy néhány percig úgy sétálhatott felindulása rohamában, hogy De Craye ezredes körülfürkésző sólyomszeme nem vette észre, csak az egyik bükkfás dombocskán.

Vernon határozatlanul állt egy helyben. A pillanatot valóban nem volt alkalmas Dr. Middleton lelki békéjének megzavarására. Arra gondolt, hogy

esetleg Willoughbyval beszél, lehető barátságosan. Odább kerülve, a front pázsitján meg is pillantotta Willoughbyt, de Dr. Middleton társaságában, aki megállt, hogy még jobban figyelhessen kitünő házigazdája szavaira. Vernon, minthogy észre sem vették, vagy legalább is keresztülnéztek rajta, Laetitiához fordult vissza s mellette ödöngött, a dolgok állását latolgató beszélgetéssel, bár nehezen bírta el, hogy eszményi önmegtágadásának folytonos dicséretét hallgassa: ami, bár bizonyította, hogy kitünően elleplezte magát, mégis fanyar mellékízt adott érzésének. Az a humoros intimitás, mellyel a férfi-lélek dolgait szemlélte, furcsa csömörét a játékos hetyke „mindent- vagy semmit“-jéhez hasonlította, aki gyűlöli a keveset akkor, mikor a sokat nem nyerheti meg és inkább tönkrekoppasztva hajlandó felállani az asztal mellől, semhogy elszenvedje a dicsőséges szerencse apró ajándékokskáinak bosszantását, mikor ő életre vagy halálra játszott. Ha nem kapjuk meg a szerelmet, mit ér a jellemünknek szánt bókok aprópénze? — különösen ha csak cselekvéseinke éri dicséret. Ennél még az is elviselhetőbb, ha vesztő bátorságunkat magasztalják. Laetitia azonban nem tudhatta, hogy Vernon nagy tétet dobott oda, így hát nem is méltathatta érdemeit.

— Willoughby feltételekhez köti Crossjay bocsánatát, — mondta Vernon, — és aki sikra száll a fiúért, engedni kénytelen. Elképzélheti Ön, hogy Willoughby lemond Claráról? Hogyan tehetné? És ki tehetné? . . . Hogy le kellene mondania? — könnyü ezt csak úgy kijelenteni. Én nem voltam ott iménti jelenetüknél, de előre megmondhattam volna, hogyan fog végződni: még a mondataikat is sorra kitalálnám. A következmény aztán az, hogy minden attól függ, milyen bátorság-készlete van Miss Middletonnak. Az apja még nem

akar elmenni Patterne-ből. Vele tehát nincs értelme ma beszélni. Clara viszont türelmetlen természet s rögtön kétségbeesik.

— Miért ne lenne értelme a Dr. Middletonnal való beszédnek? — kérdezte Laetitia.

— Mert tegnap olyan bort ivott, amely nem volt inyére: nem tud dolgozni. Ma már előre áhítzik a patterne-i oportóra. Valószínűlg hallani se akarna távozási tervekről.

— Szent Isten!

— Felfogom e felkiáltás mély értelmét . . .

— Ön kivétel, Mr. Whitford!

— Egy csöppet sem, én is olyan vagyok, mint a többiek. Csak szidja a férfiakat! Azonban a férfiak mégis elvárhatják, hogy a nők tisztában legyenek önmagukkal, ha férfiakkal lépnek alkura. Önök sem a világot, sem önmagukat nem ismerik eléggé, igaz; de mégis csak önök a főhibások s erre kellene figyelmet fordítaniuk. Clara hozta ide az apját s az öreg úr még el sem helyezkedett kellő kényelemmel, a leány máris arrább tessékelné!

— Nem találok magyarázatot, nem értem a dolgot, — mondta Laetitia.

— Persze, Ön a megtestesült állhatatosság.

— Dehogyan! — Laetitia elpirult. — Én is „csak olyan vagyok, mint a többi.“ Nem mondom, hogy ugyanúgy jártam volna el, de tudom, hogy nincs jogom ítélőszéket tartani Clara fölött. Én is tudok ingadozni.

Ujra elpirult. Valahogy úgy érezte: Vernonnak tudnia kellene, hogy ő többé nem az a buta szobra többé az állhatatosságnak, mely egy sarokban andalog a régi, csalóka ábrádon. A mult éji beszélgetés emléke úgy nehezedett rá, hogy nem hallgathatta önnön dicséretét a hü rezgésű mágnestü szerepében. Frissen felszabadult egyénisége követelőzve tört létezése elismertetésére. Ver-

non azonban, nem vévén észre az új eseményt, folytatta, a leány legnagyobb kényelmetlenségére, a régi, otthagyt Laetitia-lélek magasztalásokkal való elárasztását. Ez viszont ferdévé tette a Laetitia szavait s ezenfelül Vernonban hirtelen irigység is kelt életre a leány élethosszig tartó, panasztalan, csaknem igénytelen érzelmi állhatatosságával szemben. Aki ismeri azokat a szerelmeseket, akiknek semmi kilátásuk az üdvösségre, emlékezni fog, hogy a csodáló irigységnek ebben az állapotában mily könnyen ragadtatják magukat ellenőrizhetetlen szavakatokra. Az állhatatosság dicsérete, ezenfelül, egy kis bosszuállás féle is volt egy másik, állhatatlan lényen, csapkodó kis hullámokkal fodrozója a sima tükörnek, anélkül hogy megsértené. Vernon vigasztalást talált a dologban, a szegény Laetitia meg belevonaglott. Anélkül, hogy szándékosan akart volna visszavágni, a leány ösztönszerűen nyult védőfegyver után s továbbra is, még tulzóbban dicsőítette a férfi önfeláldozását, ami Vernont viszont arra kényszerítette, hogy fejét felfelé forgatva könyörögjön az egekhez: világosítsanak meg, legalább egy kicsit, a leány elméjét. Mindazáltal tovább szavalt, kellett ez, s oly önmagához nem hasonló módon fordult ehhez az eszközhöz, hogy Laetitia belebámult az arcába. A leány eltűnődött: vajjon micsoda titok lappanghat emögött az örökkétartó állhatatosság-téma mögött? Vernon viszont ezt az éberre nyílt tekintetet arra magyarázta, hogy meg kell kettőznie őszintesége erősítgetéseit: sehogysem tudtak boldogulni egymással. Laetitia legszivesebben elfutott volna Vernon elől, de egyben végiggondolta azt is, hogy tulajdonképen milyen semmiség miatt akar menekülni: ez a gondolat pedig, hogy maradnia kell s tünni a meg nem érdemelt és immár nem is hízegő dicséreteket, egyenesen gyötrelmes volt.

— Mr. Whitford, engem nem lehet összehasonlítani Önnel!

— Én példaképemül állítom Önt magam elé, csak ezt tehetem, Miss Dale!

— Igazán rosszul teszi; Ön nem ismer engem.

— De igen. Évek óta! . . .

— Ugyan, Mr. Whitford!

— Igen, mindig csodáltam. Ön megmutatta nekünk, hogyan lehet igába törni az „én“-t.

— Ennek az állításnak a visszhangja legjobb felelet Önnek!

— Nekem? Aki mindig csak Önre figyeltem?

— Én Önre!

— De azt bizonyosan tudja saját magáról, hogy nem tántorult meg soha?

— Dehogynem! Rettenetesen ingatag vagyok. Két egymásra következő napon sem vagyok ugyanaz!

— De igen, elragadó változataival ugyanannak a témának!

— Ön pedig „változatok“ nélkül! Minden támaszat Önnek köszönöm!

— Csak egy rámszabott képzeleti alaknak akkor is! És ez is csak azt mutatja, mily kevésbé szorul Ön támaszra.

— Én nem csak a magam véleményét mondom!

— Hát kiét?

— Nem állok egyedül!

— Csak azt ismételhetem, hogy szeretnék olyan lenni, mint Ön!

— És én hadd tegyem hozzá, hogy részemről szívesen cserélnék!

— Nagyot nézne ezen a cserén!

— Talán inkább mások!

— Ha cserélnénk, olyan tulajdonságokat nyernék, melyeknek nagy híjjával vagyok, Miss Dale.

— A legjobb esetben is negatív, passzív értékeket, Mr. Whitford. De ha én . . .

— Oh, bocsánat! De Ön bennem egy olyan iskolásfiu érzéseit kelti, akiben kellő adag tisztességérzet szabódik az ellen, hogy jutalmat fogadjon el azért, mert ügyesen használt holmi „puskát“.

— És mit gondol Ön, hogyan érzi magát az a valaki, akinek a fejére május-királyné koszoruját erőszakolják rá, noha inkább november gyermeke már szegény?

Vernon tiltakozott Laetitia hasonlata ellen, az meg az övét nem fogadta el. Egyikük sem tudta szóvátenni, hogy miért oly elviselhetetlen rájuk nézve a dicséret. Minél jobban magasztalta a férfi a leány állhatatosságát, annál szigorubb kritikával fordult az a beléje képzelt erény felé s minél inkább dicsérte Laetitia Vernont a tökéletes barát eszményeként, a férfi annál élesebb hévvel vetette el ezt a feltevést, szinte sercegve, mint az izzó vasrud, mely gőzzé párologtatja a vizcseppeket. Nem akart tudni a dologról: inkább vállalta volna, hogy kiszolgáltatottan álljon ott mélységes balgaságával.

Bármily szeretetreméltósággal és melegséggel csevegtek is, meg kellett állaniuk sétájuk közben, vágyódva a válásra, de nem tudva hogyan kezdeni, annyira összekalapálta őket kölcsönös dicséreteik köesője.

— Azt hiszem, ideje már, hogy egy órára hazaszaladjak a papához, — mondta Laetitia.

— Nekem meg dolgoznom kellene, — felelte Vernon.

Ez jó első lépés lett volna a szétkapcsolódáshoz, azonban, fölöttébb jólnevelt pár ember lévén, ez a nyers átmenet a virágos szavakból a közhelyek felé mindkettőjüket bántotta, főleg Laetitiát, aki végre is megtörte a szünetet s újra megszólalt:

— Egy dologban vagyok igazán állhatatos: a véleményeimben!

— Ahol csökönyös véleményekről van szó, ott

más jelző szokásos. Lassanként talán Ön is rájön, mennyire téved s akkor megtanulja az igazi szót is.

— Hogy-hogy? — kérdezte a leány. — Mit tanulok meg?

— Hogy én egy rettenetes önző vagyok!

— Ön? Talán nem is önzés az, — tette hozzá Laetitia s ebben a pillanatban a maga és Vernon számára is egyszerre tett világossá valamit, aminek hihetlenségén elképedve akadt meg.

— Mr. Whitford, hát Ön már nem is hall?

Dehogynem hallotta a rátörő új hangot. Azonban épen riadtan törölgette el magában a homályból felvillanó betűket, melyeket Laetitia már-már elolvasott s józan hangon dadogta:

— Csak önzés és semmi más, — azzal oda fordult Mrs. Mountstuart Jenkinsonhoz.

— Vagy talán azt vette a fejébe, hogy nem veszi észre Crooklyn professzort, még ha a szeme előtt áll is? — szólt hozzá a kitünő lady.

Vernon meghajolt a professzor előtt és zavart, gyors, összefüggéstelen szavakkal mentegetőzött, kipirult ábrázattal, ami viszont arra indította Mrs. Mountstuartot, hogy Laetitia arcát kémlelje apróra.

Miután megdorgálta Vernont, amiért tegnap este cserbenhagyta s miután gúnyosan utasította vissza tiltakozását, rátért a mai nap programjára.

— A portás-házikónál jöttünk be, hogy megnézzük a parkot s felkészüljünk Dr. Middleton ellen. A mult éjjel nagy vita közepette váltunk el s alig várjuk, hogy folytathassuk. Hol van a mi rettenetes ellenfelünk?

Mrs. Mountstuart oldalt terelte Crooklyn professzort, hogy Vernon mellé kerüljön.

— Mi, — mondotta, — az angol tudomány pártján állunk, szemben a germánok előharcosával.

— Ellenkezőleg! — szólt közbe Crooklyn professzor.

— Óh. Azazhogy, — javította ki isteni derűvel a tévedést Mrs. Mountstuart, — azazhogy a germán tudomány pártján, szemben az angollal.

— Bizonyos kiadások kérdésében.

— Igen, védünk bizonyos kiadásokat!

— A „védeni“ szó nem fedi tökéletesen álláspontomat, asszonyom.

— Drága professzor úr, Dr. Middletonban megfelelő ellenfelet fog találni a lelkiismeretes szóharcra, ne pazarolja rám a szabatosságát. No, itt vagyunk végre, itt van ő is! Mr. Whitford majd odaviszi. Az első összecsapástól a magam részéről félreállok.

Mrs. Mountstuart hátramaradt Laetitiával, mondván:

— A professzor a legkisebb mondatbeli pongyolaságon is kap s úgy csipegeti, mint valami házi szárnyas.

Crooklyn professzor beszédmódjának és viselkedésének oly pompás jellemzése volt ez, hogy Laetitia csaknem elkacagta magát.

— Ezeknek a nagy tudósoknak megvan a maguk külön zamata, — sietett megjegyezni a kitünő lady, nehogy fiatal barátnője egy pillanatra is feltételezhesse, hogy egy igazi úrnő nem tudja méltányolni a tudást. — Árnyék-viadalaik nevetségesek, de az asztal mellett megvan a maguk külön zamata. Tegnap este ugyan . . . no, a tegnap estéről nem is akarok beszélni. Megbuktunk, bár a környéken még megbukni se tud így más, de megbuktunk. Persze, ha egy kormorán étvágyú ifjú hölgy van köztünk, aki, — hű! — csapszékeink minden vízzel kevert brandyját megissza és lefoglalja összes bérfogatainkat, akkor bizony nagyon szokatlan helyzet előtt állunk s nem várhatunk egyebet a bukásnál: az ilyen véletlenekkel nem számolhatunk előre! Mr. Whitford

hogyan is nem látta meg Crooklyn professzort! És tulajdonképen mi keresnivalója volt neki az állomáson, Miss Dale?

— A kép, melyet ön Crooklyn professzorról adott, nagyon is szellemes volt, Mr. Mountstuart, s épen meglepő voltával vezette félre őt. Ügylátszik, csak a fonák oldalát tartotta szem előtt a rajznak.

— Ugyan! Mondja, Vernon igazi jóbarátja a cousinjének?

— A lehető leghívebb barát!

— Ami Dr. Middletont illeti, — állott el Mrs. Mountstuart a további kérdezősködéstől, — igazán óriási arányokban duzzasztja meg a szókinccsemet, ha még sokszor találkozunk: ragályos ember!

— Ez talán a humor formája nála.

— No, én rám tegnap a diner-nél inkább szomorúságomban ragadt a dolog s most már mint a magam formáját kell kijátszanom, amíg benne tart. A szomorú éjszaka felét azzal töltöttem, hogy Dr. Middleton módjára beszéltem a párnáimnak. De igazán, drágám, mi a maga őszinte véleménye? Az enyém egyáltalán nem ingadozó. Ugy ültünk ott, mintha valami szóló gordonka-előadást kellene végighallgatnunk. Csakugyan, mint egy csomó szunyog az égzengés idején. Teljes szivemből há-lás vagyok De Craye ezredesnek szórakoztató igyekezetéért, de én egyebet sem hallottam Dr. Middleton szavainál. Valahogy úgy rémlett, hogy az egész asztal sóbálvánnyá meredt s mindenki a feje fölött suhogó malomkövek alatt kuporog.

— Én jól mulattam.

— Igazán? Megörvendeztet! Maga csak tudja, hogy vendégeim mennyire voltak őszinték, mikor a nagyszerűen sikerült estéhez gratuláltak? Lássa, idáig sülyedtem! Oh! én tudom, romlott a világ

s inkább a részvétnyilvánítás formája ez a gratuláció! Magam is így szoktam tenni, de csak ha nyilvánvaló, hogy minden tiszteletreméltó törekvés megtörtént. Azonban képzelje el: *engem* érhessen ilyen szerencsekívánat! — Jó reggelt, Sir Willoughby! — Ő a legnagyobb bűnös és én haragszom rá, — sugta félre Mrs. Mountstuart Laetitiának, aki takarodóra készülve vonult hátrafelé.

Sir Willoughby még egy-két lépést tett közelebb. Megállt, hogy elnézze, mint tűnik tova Laetitia alakja a ház irányában.

Körülbelül ugyanúgy állunk a folyam mellett is, melynek tükrén még széttárja szirmait a virág, hogy aztán fulladtan merüljön el a csendes, tiszta vízben: élünk az előjoggal, hogy az elbűvölt merengés andaságával legyünk szemlélői egy szép természeti tüneménynek.

A jóleső elandalodás mosolya olvadt el Sir Willoughby vonásain.

IX. FEJEZET.

Mrs. Mountstuart és Sir. Willoughby.

— Jó reggelt, kedves Mrs. Mountstuart-om, —
ocsudott föl végre Sir Willoughby, hogy üdvözölje
a kitünő ladyt. — Hová menekült?

— Kicsoda?

— Hát Laetitia Dale!

— Letty Dale? Oh! és ez Önnek menekülés?
Valószínűleg folytatja Vernon Whitforddal baráti
megbeszélését, amit félbeszakítottam. Hogy rám
ijesztett ezzel a „Mit láttál kis pásztor?“-arccal
és hanggal! Vezessen inkább az egyik kerti pad-
hoz: lehetőleg kívül a Dr. Middleton hallókörén.
Megboszorkányoz ez az ember, már én is latinul
beszélek tőle! Tegnap este ugyancsak hatott rám.
Igen, bennem most már örökké a halva született
multságok és a nagybögő-szólók gondolatához
kapcsolódott a főtiszteletű úr. Unalmasak voltunk!

— Horace elemében volt.

— Maga bezzeg nem!

— És Laetita — Miss Dale pompásan csevegett,
nem?

— Igen, Önnel, persze hogy pompásan. Helyte-
lén volt a keverés. És rossz az élesztő! Ön
dárdákat szórt De Craye ezredesre és meg
akarta sebezni. És magára haragitotta Dr. Middle-
tont! Jaj, hogy ez az ember mindig itt motoszkál
a fejemben! Hol az Ön úrnője és szerelme?

— Kicsoda kérem?

— Hát még a nevét is megmondjam?

— Clara? Már egy órája nem láttam. Biztosan barangol.

— Csinos kis nyári lugas, — jegyezte meg Mrs. Mountstuart, miközben leült. — Nos, kedves Sir Willoughby, az elfogultságokkal nem lehet előre számot vetni, azért elfogultságok. Az ember sohasem tudja, hogy gratulálni vagy sajnálni való dolog adódik-e elő. Szeretnék beszélni Miss Middletonnal.

— Az Ön „huncut porcellán babá“-ja csak intésre vár, — ugye velünk tizóraizik, mielőtt elmegy?

— No, most meg már idézni kezd belőlem?

— De az a „romantikus rege a szempillákon“ már aligha lesz megfelelő leírás ezután!

— Kire? Most meg már Laetitia Dale-ről beszél?

— Általában, mindig Önt idézem. Laetitia most már busongóbb lett.

— Van is rá oka!

— De azért a romantika nem hámlott le róla teljesen.

— Dehogy is! inkább végleg belevésődött.

— Szokása szerint most is eltalálta a jó kifejezést, asszonyom!

Sir Willoughby eltűnődött.

Mint a játékos, aki hangszere után nyul, hogy a hangversenyen folytassa a ráosztott melódiát, megszólalt:

— Véleményem szerint Laetitia Dale különös élenkséget mutatott tegnap este.

— Igazán? — ámult egy szelidet Mrs. Mountstuart.

— Uj jellemzést várok Öntől Laetitiára. Hiszen tudja, hogy gyűjtöm a mondásait és a megjegyzéseit!

— Ugy látszik, Laetitia legalább háromnegyed-

részben kibújt a csigaházából, amit már csak il-
lendőségből visel, mint valami bóbitát.

— Csak fölszólításra vár, hogy egészen ott-
hagyja! Csodálatos, találó!

— Ej, kedves Sir Willoughby, hát csakugyan
olyan csodálatosak és találók volnánk? Hát nem
mindig világosan tudjuk, hogy hányadán is állunk?

Sir Willoughby többszótagos sóhajt remekelt,
hasonlatosat ama boldog nyelvek poétáinak szó-
összetételeihez, melyek olyan sokat tudnak mon-
dani egyetlen kifejezéssel is:

— Én mindig tudom, hányadán állok. Mindig
is tudtam. Az okosság nem szokatlan dolog a
nőkben. De a szellem igazi gyöngy! A nő, aki-
ben szellem van, olyan, mint egy görög szobor:
isteni alkotás és isteni módon ritka!

— Folytassa, — mondta a lady, némi köhintést
bocsátva a levegő szárnyaira.

— A szellem ritkasága a fontos: és nem is
akármily szellemé, hanem a rokoni szellemé, vagyis
az olyané, amely tökéletes összhangban áll egy
másik, fölöttébb hasonló lélekkel: a dolog ritka-
sága oly becsessé teszi az ilyet, hogy az ember
nem szívesen válik meg tőle, ha egyszer találko-
zott vele. Minél idősebb leszek, annál jobban ér-
tékelem!

— Fontos az, hogy feminin legyen a megteste-
sülése, vagy semleges lény?

— Hogy, kérem?

— Általában bárkinél szívesen látja, vagy csak
különös egyéni esetekben?

Willoughby vállat vont.

— A lelki rokonság végeredményben össze is
eshetik, de függetlenül is elképzelhető az anyagi
és szellemi előfeltételektől, kapcsolatoktól és le-
kötöttségektől vagy láncoktól.

— No, szenvedélynek ez bizony nem valami

elragadó heveségü, mondhatom, — felelte Mrs. Mountstuart, — és nagyon kényelmes férfi-elméletnek hat az egész. Ilyen elvek mellett Aspasiájuk is lehet, meg feleségük is. Mikor beléptünk a parkba, messziről láttuk az Ön szép Middletonját De Craye ezredessel. Crooklyn professzor még mindig hallucinál.

— Ez csak természetes!

A gyors és kétértelmű válasz óvatosan félénkítette a lady tréfálkozó hangját.

— No, csak hallaná a professzor! Még mindig köti magát a bricskához, a korcsmához, meg a nedves lábbelikhez és a melegítő ital-keverékhez! Hivatkozik a fogadósné és az állomási portás tanuságára!

— Mondom, ez csak természetes!

— Hogy úgy megköti magát?

— Hogy még mindig hallucinál!

— De másokkal is elhitetheti!

— Én csak azt ismételhetem, hogy . . .

— Hogy „ez csak természetes!“ Mindenesetre, igen filozófusi állásfoglalás. És egybevág a lelki rokonság után való puhatólózással . . .

— Crooklyn professzor, úgy vélem, aligha ereszkedik le a klasszikus magasságokból, hogy Dr. Middleton előtt is kiteregesse a hallucinációt!

— Sir Willoughby, ön a lovagiasság netovábbja! Azzal, hogy megint Laetitiára tért vissza, Willoughby felbátorította Mrs. Mountstuartot a Clarát burkoló fátylak újabb meglebbentésére. A dolog sértő volt Willoughbyra nézve, de a büszkeségén esett csorbát el kellett viselnie, hogy tervezett önvédelme jobban sikerüljön.

— Csupán vendégeimet akarom megmenteni esetleges kellemetlenségektől, — mondta. — Dr. Middleton könnyen válik „mennykőrázó Jupiterré“, ahogy Vernon szokta mondani.

— Hallgasson! Már látom is! Milyen tekintet! Mint akit megharapott a Szótár! Egy dühös, szarvhegyes Szótár! Amilyennek egy szegény együgyű ember láthatja a Szótárt — éjféli lázálomban!

— Az ember sokért nem adná, ha elkerülhetné az ilyesmit.

— Milyen lehet ez a bácsi, mikor dühöng! Ön mondhat magáról akármit: ön hű és tökéletes lovag, aki rettegve kiméli Clarát. De most mondja meg, őszintén, miért is nem bánik csinján azzal a leánnyal? Hallgasson rám, régi barátjára. Ön nagyon is úri magasságból nézi a dolgot. Az igazi szerelmes egy félóra sem viselkedhetik érthetetlenül. Ereszkedjék le egy kissé. Persze, nem gondolok prédikációkra. Láthatatlanul is lehet dirigálni. Ön jól tudja, hogy azok közé tartozom, akik nem hisznek a szerelem terén a filozófiában. Csodálni való dolog a filozófia, de nem így jutunk a mennyországba. Jobban szeretem, ha a szerelmesek olykor pörlekednek: ez festőibbé teszi őket, felélénkíti egyhanguságukat. Én megfigyeltem, hogy Clarában van egy kis vadság. Illő volna, hogy még férjhezmenetele előtt lekopjon róla!

— Clara vadsága? Egy gyereké! — mondta Willoughby atyai hangon, de eltünődését belső remegés rázta meg. — Ön az imént is láthatta őt s hallhatta a kacagását. Horace kitünően tudja mulattatni.

— Az ezredesnek örökké hálás leszek tegnap esti viselkedéséért. Clara a kevés derült arc közé tartozott. Kacagása üdítő volt, eső a sivatagban! Ön elképzelteti, micsoda teher nyomta a vállam, ha elmondom, hogy csak ezt a két embert nézhettem örömmel, — megnyert pontok voltak egy elvesztett játszmában. És mondhatom, igen szellemesen csevegték.

— Igen, mindketten elmések, külön elmességük van, — hagyta helyben Willoughby.

— Úgy csengtek össze, mint egy pár cintányér.

— No, nem a leghizelgőbb zenei hasonlat! De mindenesetre, engem is mulattatnak, szeretem hallani őket, mikor jókedvű vagyok.

— Ezt a jókedvét kellene jobban kormányozni tudnia, kedves barátom. Ön tud tökéletes lenni, ha akar!

— És ha ön vezet!

Willoughby meghajolt a lady előtt, fáradt mozdulattal. Némileg könnyített szenvedésein azzal, hogy Mrs. Mountstuartot így félrevezethette. A kitünő hölgy a külső világot jelentette számára: általa a világ véleményét igazíthatta megfelelő irányba: megszabhatta, hogy ki iránt kell szánalommal viseltetni: iránta-e, vagy Clarával szemben. És persze, ha már a legrosszabbra kerülne a sor, nem önmagát kívánta a szánakozás tárgyául.

Ettől azonban e pillanatban még messze voltak, folytatta tehát:

— Valószínű, hogy egy férfi nem vehet föl olyan könnyen más és más arckifejezést, mint egy leány. Én utálom az apró civódásokat. Azonban alkalmasint meglátszik rajtam, ha nincs minden teljesen rendben. A gyanú egy-egy kis támadása felbosszant. Persze, tudom, hogy gyöngeség az ilyesmit nem játszva lerázni. Dehát a férfiaknak külön meg kell tanulniuk azt a művészetet, amely a nőknek természetes adománya. Nem szívelek semmiféle gyanút, mivel jómagam egyáltalán képtelen vagyok rá.

Szemöldei összerándultak. A balsors fia, Flitch mester oldalgott elő a bokrok mögül s pár lépésnyire Willoughbytól megállt.

Flitch először is tiltakozott a vád ellen, melyet

fejéhez vágta, hogy biztosan leitta magát s azért merészkedett áthágni a belépési tilalmat: annyit azonban beismert, hogy „valamicskét hörpintett“, szíverősítőül, mielőtt bebátorkodott volna egykori boldogsága színhelyére: — óh, a régi karácsonyok, mikor az egész cselédség, élükön a vén pince-mesterrel, az ősz Mr. Chessingtonnal, sorba ültek s öreg oportóit ittak a régi kastély fiatal örökösének egészségére! Milyen boldog is volt, míg az a boltszerzési viszketeg, hogy a maga gazdája legyen, független gentleman, ebbe a mocsárba nem züllesztette! Most bezzeg irigykedve nézi a kutyát is, mely a régi telken élhet. Sóhajtva szimatolja a patterne-i istállók szagát: az Arábia illatszereinél is édesebbet! — lecsüggesztett orra ezt látszott mondani.

És orrához szorítva valamit tartott, ami oly nyomatékosan intette csendre Sir Willoughbyt, mint a szónoklatok ravasz bevezetése nyűgözi le a hallgató tömeget, hogy azt is lenyelje, ami nem hizelgő reá nézve: Flitch előre feszítette ezt a valamit, biztos tudatában annak, hogy így szabadságot nyerhet a további émelyítő ömlengések végiglefetyelésére. Sir Willoughby felismerte Clara erszényét. Egyszeriben megértette, hogy Flitch hogyan juthatott hozzá, nem találta azonban ugyanily gyorsan módját a szóáradat elfojtásának. Flitch minden ilyen törekvést meghiusított. — „Érintetlen!“ — felelte arra a kérdésre, hogy: „Mi az ott magánál?“ Ismételte a hangzatos kijelentést. Aztán odafordult Mrs. Mountstuarthoz és a paradicsomról meg Ádámról kezdett beszélni, akit valóságos pátyatársának látott, valamint a zsidók egyiptomi szolgaságáról, melyről a templomi prédikációkból hallott s amely szintén hasonló volt az ő sorsához.

— A sok bajból az az egy hasznom maradt,

— folytatta Flitch, — hogy megszívelném a predikációkat, ha Londonba kerülnék, a bérkocsisotthonba s valami finom familiát kellene megkocsikáztatnom. Pedig, ahogy hallom, Londonban nem nagyon épületes dolgok várnának. Ha egy londoni bricskában találódik erszény az ülés alatt, az aligha kerül vissza *érintetlenül* a fiatal ladyhez, aki elveszítette!

— Csak tegye le a székre; majd tudakozódunk s Sir Willoughby aztán beszél magával, — szólalt meg Mrs. Mountstuart. — Az erszény érintetlen, elhisszük, senki sem kételkedik benne.

Újja egy mozdulatával megfordulásra dirigálta Flitchet, aki azonban mégis megállt, nagyon sajnálva, hogy a szavalóünnepnek így vége szakadt, holott ő még szerette volna előadni, hogyan is találta meg az erszényt. De Mrs. Mountstuart tekintetét nem lehetett kibírni: Flitch tehát arrább oldalgott, fölöttébb hasonlatosan az illusztrált könyvek kiűzött Ádámjához.

— Az az érzésem, hogy ebben az országban a közönséges emberekből teljesen kihalt a természetesség, — mondta a lady.

Willoughby védelmezni kegyeskedett a kocsist:

— Leitta magát!

Mrs. Mountstuart éber kiméletessége meghökken-tette az érzékeny gentlemant, hiszen ebből világosan látszott, hogy a ladynek megvan a maga véleménye az ő mostani helyzetéről. Nemkevésbé érintette Mrs. Mountstuart fölényes éleselmjüése s az, hogy itt, az ő uri birtokán tekintélyi jogokat gyakorol.

Merészen mondta, tenyerében emelgetve s félig földobva az erszényt:

— Meglehetősen hasonlít a Claráéhoz.

Félt, hogy ajkai és arcvonásai rángatózni talál-nak s amint elgondolta, hogy ez az üveges tekin-

tet tükörré válhatik az éles szemű lady gyanakodásai számára, még merészebb lett:

— Semmiesetre sem a Laetitiáé. Neki egy régi erszénye van.

— Az Ön ajándéka!

— Hogyan találta ki ezt, drága asszonyom?

— Dedukció útján.

— Ugyan! Az az erszény azért még legalább olyan újnak látszik, mint a gazdája!

— Ha egyszer szegénykének nem volt sok alkalma az erszénye használatára!

— Ön téved: mindennap használja!

— Lássá, Sir Willoughby, ha Laetitia erszénye tömöttebb volna, az ön régi tervét nyélbe lehetne ütni. A két áldozat nem látszik tulságosan huzódni egymástól. Az elébb rajtuk ütöttünk Crooklyn professzorral s bizony mondom, a fejük alaposan össze volt dugva, arc az archoz, elmerengő szemekkel!

— Lehetetlen!

— Persze, mert mihelyt ők már kötélnek állnának, Ön nem akarja engedni! kis önző!

— Nos, — felelte Willoughby nekiélénkülve, — kérdezze meg csak Clarát! Igen, kedves Mrs. Mountstuart, beszéljen csak a dologról Clarával; ő meg fogja győzni Önt arról, hogy a minap is hogyan harcoltam, — talán önmagam ellenére is, ha így tetszik. Kitanítottam Clarát, hogyan legyen segítségemre, teljes instrukciót kapott, *carte blanche*-t. Neki aligha lehet kétsége az ügyről. Csak rá hivatkozom s megdől mindaz, amit Ön erről a tárgyról kigondolt a fejében. Én tervet csináltam, támogattam és egyengettem, de ha egyszer *sehogysem* megy. Ha Ön azt várja, hogy siránkozzam emiatt a tény miatt, csak azt felelhetem, hogy cselekvéseim kormányzatom alatt állanak, érzelmeim azonban nem. Mindent kész

vagyok megtenni, ami egy becsületes férfi kötelességeivel egybevág, aki örökké végzetes tévedésekbe sodródik csak azért, mert nem hallgat idejekorán és kellő módon azoknak a bizonyos érzelmeknek a diktáló szavára. Erőszakot követhetek el rajtuk: de nem parancsolhatok nekik jobban, mint akár a sorsomnak. Eleitől kezdve tönkrezúztam őket, most is azt fogom tenni. Az érzelmekről hát ne vitázzunk, bár Ön is jól tudja, hogy az érzelmeknek van jelentőségük a társadalmi életben: tényezők, ahogy az újabb szakszótár mondja. Én sohasem beszélek a magaméiról. Bár Önnel szemben ezt is megtehetném. Azonban nem szükséges. Ha a jó öreg Vernon, ahelyett hogy deszkává lapitaná a mellét az íróasztalán, férfias ambíciókra kapna s résztvenne a közügyekben, Laetitia neki való feleséggé válhatna. Én Egériámnak neveztem őt. Neki Cornéliája lehetne. Esküt tennék rá, hogy nagyszerű gyermekei születnének! Dehát a jó öreg Vernonnak megvan a maga csalódott szerelme s mindvégig azon akar sóhajtozni. És Laetitia? Úgy látszik, az ő esete is ugyanez! Én megpróbáltam, amit lehetett, igen, személyesen is, de eredmény nélkül. Egyéb dolgokban tudok hatni arra a leányra, ebben az egyben azonban nem. Kitér előlem. Mint Laetitia Dale akar élni és meghalni. Négyszemközt vagyunk, megvallhatom Önnek: szeretem *így* ezt a nevet. Régi dal a füleimben. Ne siessen a megállapítással, hogy *nekem* kell az a név. Higyje el, — eddigi tapasztalataim mondatják velem, — van valami végzetszerűség ezekben a dolgokban. És én az én szegény leánykám előtt nem titkolhatom el, hogy ez a végzetszerűség megvan.

— E percben melyik „szegény leány“-ról van szó? — kérdezte Mrs. Mountstuart, a félrevezetést sejtők hüvösségével.

— És bár ő elmondhatja Önnek, hogy teljes felhatalmazást adtam neki, — Clara Middletonnak tudniillik, — és hogy bár magam is mindent elkövettem, amit egy férfi az Ön által említett összehozatal érdekében megtehet, azt is el fogja ismerni Ön előtt, hogy a saját részéről is tudatában van kettőnk közt ennek a — végzetszerűségnek, amit különben csak jobb szó hijján nevezek így. Ez hajtja őt az egyik irányba, engem meg a másikba, — illetve hogy csak hajtana, ha én engednék az ilyen nyomásnak. Nem ő az első, aki tudatában van ennek!

— No talán egy harmadik „szegény leány“-t is a karmaink közt tartunk? — kérdezte Mrs. Mountstuart. — Oh, emlékszem! Annak idején fogadásból és versenyből csináltuk az ilyesmit, nem „végzetszerűség“-ből! Furcsa biz' ez. Talán azért történt így, mert akkoriban olyan fenntartás nélkül körüludvarolták Önt, ami aztán menthetővé tette a viselkedését: és mi mindannyian azt hittük, hogy . . . csakhogy egyszerre csak közbejött az a világméretű utazás!

— Anyám orvosi receptje volt az számomra. Részben be is vált. Anyám a „nagy“ házasságok híve volt: én nem. Áldozatot tudtam hozni, de magam nem lehettem áldozat. Aztán, kellő időben, a magam számlájára fordultam Dr. Cupidóhoz. A választott leánynak megvan a maga vonzóereje. . . De az ember változik! *On revient toujours*. Először szerelemmel kezdjük, aztán a szépség iránt lelkesedünk szenvedélyesen, végül a komoly kérdés felvetésére térünk át: megfelelő pár lesz-e a magunkhoz fűzendő élettárs? — és közben talán ráeszmélünk arra is, hogy hátha kora ifjúságunkban voltunk bölcsebbek, nem pedig valamivel később? Akárhogy is, Clara szép! Mrs. Mountstuart, hiszen Ön csodálja őt! Űzze el a „huncut

porcellánbaba“ gondolatát, mikor képet alkot róla: Őn csodálja őt, hiszen olyan megkapó teremtés. Valami különös báj van rajta, igen, igazán szépségnek lehet mondani!

Mrs. Mountstuart szembefordulva felelt:

— Szavamra mondom, kedves Sir Willoughby, véleményem szerint ez a leány olyan nagy mértékben szép, hogy nem ismerek férfit, aki szembe szállhatna vele, ha meg akarná hódítani. Azok közül a nők közül való, akik holtbiztosan találhatnak bele a férfiszívbe. A nyelvükben van-e az erejük, vagy a szemükben, delejesség árad-e belőlük, vagy külön légkör veszi őket körül? — akárhogy is, varázsuk kétségtelen, ami megint egy másik fajta „végzetszerűség“ Önökre nézve!

— Csak testi varázs, nem szellemi!

— Oh, hát persze, nincs olyan feje, mint Letty Dale-nek!

Sir Willoughby szünetet engedett Mrs. Mountstuartnak, hogy a lady tovább szöhesse gondolatait.

— Igazán, — kiáltott fel a kitünő hölgy, — tegnap este változást vettem észre Letty Dale-en, sőt ma is! Üdébbnek, fiatalabbnak látszott, végtelenül frissnek, amit Önről viszont nem mondhatok el, kedves barátom! A „végzetszerűsdi“ játék nem igen használ az arcszínnek!

— Ne vegye el tőlem még az egészségemet is, kérem! — kiáltotta Willoughby, csattanó nevetéssel.

— Vigyázzon, — mondta Mrs. Mountstuart, — miért penget szentimentális húrokat? „Eleitől kezdve tönkrezúzott“ érzelmeket emlegetett! Nem férfival beszél ám, hanem asszonnyal s az efajta kijelentések csúszóssá teszik a talajt. Hiába várok természetes szavakra; már pedig, ha nem ilyeneket hallok, mindjárt csalafintaságot gyanítok a fér-

fiakban. Olyankor, mikor Ön befelé szívja a levegőt, az alsó fogsorait mutogatja, mint az a halálraitélt előkelő kasztbeli hindu, akit egyszer a férjem a kalkuttai börtönben mutatott nekem, mikor szórakoztatni akart, mivel erős honvágyam támadt hazamenni Angliába. A szegény teremtés szabályosan csinálta ezt a dolgot, lélekezés közben; és Ön is így tett tegnap este, meg ma is így tesz, mintha a beszívott levegő az elevenébe hasitana. Önt nagyon elkényeztették. Agyontömjéneztek. Amit pedig most említettem, annak a jele, hogy egy férfinak valami nagyon ráfeküdt az agyára.

— Az agyára? — kérdezte összevont szemöldökkel Sir Willoughby.

— Igen, igen, az Ön nevetése szemmelláthatóan savanyu, — felelt a lady. — A férjem azt mondta, hogy a szájjzmok sokkal hamarabb elárulják a férfiakat, mint a szemeik, ha okuk van rá, hogy földultnak érezzék az eszüket.

— De, asszonyom, én semmiképen sem fogom megszegni a szavamat, nem! Föltettem magamban, hogy megtartom. Én *nem* játszom „végzetszerűsdi“-t, akár fekete az arcom színe, akár fehér. Ha mindjárt úgy hasonlítok is ahhoz az igen előkelő gonosztevőhöz ott valahol a kalkuttai fegyházban . . .

— De édes barátom, hiszen tudja, hogy én csak úgy beszélek . . .

Willoughby megcsókolta a lady ujjhegyeit:

— Ha mindjárt olyan furcsán kimutatom is a fogaimat, látni fogja, hogy tökéletes nyugalommal megyek a kivégzésre, rezignáltan, ami már szinte maga a boldogság . . .

— Mint egy jakobita lord a Györgyök idejében!

— Ön egyszer azt mondta nekem, hogy megsiratott egy ilyen lordot, mikor olvasott róla. Hát úgy megyek majd, mint az! Elveim nem változ-

tak, ha magam változtam is. Fiatalabb koromban eszményképet alkottam a nőről, aki minden gondolatomban és tervemben velem legyen: egy romantikus kedélyű, de szilárdan józan agyu lényről. Előbb vagy utóbb közpályára lépek s úgy hiszem, szükségem lesz tanácsadóra, vagy vigasztalóra, akit odahaza mindig megtaláljak. Talán szerencsétlen dolog, hogy ez az eszmény itt van a fejemben. Azonban sohasem szoktam szigorúan megkövetelni semmi különös tulajdonságot. Legkegyetlenebb dolog a világon egy élő modellt állítani a nő elé s kényszeríteni, hogy utánozza. Mégis, valahogy most már erre az ultra sodródunk, a kocka el van vetve. Nem hazudtolhatom meg magam. Nem menthetem föl Clarát. A házasság tényeket jelent, az udvarlás csak ábrándokat. Clara lassanként majd kigyógyul abból, hogy belekössön mindabba, amit teszek, érzek, gondolkodom, álmodom, képzelek . . . ta-ta-ta-ta *ad infinitum*! Laetitiát azért hívtam meg ide, hogy példát szolgáltasson neki, milyen az állhatatos jellem, — a biztos alap, melyre inkább építhetni, mint bármely konkrét bázisra s amely mégis, a legkisebb mértékben sem veszít azért nőiességéből . . .

— Ta-ta-ta-ta *ad infinitum*! Egyáltalán nem szükséges kimagyarázkodnia, hogy mindezzel mik az Ön céljai, Willoughby Patterne!

— Az autokratát érzi ki? Igen, az autokrata meg tudja formálni és kormányozni tudja a körülötte lévő lényeket. Legszivósabb lázadója azonban önmaga! Ha látja Clarát . . . Ugy emlékszem, azt mondta, beszélni akar vele . . .

— Viselkedése Lady Busshe-val szemben tegnap este furcsa is volt . . .

— Ahogy vesszük. Clara nem állhatja a porcellán-dolgokat. *Toujours la porcelaine*? Az én szememben a szeszélyesség az ő egyik fővarázsa,

be kell ezt vallanom. Ha egyikük tiz évvel fiatalabb volna, tudnám másképp összehasonlítani őket.

— Kiket?

— Laetitiát és Clarát.

— Sir Willoughby, akárhogy is, most már, hogy Önt idézzem, csak haladjunk a megkezdett uton s cselekedjünk úgy, mintha minden rendjén menne. Én mindenestre megkérdem Clarát, milyen nászajándékot vegyek, mert nem szeretném, ha az enyémet sem állhatná ki, bármily csinosan tenné is ezt, — mert igen csinosan szokta ám tenni!

— A porcellánról ezt mondaná: „Persze, ez is a bennem szunnyadó huncutságnak szól!”

— Hát nem lesz porcellán! Mondom, előbb megtárgyalom vele; azért is jöttem, hogy csevegjünk egyről-másról. Azt hiszem, én megértem őt. Persze, azokra, akik sem Önt, sem őt nem ismerik jól, helytelen benyomást tehet! — „Visszaviszem a porcellánomat“, — mondta nekem Lady Busshe, mikor tegnap elbucszukodtunk egymástól, — „mert még a Willow Pattern sorsára jutna!“ — És még azt is hozzátette, hogy: „Az urfi másodizben is röpülni fog!“

Sir Willoughby lefékezte teste rándulását, mely egyszerre néhány lábnyi magasságra akarta rugtatni a levegőbe. Koponyája belsejében mennydörgés robajlott.

— Inkább velem történjék, mint a kedves lady ajándékával! — nyögte ki végül, leküzdve az előkelő kasztbeli gonosztevőhöz való hasonlóságát, mely ismét jelentkezett.

— De hiszen Ön ismeri Lady Busshe-t, — mondta Mrs. Mountstuart, őszintén könnyíteni kívánva a büszke lélek gyötrelmén. Átlátott a férfi bőrének titkos remegésén, melyet vivódó érzékenysége hiába akart eltakarni azzal az ügyességgel, amivel szívét tudta rejtegetni. — Lady Busshe

nem tud meglenni a csacsogásai, vesszőparipái és képzelődései nélkül. Mindig azt vitatta, hogy Önnek olyan szerencsétlen orra van. Emlékszem, épen az Ön nagykorúságba lépése napján mondta, hogy ez az orr az uralkodóé, aki trónvesztésre van predesztinálva.

— Mivel és mikor bántottam meg Lady Busshe-t?

— Hiszen egyre az Ön dicsőségét zengi! S magával cipeli e célból Lady Culmert is, és Ön el lehet készülve egész sereg bólogatásra és integetésre és alabástrom vázákra. Imádják Önt: az ő szemükben Ön Anglia fő reménysége s szemükben nincs Önhöz méltó nő: de mindaketten fatalisták s ha Letty Dale-ről kezd velük beszélni, az annyi, mintha már föl is bontotta volna az eljegyzését! Azonnal közhírré fogják tenni vidékszerte, hogy ime ez a predesztináció, és hogy a házasságok az égben köttetnek.

— Clara és az édesatyja! — kiáltotta Sir Willoughby.

Dr. Middleton és leánya tüntek föl a virágok és cserjék félkörében.

— Hozza ide Clarát és mentsen meg a nyelvészet bajnokától! — mondta Mrs. Mountstuart, elrémülve a látványtól, ahogy Dr. Middleton le-sujtott leánya fülébe mennydörgött.

Az a kis pihenő, melyet Willoughby úgy szeretett egy-egy legközelebbi lépése előtt az önmagával való megbeszélésre fordítani, most lehetetlenné vált s így minden bizalmát abba az ügyességbe kellett vetnie, amellyel Mrs. Mountstuart értelmét jőeleve igyekezett megfelelő módon megtermékenyíteni és előkészíteni a leánnyal való beszélgetésre, — oh, ez a szép, rettegetten is gyönyörű leány! ez a megvetetten is drága lény! akit halálra kellene zúzni és porba vetni és aztán meggyászolni!

Willoughbynek meg kellett kockáztatnia a dolgot és pedig oly időpontban, mikor a Lady Busshe jóslata oly gyászosan befolyásolta az ő mélyen érzékeny természetét!

Mivel Dr. Middletonnak a párbeszédnek kellemetlen kényszerűségéről az volt a véleménye, hogy a maga részéről mindent eldörögjön, ami a lelkét nyomja, viszont a válasz egyetlen szótagját se vegye figyelembe, Willoughbynek simán sikerült elválasztani az atyától leányát.

— Mrs. Mounstuart kéret, Clara!

— A legnagyobb örömmel, — felelte Clara s új arcot öltött.

Valami észrevehetetlen ideges borzongás keveredett a leány szívében az új erővel, mely arra indította, hogy az ellenszegülés minden jele nélkül menjen tovább. Szinte izzani látszott.

Átszolgáltatták Mrs. Mountstuartnak.

Dr. Middleton Willoughby vállára tette a kezét, meghajlással vonulva vissza a vidék nagy ladyjének közeléből. Fújt egyet és úgy mondta:

— A női ösztönök ellenállása a férfiúi értelemmel szemben szükségképen megfelelő antagonizmust ébreszt az értelem és az ösztön között.

— Mit válaszolt Clara, sir? Mik az érvei? Elmondta őket?

— A macska, — felelte Dr. Middleton, nagy lélekzetet szippantva a szentencia megformulázására, — a macska, mikor H betű formára, vagy kínai hid alakúra görbiti a hátát, bizonyára felelet és érvelés akar lenni a kutyával szemben: de ha valaki az ilyesmit emberi beszédre akarná lefordítani, épen olyan vakmerőségre vetemednék, mint aki új betűkkel toldaná meg az ábécét, vagy folytatni akarná Homéroszt. Az egyik vállalkozás csak olyan képtelenség lenne, mint a másik. A lányok, Willoughby, a lányok! Minden emberi bűnözés

közül legfőképen a hitszegést utálom. Az én lányom nem fog ilyet elkövetni! Én a vállalt kötelezettség készséges betöltését kívánom s igen keservesen esik nekem, hogy ehhez csak leckéztetések árán tudok eljutni.

— Clara nemsokára az én gondjaim alá kerül, sir.

— Ugyis legyen. Hiszen máris úgy vehetjük, mintha férjhez ment volna! Az oltár előtt áll! Leendő házában él. Itt van, — hát hol is volna másutt? Már belépett a szentélybe. Nincs többé künn a piacon. Éz a menád-vijjogás, amivel a szabadságot kéri, bízvást akár a frígiai sipkára is méltóvá tehetné, holmi párisi forradalmi felvonulásban. De rámnézve ennek semmi jelentősége: legfeljebb annyi, hogy végeredményben csak azért nem aggódok a leányom épelméjűségében, mert a magam gyermekéről nem tudok feltételezni komoly örültséget.

Sir Willoughbyt, aki már-már megijedt, megnyugtatta az a további kijelentés, hogy Clara mindössze csak felkiáltott. Clara egy-két ízben eddig is meghökkentette Willoughbyt s elgondoltatta vele: vajjon meg kell-e változtatnia véleményét az egész női nemről, vagy csak ezt a leányt kell elítélnie: azonban mégsem hitte képesnek arra, hogy teljesen feltárja a lelkét, még őelőtte sem, izgalmak tetőpontján sem. Gyávának tartotta a leány-fajtat s ez jól egybevágtott azzal a viaszbábelmélettel, melyet a női nemről alkotott s azt a meggyőződést erősítette meg benne, hogy bár sokszor, — hiszen tapasztalhatta, — mértéktelenül kétségbeesett tettekre sodródnak, nyelvüket mindig leköti a rózsás szemérem. És ez csak neki lehetett előnyére. Mert ha Clara csakugyan szótlanok és ostobának bizonyul Mrs. Mountstuarttal szemben, a lady könnyen el fog bánni vele, simára sulykolja, apróra zúzza, kénye-kedve szerint gyúrja

más formájura, teljes megvetéssel, róla pedig kordálisan fogja elhinni, hogy a keresztény világ legmintaszerűbb gentlemanje. Mrs. Mountstuart majd kitölti annak a vázlatnak hézagos vonalait, melyet önmagáról a lady elé rajzolt s amely persze nem ad tulságosan büszke képet ahhoz a régihez képest, mely egy csupa-szerencse, csupa-diadal, nap-pályáju uriembert ábrázolt, a mindenki számára azonnal érthető parancsolót. Ezt a másik minta-gentlemant bezzeg magyarázgatni kell, — absztrakt út vezet a méltatásához! Mindegy, választania kellett. És ebben a választásban egy másik alternativa is lappangott. A Mrs. Mountstuart minta-gentleman-jének a két nő közül el kell vennie az egyiket, a másikat pedig ledobni a fedélzetről! Tehát feltétlen házasság! — az egyik leányt magához kell fűznie s bármelyiket választja, nevére csak uj fény ragyog vele. Azazhogy a Lady Busshe karmaitól mindenesetre megszabadul, bagolyhuhogásu „Willow Pattern“-jétől, meg boszorkasüvöltésü „másodizben is röpül“-jétől. A lebegő, gyermeki Willoughby-lényeg, — a védtelen, kicsiny, testtelen, mindenütt jelenlevő Én, (melyre nem is annyira gondolataival tapadt, mint inkább szenvedélyes hevű érzésekkel), — nem lesz világcsúfja, mint akinek nincs szerencséje a nők körül! Persze ez az eredmény mindenesetre hanyatlás az eredeti ambícióhoz képest, mely világgraszoló dicsőségre tört! De Willoughbynak megvolt az a nemes vigasztalása, hogy mások még mélyebbre zuhantak. A bukott angyalok sorsa mindig kapóra jön, ha kutyául megy dolgunk. *Minden egyes kinodra másoknak tíz gyötrelme esik*, olvassuk ama vigasztaló Könyvben.

Igy állt, mindezen csinos latolgatások közepette Willoughby, mintegy önmaga fölött, a működő gépezet szemléletébe merülve, melyet kedvére

kritizálhatott, anélkül, hogy megállíthatta volna: s furcsa csodálkozást érzett a különféle célok, tervek és remegések fölött, melyek mind megférnek abban a valakiben, akit a világ szép, férfias és kellemes jelenségnek ismer. És ha nem szeretete volna önmagát olyan nagyon, legszivesebben akár két részre is oszlott volna, hogy külön kiküszöbölje magából lényé nyugtalan és izguló felét, melynek mozgalmi holmi rovaráborok nyüzsgésére emlékeztették, melyek örökké építik és bontják hihetetlenül kicsiny bolyaikat. De sokkal komolyabban szeretete önmagát, semhogy a megoszlás e gondolatánál egy-két percnél tovább időzött volna. Amint azonban átlátta, még pedig, mint hitte, most legelőször, mennyire szereti azt a nőt, aki mindennek oka, keserűség öntötte el, az a bizonyos fekete epe.

Egy hátravetett pillantás, miközben tovább sétált Dr. Middletonnal, Clarát kapta el, a cselek gonosz leányát, amint épen légies, rontó bájjal kezdte el a Mrs. Mountstuarttal való találkozás bevezető udvariaskodásait.

X. FEJEZET.

Miss Middleton és Mrs. Mountstuart.

— Üljön le mellém, szép kis Middleton, — mondta a kitűnő lady.

— Örömmel, — felelte Clara, meghajlással köszönve meg a titulust.

— Egy kicsit bele akarok nézni magába, drágaságom!

Clara nyílt arcot mutatott, csak homlokán borongott tétova kérdés:

— Igazán? — szölt alázatos engedékenységgel.

— Maga tegnap este a derüs arcok közé tartozott. Szerettem is érte. Azt mondják, a finom kristály körömérintésre is édesen pendül: ha ez igaz, magán csakugyan beteljesedett; láttam és nagyon kedvemre volt. A legtöbb ember olyan a terített asztalnál, mint a dob. Bum-bum-bum! — csak ilyen módon lehet hangot kicsalni belőlük. S ha sikerül rábirni őket, hogy így eldobolgassanak egymáson, azt nevezik ők társalgásnak!

— De Craye ezredes igen mulatságos volt.

— Mulatságos, még pedig szellemesen az!

— És minden epésség nélkül!

— Az ilyen ír vagy félig ír emberek az én gusztusom! Persze, ha nem politikusok: vagyis ha gentleman-írek! Nem is rendezek ebédet ezentul, csak ha ír vendég is lesz hozzá. A mi férfaink temperamentuma kiszámíthatatlan. Nem lehet

őket rávenni, hogy egy kicsit túlfeledkezzenek magukon. S ha bor van bennük, előbúvik az igazi természetük, mindjárt ököltre mennének, jön a politika s agyó minden harmóniának! Férjem szegény, szomoruan vallom be, egyike volt azoknak, akiknek rovásán az elrontott ebédek leghosszabb listája éktelenkedett. Barátait és őt hol olyan vöröseknek láttam, mint a féligsült pecsenye, hol olyan fehérnek, mint a főtt hus, csak azért, mert dühbe jöttek holmi köznapi témán: agyonizgatták magukat, noha az egész nem ért egy hüvelykpattintást! És hozzá még Londonban! — kiáltotta Mrs. Mountstuart, hogy még jobban éreztesse az árnyak honába tért lord bűnének súlyát. — De akár városról, akár vidékről beszéljünk, a terített asztalnak szentnek kellene lennie! Hallottam, asszonyok mondták, hogy az ilyesmi olyan összeesküvésféle a férfiak részéről: így akarnak megtanítani bennünket, hogy milyen kicsinyek is vagyunk. De ebben én nem hiszek. Ez bók volna a férfiakra nézve s talentumra vallana a részükről. Én azt hiszem, hogy inkább csak vakon nekiesnek egymásnak, egyszerűen azért, mert jóllaktak: ami, úgy beszélik, szokásos angol felkészülési mód a birkózásra. Nem ehetnek úgy, hogy aztán békét is tartsanak egymás közt. Nem figyelte meg például azt a borzalmas Mr. Capes-t?

— Az az úr volt az, aki olyan gyakran ellentmondott a papának? De De Craye ezredes éppen elég jól megmentett tőle bennünket!

— Hogy-hogy, drágaságom?

— Ön nem hallotta? Az ezredes kapott az előnyös alkalmon, mikor Mr. Capes szünetet tartott, hogy kifujja magát valamelyik, úgy hiszem, indiai kormányzó-barátjának a felmagasztalása után s oda-szólt a mellette ülő ladynek: „Az illető csodálatos adminisztrátor és nagy logikus volt: anglo-indiai

özvegyet vett feleségül s aztán mindjárt röpiratot adott ki az özvegyégetés mellett!

— És mit felelt a lady?

— Csak egy „oh“-t!

— No lám! És meghallották?

— Mr. Capes lehetségesnek mondta az özvegyet, de kijelentette, hogy sohasem látott ilyen röpiratot a suttizmus mellett és nem hiszi el. Aztán azt vitatta, hogy a „sutti“-t „sati“-nak kell mondani. Dühös volt.

— Igen, most már emlékszem! Az ezredes bizonyára pompásan mulatott a dolgon. És Mr. Capes vissza is vonult az előtérből s csak azt ismételte, hogy: „*in toto, in toto.*“ Mintha ez az „*in toto*“ illenék egy diner-asztal szótárába! De hát ezeket a férfiakat mivel is lehetne rendre tanítani? Franciákat importáljunk, akik példát szolgáltassanak nekik a társalgásban, mint a hogy nagyatyáik hozattak át marquis-kat, hogy saláta-recepteket tanuljanak tőlük. És a fiataluraink sem különbek! A nőknek otthonosaknak kell lenniük a vadászat terén, ha csevegni óhajtanak velük s egyenlő rangsorba kívánnak jutni a lovászlegényeikkel. Itt van például maga Willoughby Patterne, aki pedig azelőtt valóságos herceg volt közöttük! Nos, megigyezte őt tegnap este? észrevette, hogy társalgás helyett, és ahelyett, hogy segítségemre lett volna, — amit pedig duplán elvárhattam tőle, tekintettel Vernon Whitford hűtlenségére, melyet egyébként még most sem tudok megérteni, — nos, ehelyett Willoughby csak azért ült ott, hogy alsó ajkát éles megjegyzésekre köszörülje! És az én legkitünőbb asztali erőm ellen! — De Craye ezredes ellen! Mert még hagyján, ha Mr. Capes-et támadta volna azzal a Bomby-beli, — ugye, így ejtette ki? — kormányzóval, vagy Wildjohn ezredes a „veszélyben forgó protestáns egyház“-ával,

vagy Sir Wilson Pettifert, aki a „monarchikus köztársaság“-ot ismételte végnélkül, — vagy akárki mást! De nem, neki az tetszett inkább, hogy Horace barátja rovására legyen szarkasztikus, holott csak ő maga járt vele rosszul. A szarkazmus ostoba dolog! Mi haszna az embernek, ha éles? Az epigrammot elfelejtjük s csak a többiek jókedvére emlékszünk vissza. Ezen a téren a mi drága Willoughbyknak különben is készen kell állania arra, hogy „Horace barátom“-nál csak vereséget szenvedhet. Előítélet és elfogultság lehet részemről, de én mégis csak a vidám temperamentumokat szeretem, persze a szellemességet is, — és ha ezt a kettőt valakiben együtt látom, neki adom az elsőséget s ezt nyíltan be is vallom, akármennyire nem nőies dolog is!

— De miért nem? — kiáltotta Clara.

— Így hát egy véleményen vagyunk.

Clara szája hangtalanul mozdult meg: teljesen egyvéleményen volt a ladyvel. Mrs. Mountstuart megszorította a kezét:

— Mégis csak jóbarátok leszünk a huncut kis porcellánbabával! — mondta. — Ugye megbocsátja ezt a tréfát, mert esküt tennék rá, hogy Willoughby elárult magának!

Clara szeliden, nyájasan, derűsen nézett vissza, majd megint hirtelen elborult az arca, mikor a lady újra kezdte:

— Egy ilyen barátnőre, aki fiatal és ilyen közeli szomszédom, már régen áhitozom. És én szívesen megbocsátom magának, kedvesem, hogy eddig nem nagyon vágyódott egy öreg néni barátságáért. De majd meglátja, még hasznára is lehetek! Először is, én sohasem futok holmi titkok után. Másodszor, megőrzöm a titkokat. Harmadszor, van némi hatalmam. És negyedszer, minden fiatal asszonykának szüksége van egy olyan barátnőre,

mint én. Igen, és Lady Patterne, az egész vidék első úrnője, csak annál erősebb lesz, ha én támogatom. Nem látszik valami tulságosan elragadtatottnak, kicsikém. Csak vallja be, bátran!

— Kedves, jó Mrs. Mountstuart!

— Nézze, én megmondom, én nagyon szeretem Willoughbyt, de már gyermekkorában is jól láttam a hibáit s a férfi gyöngéit is ismerem. Királyok büszkesége él benne, amit nem helyes megbántani. Pazarló tud lenni a nagylelkűségével, de nem tud megbocsátani! Tévedéseivel szemben olyan vak-ságot kell mutatni, akár egy szenttel szemben. Az ő titka az, hogy ő azok közé a tulságosan civilizált lények közé tartozik, akiknek fővágyuk a tökéletesség: és én úgy vélem, támogatni kell őt abban az önhittségében, hogy elérte ezt a tökéletességet; mert minél több ilyen férfi kerül a kezünk alá, annál nagyobb a mi befolyásunk. Willoughby kitűnik minden férfias sport terén, mivel nem tűri, hogy bármiben is fölülmúlják; minthogy azonban a férfiak nem értik meg a finomságát, hozzánk, nőkhöz fordul: és a felesége ezzel a kulccsal nyithat rá a vele való helyes bánásmódra. Maga lenézi a „bánásmód“ gondolatát! Pedig bánni kell vele tudni! Egy dolog felől bizonyos lehet: Willoughby büszke lesz magára! Az ő felesége nem fogja igazán szeretni önmagát, ha nem a világ legboldogabb asszonya lesz belőle. Magának lesznek Angliában a legjobb lovai, legjobb ruhái, legdrágább ékszerei, meg a legpáratlanabb szakácsa! Az egész ház abban a pillanatban megváltozik, amint maga oda mint Lady Patterne lép be. És, kedvesem, épen azokon a pontokon, ahol Willoughby, minden varázsa ellenére is, híjjával lesz a vonzóerőnek, ott a maga bűbája köszörűli majd ki a csorbát. Hogy milyen fajta Othello vagy Leontes válik Willoughbyból,

nem tudom és ezt sohasem is kell megtudnia senkinek sem közlünk. Az én benyomásom az, hogy még akkor is, ha a gyanúnak csak az árnyéka fog átsuhanni rajta, ő kétszeresen sötéten fogja látni a bűnt, csakhogy annál jobban forralhasson bosszút már eleve a képzelt sérelemért. Nem szokatlan az ilyesmi a férfiaknál. Sok furcsa históriát hallottam már róluk s maga is hallhat idővel elég hasonlót, de nem tőlem. Egy fiatal nő élete se keseredjék meg amiatt, hogy az én barátnőm volt. De hadd mondok még egy baráti szót, ha már benne vagyunk: sohase akarjon csapást csapás ellen mérni vele szemben! Végül úgys bizonyára ő verné le magát és maga tovább sodródnék, mintahogy előre képzelte. Azt mondják, hogy ebben a játékban mi szoktunk győzedelmeskedni a férfiak felett, ami úgy is van, csakhogy a magunk kárára. És ha egyszer nekiindultunk, ez a versenytrohanás mélység felé száguld s a győző belézuhan. Egy kicsit rabszolgáknak kell lennünk, hogy megtartsuk a helyünket; persze csak látszatra, de hiszen a látszatok igen jelentékeny részét teszik ki az életünknek és nem is kényelmetlen a dolog, míg a kellő pillanatban diszkréték tudunk maradni. Willoughby olyan ember, akinek a büszkesége, ha sérelem éri, pusztulásba sodorja a feleségét is, csakhogy megenyhülhessen. Ha valami terhére váló özvegyet venne nőül, az ő suttipárti röpirata egy éven belül megjelene. Vernon Whitford már az első fagyos hónap után megkapná az erre vonatkozó utasításokat. Szereti maga Miss Dale-t?

— Azt hiszem, jobban, mint ő engem, — felelte Clara.

— Sohasem melegedtek fel egymás iránt?

— Én megpróbáltam. Őt egyáltalán nem lehet a dologért kárhóztatni. És világosan látom, miért

ért ő félre engem, vagy — talán így a helyesebb, — miért ítél el teljes joggal?

— Két nő közös eszményképének előbb meg kell halnia s együtt kell megsiratniuk, hogy egymást is meg tudják becsülni. Nem fázik?

— Nem.

— Mintha didergett volna, kedvesem.

— Igazán?

— Én is szoktam néha. Átgázolnak az ember sírján, akárhol feküdjék is. Egyről biztos lehet: Willoughby Patterne becsülete megingathatatlan.

— Nem kételkedem benne.

— Ő odaadó szerelmese akar lenni magának. Csak persze megszokta, hogy a nők úgy függjenek körülötte, mint holmi fogadalmi ajándékok.

— De én! . . .

— Magácska persze nem, dehogy is, maga nem tudná ezt: mindenki azonnal láthatja! És nekem annál kedvesebb, hogy nem olyan kezes természetű mindjárt. A házasság egész csomó ilyen huzódozást kigyógyít az emberből!

— Oh, Mrs. Mountstuart, hallgasson meg!

— Azonnal! Csak holmi vallomásokkal ne ijeszsen rám! Az ékesszólás borzasztó a nők szájából. Azt hiszem, drágám, mi ketten mindazt előre jól tudjuk, amit szavakkal még elmondhatnánk.

— Attól félek, hogy Ön aligha sejti az igazságot!

— Hadd mondjak valamit magának a féltékeny férfiakra, — persze, ha nem négerekről van épen szó, akik engedetlen leányokat vesznek feleségül. Szalónban forgó, civilizált lényekről beszélek, azok közül is csak a szerelmesekről, nem a férjkekről, mert jegyezze meg: ez két különböző spécies! — nos, hát ezek az urak ritkán hajlamosak a féltékenységre, ha csak egyébként jómaguk is nem a csapodár fajtából valók. A féltékenység bezzeg leköti őket! Csak azt kell elképzelniük, hogy mi is

készek lehetünk hasonló tréfákra s azonnal olyan alázatosakká válnak, akár a lakajom és olyan ártalmatlanokká, mint az a vadász, akinek szétrobbant a puskája. Dehát, szép kis Middleton, mit is prédikálok én erről épen magának! Hiszen maga ugyancsak megleckéztette Willoughbyt, ha tegnap este ennek látta is kárát az estélyem, — de lássa, én nem haragszom . . .

— Igazán megdöbbsent, Mrs. Mountstuart!

— Nem lesz oka rá, ha elmondom, hogy a szegény fiut egészen odáig sodorta, hogy már feltette a kérdést: vajjon képes lenne-e lemondani magáról!

— Igazán?

— Bizony! Ez aztán sikerült!

— Csakugyan?

— Örülhet, kicsikém!

— Willoughby lemondana?

— Ha már egyszer egy férfi inkább szeretné az állott levegőt a friss szellőnél, a hervadt virágot a bimbónál, az elvont szépséget a kézzelfoghatónál! Mikor már a női intellektusról kezd üres csevegésbe s a grották nimfáját, meg a Gracchusok anyját emlegeti! Willoughby bizonyára azt hitte, hogy oda vagyok a csodálkozástól, amiért ilyeneket mond! Az ember figyel, ugye kicsikém? És ő azok közül a férfiak közül való, akik bizonyos fizikai varázst árasztanak maguk körül, míg hallgatja őket az ember; csakhogy aztán, ha más valakivel kezdünk beszélni, megint felocsudnak a gondolataink! Elhiszem, hogy vannak okos elmék, akik mélyére látnak a szívnek, miközben a dialógus folyik. Olvashatni ilyenekről. Nos, édesem, maga nagyon ügyesen mutatta meg Willoughbynak, hogy ez teljes lehetetlenség: ő legalább nem képes rá. A baj az egész kis felfordulásban az én szerény véleményem szerint inkább csak az, hogy a

maga finom kis pengéje, vagy ahogy Willoughby mondaná, árulása, nem vágott-e nagyon is elevenbe, nem csuszott-e kissé tulságosan is messzire? Willoughbyt meg lehet róni, amiért nem viselkedik bölcsebben, de a férfiak nem tudják nyögés nélkül megtanulni, hogy egyszerű fegyverek csupán, akiket felveszünk, hogy aztán újra letegyük őket, ha el van intézve a dolog. Engedje meg, hogy megvigasztaljam Willoughbyt. Nem fog ő már lemondani magáról! Biztosan tudom, hogy megpróbálkozott vele; a büszkesége szörnyen meg volt sebezve. Maga okos lány és jól megleckézette. Ha az ilyen apró összezördülések nem esnek meg a házasság előtt, később következnek be; így hát nem vesztegette haszontalanságokra az időt és most annál jobb, mint elmultakra nézni vissza rájuk. De hogy elfehéredett, gyermekem!

— Mrs. Mountstuart, hát el tudja képzelni, hogy én olyan szívtelenül alakoskodjam?

— No csak feleljen őszintén, kis Middleton, el tudja mondani magáról, hogy egy icurkát-picurkát se akarta megtáncoltatni Willoughbyt?

Clara elfojtotta nyelve ösztönét, mely elpiruló arca védelmére sietett, érezve, hogy különben megsemmisül és összeomlik. Azonban barátnőül akarta megnyerni a ladyt s így alkalmazkodnia kellett a körülményekhez: pirulni és hallgatni!

Mrs. Mountstuart kedvtelve nézegette:

— Így kell! A lelkiismeret elpirul. A külső lángról ismerszik meg a belső. De ne legyen tulságosan szigorú önmagához: ez már igazán a másik véglet. Pirulása különben felér a szememben minden ellenséges tanubizonyságok tömegével — az ország összes Crooklynjaival szemben is! Maga elvesztette az erszényét.

— Ma reggel vettem észre, hogy eltűnt.

— Fritch járt itt vele. Most Willoughbynál van.

Kérje el tőle; persze, ő majd váltságdíjat fizettet érte: s yardok messzeségéből is karmazsin színekben fognak lobogni mindaketten. Ezzel aztán vége is lesz az egész ügyecskének, senkise hal szörnyet, csak egy szegény férfiun ejt sebet a malankólia. Én majd kezet nyujtok neki, meggyógyítom s szépen bebizonyítom előtte, hogy az özvegyégetés, igen helyesen, kiment a divatból. No, és most térjünk a dologra. Azt mondtam magának, hogy ki akarom fürkészni a lelkét. Magát agyonhalmozták porcellánnal. Szegény Lady Busshe kétségbe van esve, hogy ilyen bosszuságot szerzett. Lássá, én azt hiszem, az én nászajándékom kedvére valóbb lesz.

— Asszonyom!

— Ki az az „asszonyom“, akit szólongat?

— Kedves jó Mrs. Mountstuart!

— No mi baj?

— Tudom, sülyedni fogok a szemében. De talán segít rajtam. Senki más, nem segíthet. Fogoly vagyok s kényszerülök folytatni ezt a csuf csalást. Oh! nem szaporítom a szót: Ön is utálja, én sem szeretem, de mégis meg kell próbálnom: meg kell magyaráznom Önnek, hogy én méltatlan vagyok arra az előkelő rangra, melyet Ön oly nagyra becsül!

— Lárifári! mindannyian méltatlan teremtmények vagyunk: fonjuk hát keresztbe a karjainkat és hajtsuk le a fejünket: a rangot és megtiszteltetést azonban el kell fogadnunk. Hát most meg az alázatos Hamupipőkét akarja játszani? Ócska nóta az nagyon! Nem? Ki vele, mi baj?

— Nem akarok férjhez menni!

— De hiszen Willoughby a grófság legjobb pártija!

— Nem tudok hozzámenni!

— Mit? most, mikor már ott áll vele a templom ajtajában? Most nem tud hozzámenni?

— Engem ez nem köt.

— A templomajtó épűgy köti a valamirevaló lányt, mint az oltár. Mi van magával? Ha már benne vagyunk a bizalmas vallomásokban, féluton ne álljunk meg. Csak nem képzeli, hogy most, épen most dobhatja el magától Willoughbyt! Mi baja vele? No mondja! . . .

— Beláttam, hogy én őt . . .

— Nos?

— Nem szeretem!

Mrs. Mountstuart arcán fintor rándult végig:

— Ez nem felelet. Az okot! — mondta. — Mit csinált Willoughby?

— Semmit.

— És maga mikor eszmélt rá erre a semmire?

— Fokoként, magam sem tudom hogy, egyszerre!

— Egyszerre és fokoként? Ezen ugyan senki fia el nem igazodik. De ha mindez igaz, magának nem szabadna itt lennie!

— Hiszen el akarok menni; de ha nem tudok!

— Összeszólalkozásuk volt Willoughbyval?

— Kifejeztem előtte a kivánságomat.

— Nyiltan és kereken? — angol leányhoz illőn?

— Egész világosan. Oh, nagyon is világosan!

— Édesatyjának is megmondta?

— Meg.

— És Dr. Middleton mit felelt?

— Nem tudja elhinni.

— Én sem! Meg tudok érteni apró összekülönbözéseket, szeszélyeket, csacsiságokat: az ember nem zökken egyszerre nyeregbe egyetlen váll-ütésre, ahogy a lovagok lettek lovagokká, de egy boldogtalan gentlemant a templomajtóban hagyni faképnél, vagy örültség, vagy valami olyasmi, amire már nincs is szó. És maga biztos önnönmaga felől?

— Olyan biztos vagyok, hogy csak sajnálkozva tekinthetek vissza arra az időre, mikor még nem láttam ilyen tisztán.

— De hiszen szerette!

— Tévedtem.

— Nem szerette?

— Semmi ilyet nem éreztem.

— Ugyan, ugyan! — Jó, jó, de a bánatos meggyőződésnek ez a hangja gyakran csak fogás és nem is valami új: tudom én, hogy a nyílt leszámolásnak ez a mimelése egyéb szörnyűségeket szokott takarni.

Mrs. Mountstuart végigsöpört a szoknyáján:

— N-nna, és most tessék, törjem a fejem. Lányos megundorodás? Célzásokat hallott Willoughby régebbi életéről? Erkölcsi természetű dolgokat? Nem? Lehet, hogy adódtak körülmények, mikor ridegen viselkedett, de csunyán soha! És különben sincs jogunk egy férfi multjához, vagy legalább is késő igényt támasztanunk rá. Hát miből lett a baj?

— Egészen elidegenedtünk. . .

— Nem valami . . . nem a zöldszemű izé miatt?

— A legtávolabbról sem!

— Hát akkor?

— Nem illünk össze.

— Akárhány kitűnő egymáshozillés az összenemillésen épült fel. Igazán kár, hogy maga nem vagyontalan leány. Ha az volna, nem sokat töprengene azon az összeillésen. Magát a becsület most már éppen úgy köti, mintha a gyűrű már az ujján volna.

— A becsület! De én a Willoughby becsület-érzésére apellálok: én nem vagyok neki való feleség!

— De ha ő ragaszkodik a házassághoz, maga is hajlandó beletörödni?

— A józan észhez felebbezek. Asszonyom! hát lehet az, hogy. . .

— De, értse meg, ha ő ragaszkodnék, maga is hajlandó lenne beletörödni?

— Saját katasztrófájához ragaszkodnék vele. . . és az enyémhez. . .

Mrs. Mountstuart dereka jobbra-balra ingott:

— Szegény Sir Willoughby, szegény barátom! Micsoda sors! — És én, aki magát olyan okos leánynak tartottam! Mennyire csodáltam, hogyan tud bánni Willoughbyval! S ime, most Lady Busshétől kell leckét vennem! Drága kis Middletonkám, ne engedje, hogy Lady Busshét élesebb szemünek mondassák nálam! Egy kis hiúság van ebben, belátom: nem is akarom leplezgetni. Lady Busshe azt mondta, — persze én nem hiszem el, — hogy mikor elküldte a nászajándékát, előérzete volt, hogy vissza fogja kapni. Ugye maga nem fogja egy ilyen asszony bogarasságait igazolni, aki előtt semmi sem szent! Boncolgassuk Willoughbyt, ahogy csak jólesik, (hiszen főleg azért tettem, hogy bátorítsam magát és közelebb férközhessenek a szívéhez,) de Willoughby mégis csak ragyogó jelenség. Nem gyakran látni hozzáfogható főúras külsőt s ha otthon érzi magát, társaságnak is milyen nagyszerű: mintája az angol gentlemannek! Igazán az az ember, akiről szeretnők, hogy közelünkben alapítson családot! És róla mondhatta el nyíltan az a nő, hogy alighanem másodszor is röplüni fog! Maga most összeborzong. Visszataszító dolog is ez. Érthetetlen lenne mindenki számára, kivéve persze Lady Busshé-t, aki megint belenyargalt egyik vad következtetésébe s prófétává lépne elő ennek a révén. Képzelve el, ez az asszony lehetségesnek tartja, hogy az a szégyen kétszer is megeshetik ugyanazon a férfin! Nem is tudom, nem ugyanazt a nászajándékot küldte-e el, amely már

egyszer megjárta az utat oda és vissza: tudja, a Durham-féle eljegyzés! Lady Busshe tegnap este elmondta nekem, hogy akkor visszakapta az ajándékát. Megfigyeltem, milyen kaján gyanuval leste Crooklyn professzor minden szavát! Drágám, neki szenvedélye a katasztrófa-jóslás, — szenvedélye! S ha beválnának próféciái, persze lenne diadal! Örökké letorkolna bennünket bölcs bólogatásával, minden csekélység esetén! Lehetetlen lenne megmaradni tőle a grófságban. Hát ne mondjon ilyeneket, Middletonkám! És ne felelgessen úgy, mint valami orákulum, miközben belőlem dől a szó. Próbálja meg kiönteni a szivét. Nem sokára el fog akadni: a józan okok hiányát a szavak hiánya jelzi majd. Higyje el, ez az igazság! — Hadd nézzem csak meg jól magát! — mondta Mrs. Mountstuart s megállt, hogy végigkémlelje Clara vonásait, — nem! magának van esze: látni az orrán és a száján. Megesküdnék rá, hogy maga az a leány, akinek én gondolom, helyén van a feje! De hát a szíve?

— Nincs, — sóhajtotta Clara.

A sóhaj részben szándékoltnak tünt, noha nem volt erőltetett: valahogy úgy, ahogy az ember kész őszinteséggel mímel egy-egy jellemvonást, melyet egyébként csupán szeretne a magáénak feltüntetni.

Mrs. Mountstuart megérezte a fiatal lady hullámzó fellélekzésének különös hangsúlyozottságát. Nem volt szükség ilyen mély sóhajjal megvallani vagy bizonygatni azt a szívhiányt! Ha Clara nem szerette a férfit, akinek a jegyese volt, mit jelenthetett ez a sóhaj? — csak tettetést: az pedig mindig valami titoknak a köntöse. Leányok nem sóhajtanak ilyen részvétellel az iránt a férfi iránt, akivel kapcsolatban „nincs szívük“, ha csak ugyanakkor nem nyomja őket annak a tudata vagy ret-

tegése, hogy valaki *mással* szemben viszont *van* szívük! Szabálynak tekinthető, hogy nincs feleslegesen pazarolható részvétük: éppen olyan volna ez, mintha a harcoló katona sajnálná agyonütni az ellenfelét: jókora eltávolodás kell a részvét jelentkezésére. S ha mégis kirakatba helyeződik valami efféle, noha senki sem kényszerítette rá erőszakkal a kisasszonykákat, akkor a háttérben mindig meghúzódik némi titkos cél: önmagukat sajnálják a kicsikék, miközben az áldozatukon érzett illedelmes részvét álarcát öltik magukra.

Ilyesmiken futottak végig Mrs. Mountstuart találgatásai, melyek, mint ébredő gyanúja is, nyersegek és tágkörűek voltak, nem teljesen helytelenek, de nem is pontos méretekkel az igazsághoz simulók. Az igazság gombostűfejnyi pontját ritkán lehet akarattal eltalálni. Akik hivatásszerűen biráskodnak a lelkek sötétjében, súlyos ütésekkel kopogtathatják ki a lényeg legközelebbi környékét, — ezt nevezzük aztán e szög fejtentalálásának, — mégsem jön ki tiszta dolog az egészből: valami tapad hozzá s több lévén a kelletténél, kevesebb lesz az igazi igazságnál. A hamisítatlan igazságot csak a hit szerezheti meg, vagy a türelmes várakozás.

Szeret valakit! — gondolta a bölcs lady. Pedig a *valaki*-ről még nem lehetett szó, de a szerelem mégis igaz volt, vagyis inkább a szoba már be volt rendezve, csak még nem gyúlt ki benne a lámpa!

— Határozottan ki tudja jelenteni, hogy nincs szíve arra, hogy a grófság első asszonya legyen? — kérdezte Mrs. Mountstuart.

Clara válasza elszántan csengett:

— Sem erre, sem másra!

— Drágám, egy feltétel alatt hiszek magának.

— Nézzen rám. Milyen szemei vannak! Ha bajt

és romlást akar, megvan a hozzávaló fegyvere! De mennyivel helyesebb volna, ha inkább pihenne a kivivott babérokon, vagy viselné őket! Mint lady Patterne majd bőségesen szabadjára eresztheti a szeszélyeit és a csapongó kedvét, hiszen a vidék úrnője lesz! És a férfi, no igen, őurasága tegnap este rosszul viselte magát, de egy ilyen szépség, — és Mrs. Mountstuart ujjával megérintette s vagy félpillanatig becézően simogatta Clara arcát, — egy ilyen szépség az emberevők vadságát is megtudná szelidíteni. Ez a férfi pedig épen oly kormányozható, amilyen főúri előkelőségű. A maga szépsége abból a fajtából való, amit a franciák úgy hívnak, hogy — de nem, inkább tündérkirálynői szépség: az ember mindig leskelődő tündérkéket lát maga körül, itt is, ott is! Ha mosolyog: táncba fognak, ha búsul: összecsucodik a szárnyacskájuk. Nem, magában nyoma sincs semmi sátáni vonásnak, egyelőre legalább nyoma sincs. És higgye el, igazán, kis Middleton, arra a férfire büszke lehet! Majd elküldi a parlamentbe, hogy kifújja a tulságos temperamentumát. Én azt hiszem, a legfinomabb stilus; hogy visszaélt vele? Tegnap estig sohasem képzeltem volna el róla. Nem tudom kitalálni, mi történhetett vele hirtelenében. Mindig olyan volt, mint egy fiatal császár. Igazi, felséges fiatal angol gentleman volt. Megsebezte talán valamivel?

— Szerencsétlenségemre kénytelen vagyok megsebezni, — felelte Clara.

— Teljesen szükségtelen az ilyesmi, gyermekem, mert magának feleségül *kell* menni hozzá!

Clara keble hullámot vetett: vállai is szűkebbre rándultak s feje halkan lankadt hátra. Mrs. Mountstuart felkiáltott:

— Hát a botrány! Csak nem gondol olyasmire, hogy annak a Durham-lánynak a példáját fogja

követni? — akár a féltékenység korbácsolta őt odáig, akár más! Úgylátszik, maga igen rövid idő alatt bámulatosan messzire sodródott s az ember riadtan várja, hol fog megállni! A pillantás, amivel épen most rámnézett, a leglesújtóbb iszonyodást mutatta.

— Félek, hogy azt. Igen, azt. Nem tudok már uralkodni magamon. Drága jó asszonyom, legyen meggyőződve, hogy semmiképen sem akarok botrányosan vagy tisztességsértően viselkedni. Hiszen arra akarom nagyon-nagyon megkérni, legyen a segítségemre! Tudom magamról: nem vagyok a legjobb nő. Türelmetlen vagyok, gonosz módon az! Nem lenne belőlem jó feleség. Ahogy mostanában érzek, sok boldogtalan dolgot tanulok meg önnönmagamról.

— Gazdag, csinos, előkelő, befolyásos, tündöklően egészséges, pompás birtokok ura, — sorolta el ingerült iramban Mrs. Mountstuart mindazt, ami hirtelenében eszébe tolakodott Sir Willoughby női lelkeket vonzani tudó kitünőségeiből. — Azt akarja, hogy mégis komolyan vegyem magát?

— Segítségéért esedezem, asszonyom!

— Miféle segítségemért?

— Győzze meg Willoughbyt arról, milyen örültség, ha rákényszerít adott szavam megtartására!

— Hinni akarok magának, kedves kis Middleton, de csak egy feltétel alatt: — az, hogy magának nincs szíve, csacsi beszéd. Az ilyen változás, ha hinni akarunk neki, csak a szíven át történhetik meg, nem pedig a szív hiánya miatt. Maga ne látná ezt? Ha az én barátnőm akar lenni, akkor ne tetesse magát ilyen ostobának. Az ostobaság igazában is elég baj: de ha utánozzák, rettenetes! Forduljon hozzám becsületes nyíltsággal s feleljen

kertelés nélkül. Mikor látogatóba jött ide, *akart* feleségül menni Willoughby Patterne-hez?

— Igen.

— És csak azóta eszmélt rá, *fokonként*, de mégis *hirtelen*, hogy mégse akarja, ha csak módot lehet találni a dolog elkerülésére?

— Oh, asszonyom, igen, ez az igazság!

— Most jön az ellenpróba! És, édes kis Middletonkám, ezuttal nem lesz ám elegendő az arcocskája kipirulása! Az ősi kigyó alkalomadtán épen olyan jól irul-pirul, mint valami ártatlan kislány. Most beszélnie kell s hat szóban megmondania, hogyan is történt a dolog? És nem szabad a hat szóból egyet sem „asszonyom!” meg „oh, Mrs. Mountstuart“-félékre pazarolni. Mi okozta a változást?

— Mikor . . . mikor idejöttem, már volt bennem valami kétség. Igazán, az igazságot mondom! Ugy éreztem, hogy nem fordulhatok Willoughby felé azzal a csodálattal, amelyet, — belátom, — joggal várhatott tőlem. Megváltoztam, — a dolog meglepett, még most is meglep. De egészen így van! Ugyhogy a házasságnak a puszta gondolata is olyan a számomra, mintha . . .

— Hagyja csak a hasonlatot, — vágott közbe Mrs. Mountstuart. Ha ügyes hasonlat lenne, azzal sem érne többet. Nos, épen azzal, hogy így tulépett a kiszabott szó-határon, már azt mutatja, hogy nem tiszta dolog ez a maga dolga.

— Megesküszöm rá . . .

— Hamisan esküdnék! . . .

— Fog segíteni rajtam?

— Ha teljesen őszinte lesz, talán.

— Drága lady, mit mondhatnék még?

— Nehéz lenne többet mondania. De majd kérdéseket adok fel.

— És akkor fog segíteni rajtam?

— Igen, igen; bár barátok közt nem nagyon szeretem az előzetes feltételeket. Nincs itt valami olyan férfi, akinek szívesen odanyujtaná a kezét? Ez a kérdésem. Egyetlen lépést sem tehetek, míg ezt nem tudom. Feleljen röviden: van ilyen férfi, vagy nincs?

Clara elhaló lélekzettel hanyatlott vissza, gondolatban előreugorva az örvénybe, végigfuttatva tudatán a tartózkodó okosság hidegségét s a valamás deliriumát. Van ilyen férfi? Szabadságnak látszott már csak elgondolni is, hogy lehet ilyen: s bevallani, hogy *van* ilyen, a szabadság ígérete volt.

— Oh, Mrs. Mountstuart!

— Nos?

— Fog segíteni?

— Szavamra, kezdek kételkedni benne, hogy igazán akarja is ezt!

— Akinek *szívesen* odanyujtanám a kezem, asszonyom?

— Nézze meg az ember! Olyan értelmes nő, mint maga, nem érzi, hova vezet az, ha erre a kérdésre is ingadozó feleletet ad?

— Drága jó lady, megengedi, hogy megfogjam a kezét? Beszélhetek suttogva?

— Sohse suttogjon! Inkább nem nézek oda!

Clara hangja megfeszített hürként remegett.

— Van valaki... akivel ha összehasonlítom magam, érzem teljes jelentéktelenségemet. Ha segítőtársa lehetnék!

— Mi szükség arra, hogy többet is mondjon, mint hogy *van* egy ilyen valaki?

✓ — Oh, asszonyom, másképen áll a dolog, nem úgy, ahogy Ön képzei. Ön azt követeli, hogy lelkiismeretesen mondjam meg az igazat: így is lesz: bárcsak látná Ön, milyen más érzéssel jár ez, mint... mint valami vallomás. Kezemet nyujtani, — ez túl esik minden gondolatomon, melyre valaha

is merészkedtem. Ha Ön csak annyit kérdezett volna, van-e valaki, akit csodálok, — igen, olyan valaki van. Nem tudok elzárkózni egy szép, bátor és önmegtagadó jellem csodálatától. Vannak emberek, akikre részvéttel kell tekintenünk s a részvét mégis alájuk rendel, mert ami részvétünket felkelti benne, önnön nemessége, mely ellenségévé lett boldogságának. Az ilyen ember másokért él.

Clara szava muzsikálva halt el, a szív hangjának azzal az elcsukló remegésével, melyet nem lehet kigunyolni, vagy igaznak nem érezni.

Mrs. Mountstuart feje mintha rugóra járva bólogtatott volna:

— Okos ember az az úr?

— Nagyon.

— Jól beszél?

— Igen.

— Csinos?

— Annak is vehetjük.

— Szellemes?

— Azt hiszem.

— Vidám, jókedvű?

— A maga módján.

— Persze, csapnivaló huncut volna, ha másképp vigadna! És szegény?

— Nem épen gazdag.

Mrs. Mountstuart hosszabb szünetet tartott, de egyszer-kétszer megszorította Clara ujjait, hogy bátorítsa, ha nem is szólt hozzá.

— Természetesen: szegény, — mondta végül, — persze, épen a fordítottjának *kell* lenni mindannak, amit Ön könnyen megkaphatna. No jó, szép Middletonkám, igazán nem mondhatom, hogy nem becsületesen járt el. Segítségére is leszek, amennyire tehetem. Hogy mennyire, azt aztán teljességgel lehetetlen megmondanom. Benne vagyunk a csávában. Legjobb az volna, ha azt a részvétre

méltó angyal urat holmi mulatságos ugrabugrálásra vehetnők rá, hadd látná meg a másik oldaláról is. Én egyáltalán nem hiszek az illető ártatlanságában. Hiszen tudhatta, hogy maga el van jegyezve.

— Egyetlen szóval vagy jellel sem biztatott semmiféle hütlenségre.

— Hát akkor honnan tudja maga, hogy . . .

— Nem tudok semmit.

— Hát nem ő az oka annak, hogy maga meg akarja szegni az adott szavát?

— Nem.

— No, akkor maga most nagyszerűen mondott el nekem egy csomó semmit. Mi?

— Oh, asszonyom!

— Maga egyszerűen csak azért akarja megszegni a fogadalmát, mert egy ilyen csodálatos izé ur egyáltalán a világon van?

Clara megrázta a fejét s nem tudott beszélni, szédült. Sokkal többet mondott már, mint amennyit valaha is bevallott magának s ilymódon egy lépéssel tulsodródott a határon, melyig bármely eddigi gondolata elmerészkedett.

— Nem tartóztatom tovább, — mondta Mrs. Mountstuart. — Minél többet tanul az ember, annál inkább látja, hogy korántsem olyan bölcs, mint amilyennek gondolta magát. Mehetek iskolába Lady Busshe-hoz! Pedig igazán okos leánynak képzeltem Önt. Ha újra megváltozik, legyen szives idejében értesíteni a nevezetes fordulatról. Helyes?

— Igen, — felelte Clara, s a leghevesebb tiltakozás, mellyel azt vitatta volna, hogy lehetetlenség újra megváltoznia, nem tett volna ilyen nagy hatást hallgatójára.

Mrs. Mountstuart végigkémlelte Clarát, hogy ez az új arc-olvasás valahogyan összhangba terelődjék legutóbbi benyomásaival:

— Azt, amit most megtudtam, tetszésem szerint használhatom fel?

— Teljesen az Ön kezeiben vagyok, asszonyom!

— Nem akartam megbántani magát.

— Nem is bántott meg: meg tudnám most ölelni!

— No, egy kicsit nagyon is darabokra vagyok zúzva, semhogy csókokkal össze lehetne ragasztani. És én kinevettem Lady Busshe-t! Nem csoda, ha maga úgy sistergett, mint holmi csalódást szikrázó rakéta, mikor arról beszéltem, milyen sikere van szegény Sir Willoughbynál s hogy ő mennyire nem tud lemondani magáról. Én észrevettem az Ön berzenkedését. Egy olyan asszony, mint Lady Busshe, aki minduntalan csak a dolgok siralmas oldalát fürkészi, nem is kívánt volna több felvilágosítást. — És indulatos temperamentum?

Clara nem kérdezte meg külön, hogy ki az, akire ilyen erőszakosan fordul rá ismét a kérdés.

— Vannak hibái is, — felelte.

— Akkor vége Sir Willoughbynak, vége! Bár nem gondolnám, hogy hajlandó lenne lemondani magáról, még ha meg is hallja a legrosszabbat, ha ugyan meghallja, ami saját érdekében kívánatos is volna! És azt sem mondom, hogy helyes volna, ha lemondana. Ebben az esetben öbelőle válnék „részvétre méltó angyal“! Mert Ön, — no de nem érdemli meg a bókot, erkölcstelenség volna az most. Maga rosszul viselte magát, rosszul, rosszul! Rászolgált a stigmára, hirhedtté fog válni, maga lesz a Második Szám! Gondoljon csak erre is! No, nem valami szellemes ötlet! Hagyjuk is abba ezt az eszmecserét, mert a végén már tönkrecsevegem magam. Mintha lunch-re csengettek volna!

— Csakugyan csengettek!

— Maga most nem nagyon illik a társaságba, de azért mégis legjobb volna, ha maga is jönne!

— Oh, igen: mindennap így van ez.

— Akár maga tart engem a kezében, akár én magát, mi most egyazon összeesküvés főcinkosai vagyunk annak a családnak a békessége ellen, amelynek asztalához ülünk s minél többet fecse-günk, annál gonoszabbak vagyunk, dehát meg kell tennünk, hogy könnyítsünk a lelkünkön.

Mrs. Mountstuart elegyengette terjedelmes szoknyája redőit s így folytatta:

— Bizonyos korban a fiatalok lesznek mestereinkké, visszafelé tekintve tanulunk. Nagyon a javamra szól, hogy nem neveztem magát örültnek! — Sok hibája van, félig-meddig csinos, nem rossz csevegő, vidám, szegény, — és ezt teszi elébe *emennek*, — kiáltott fel a kitünő lady elmerengve, miközben a cserjék köréből a kastély látványa felé emelkedett tekintetével.

De Craye ezredes közeledett: határozottan csinos volt és határozottan vidám, semmiesetre sem rossz csevegő, egyáltalán nem is Krózus, — és agyonpettyezve hibákkal.

Csaknem kacagó derüje rátámadt a lady arcifejzésének határozatlan ellenségeskedésére, akár a merész napsütés a hűvös szellőre. A hatás, melyet Mrs. Mountstuartra tett, ingerültséget keltett a ladyben, szinte Sir Willoughby menyasszonya helyett is.

— Jó reggelt, Mrs. Mountstuart; azt hiszem, én maradtam utolsónak az Ön üdvözlésére sietők közt.

— És meddig időzik még itt, ezredes ur?

— Mikor megérkeztem ide, megcsókoltam a földet, akárcsak Normann Vilmos! Ennélfogva vonzódom ehhez a talajhoz, asszonyom.

— Azonban remélem, nem akarja el is foglalni?

— Egy marék is elég belőle!

— Ön, úgy hallom, sokszor és ügyesen játszotta a Hódító szerepét. Manapság azonban szentebb dolog a magántulajdon, mint Normann Vilmos idejében volt!

— A magántulajdonról jut eszembe, Miss Middleton, megkerült az erszénye! — mondta az ezredes.

— Tudom, — felelte Clara, olyan elfogulatlanul, ahogy csak kívánhatta Mrs. Mountstuart, bár a leány nagy nyíltsága némileg bőszítette is.

Clara távozott.

— Ön gyűjti az erszényeket? — jegyezte meg Mrs. Mountstuart.

Hangsulya és nézése belevillámlott De Craye-be: nini, hiszen a fiatal hölgy és a lady előzőleg hosszan beszélgettek valamiről!

— Elejtett jószág volt és nem lopott holmi, — felelte az ezredes.

— És ez már elég arra, hogy felvegyük?

— Azt hiszem, én úgy fogom fel ezt a dolgot, ahogy szegény Flitch, a fuvaros, aki megtalálta az erszényt.

— Ha Ön tudatában van a kisértésnek, hogy olyasmit tulajdonítson el, ami nem az Öné, el kellene hagynia a környéket!

— És inkább másutt próbálkozni? Ez ugyan nem valami erkölcsös tanács!

— Nem az ön erkölcssei érdekében adok tanácsokat, ezredes ur!

— És én egy pillanatra remélni mertem, hogy igen, asszonyom, — hangzott a bús, fejlecsüggesztő felelet.

Közvetlenül az ebédlőterem ablakánál álltak s Mrs. Mountstuartnak nem volt kedve folytatni a párbeszédet, mely nem kecsegtette azzal, hogy arcán megőrizheti a kezdetben fölvetett zordon vasálcot. Még a hála varázsa alatt állott, melyet az ezredesnek a tegnapesti dinernél való viselkedéséért érzett: nem tudott igazán szigorú lenni hozzá.

IX. FEJEZET.

Élénk társalgás a lunch-asztalnál.

Vernon épen akkor haladt át a hallon az ebédlő-terem felé, mikor Mrs. Mountstuart belépett. A lady megszólította:

— Kibékültek már a bajnokok?

Vernon felelt:

— Nem épen, annyiban azonban megegyeztek, hogy közös oltárnál áldozták fel az isteneknek a klasszikus költészet modern utánczóit.

— No, ez elég ártatlan multság! A professzor nem fájlalja már a mellét?

— Néha-néha még eszébe jut a köhögés.

— Hát csak segítsen elfelejtetni vele!

— Lady Busshe és Lady Culmer megérkeztek, — jelentette Vernon, nem is sejtve közlése nagy fontosságát, míg erre figyelmessé nem tette a Mrs. Mountstuart-on mutatkozó hatás.

A lady halkabbra fogta a hangját:

— Kis barátnőmet majd hívja sétára, mikor felkelünk az asztaltól. Talán akadállyal fog járni a felszabadítása, de tegye meg! Én kérem!

— Miss Middleton nagyszerű gyalogló, — jegyezte meg Vernon, fölöttébb együgyü képpel.

— Távgyalogló hőstettekre nincs épen szükség, — mondta Mrs. Mountstuart s utjára bocsátotta Vernont. Aztán De Craye ezredeshez fordult, hogy dicsbeszédet tartson a távozóról:

— A legnyiltszívűbb ember, akit csak ismerek! Biztosra lehet venni készséges szolgálatát és soha sem csinál bajt. Ha Önök mind ilyenek volnának... ahelyett, hogy mindennek utánakapnának, amit csak megkivánnak! Igen, és önzetlenségüknek meg is kapnák a jutalmát, biztosíthatom. Meg és épen ahol úgy keresik! Csak ezt egy férfi sem akarja megérteni.

— De hiszen az Ön lakáji ruháját viselem, tesszik látni! — kiáltott az ezredes.

— Igazán? — felelt a lady, kacérkodva a félig kialakult vágglyal, hogy bizalmába avassa a férfit. — Hogyan van az, hogy az ember mindig kísértésbe jön, célzásokon át társalogni Önnel? Mi ennek a nyitja?

— Ha csak az nem, hogy a kutya se érti meg a rendes emberi szót s így természetesen torzítva beszélünk hozzá.

A kitünő lady csiklandásfélét érzett. Nem tehetett róla, mulattatta ez az ember. És elvégre is, ha a szép Middleton-leány bolondságokat akar csinálni, úgy sem lehet megakadályozni, bármily szomorúsággal lássák is a dolgot szegény Sir Willoughby barátai.

Megpróbálta, hogy ne mosolyogjon:

— Rémeseket beszél! Kisgyereket is mondhatt volna kutya helyett!

— Nem mertem olyan vakmerő lenni!

— Mondok valamit Önnek, De Craye ezredes. Én a végén még bele találok szeretni magába, még pedig félek, anélkül, hogy tisztelni és becsülni tudnám!

— A tisztelet és becsület csak aztán jön, mint a jó szájíz a bacchusi kortyra, ha az ember fölhajtotta a poharat, asszonyom.

— Mi asszonyok, — sir, — előbbrevalónak véljük a megbecsülést.

— Ez annyi, mintha visszafelé fordítanók az évszakokat s októberre hagynók a virágfakadást, áprilusra meg az almaszüretet. Egy édes almánk se teremne! A megbecsülés érett valami, amely a virágzásra és a nap tüzére következik, mint a hogy este otthonába tér az ember. Hiszen ha előbbre tennők, nem volna szülője és nem lehetne reménye utódokra: az egész ügyben nem lenne semmi természetesség. Azért hát, asszonyom, inkább kegyeskedjék az eredeti sorrendhez igazodni, így lesz Ön a természet gyermeke, én pedig a legboldogabb halandó.

— Hajh, ha tizenöt évvel fiatalabb lehetnék! Így nem vagyok benne olyan bizonyos... pedig szeretném ártalmatlanná tenni magát.

— Húzza csak ki a báránka fogait, miközben évődik szegénnyel!

— Én voltam a kihívó fél, ezredes úr, hát nem lehet panaszom, ha visszanyilaz. Most azonban tegye le az elmésségét az őszintesége mellé s szálljon le egy percre velem a hétköznapi lapos síkjaira.

— Ez is afféle „célzás”?“

— Ez nem. Sőt azt hiszem, arra könnyebb lenne felelnie, ha az volna.

— Legkézségesebb engedelmeskedő vagyok a parancs szavára.

— Csak rebegő kérés! Legyen olyan résenálló, mint tegnap este volt! Keverje ügyesen az asztalt. Egy kis élénkség nagyon jó lesz. Nem fenyeget semmi rosszmájú támadás, csak épen kíváncsiság, mely azonban gyakran épen olyan rossz s nem fojtható el olyan könnyen. Lady Busshe és Lady Culmer vannak itt!

— Lepókhálózni a tiszta eget?

— Igen! Nos, tud Ön seprőnyéllel is vivni?

— Annak idején volt velük egy pár csatám.

— Nagyon oda-oda tudnak döfni!

— „Csak a hegyével!“ — ahogy Napoleon biztatta a lovasságát.

— Önnek segíteni kell a védelemben!

— Majd cserélgetjük a társalgási témákat.

— Folyvást! Ön angyala a találékony értelemnek! Be kell látnom, hogy utóljára még a mennyországba is be fogják engedni, ha botrány lesz is belőle. Nyissa ki az ajtót, nem vetem le a kalapom.

De Craye feltárta az ajtót.

Ebben a pillanatban épen Lady Busshe beszélt:

— Hát csakugyan szomszédok leszük, Dr. Middleton?

A főtiszteletű doktor válasza beleveszett az ujonnan jöttek fogadásába.

— Úgy vettem észre, Ön faképnál hagyott bennünket, — fordult Sir Willoughby Mrs. Mountstuarthoz.

— És megszöktem De Craye ezredessel? Ahhoz már kissé nehezen mozgok, kedves barátom! Azután meg még nem is láttam a nászajándékokat!

— Mi is azért jöttünk voltaképen! — jelentette ki Lady Culmer.

— Be kell vallanom, hogy én roppant zavarban vagyok a magam ajándéka miatt, — bólintott Lady Busshe az asztal fölött Clara felé. — Óh, csak sohse rázza a fejét! Jobb szeretem hallani a nyers igazságot, mint a legbókolóbb udvariaskodást!

— Ön hogyan definiálná a „nyers“ igazságot, Dr. Middleton? — kérdezte Mrs. Mountstuart.

Mint az edzett harcos, aki bármely pillanatban talpon terem a csatahirdető kürtszóra, Dr. Middleton rögtön éberré vált a döntőbírói felszólítástól:

— Nyers igazságnak nevezném, asszonyom, az igazságnak ama fajtáját, mely nem közölhető az

emberekkel anélkül, hogy egyúttal a beszélőnek a nyersesége is erősen át ne itassa.

— Nyers igazság, asszonyom, hogy a világ csupa bolondokból áll, a kivételek pedig hitvány emberek; — szolgált Crooklyn professzor a példával is, mellyel a főtiszteletű doktor adós maradt.

— Hogy bele ne rohanjak az előbbi definíció torkába, mely körülbelül úgy hat rám, mint a Jónás próféta cethala, mivel valószínűleg magába nyelheti kora legtanultabb kitünőségét is, anélkül-hogy szükségképen agyon is emésztene, — mondta De Craye, — szerintem a nyers igazság inkább általános természetű igazságokkal telitöltött puska, amivel egy icipici egyéni bölcseséget is el lehet sütni.

— Nyers igazság például az, hogy Plato csak egy attikaira szelidült Mózes, — szólt Vernon, hogy táplálja kissé a vitát.

— És hogy Arisztotelesz koponyájában ott szorult az egész világegyetem, — csatlakozott a főtiszteletű doktor.

— És hogy a modernek csak a régieken élősködnek.

— És hogy tizezer közt se akad egy, aki számot tudna adni róla, honnan csente a maga külön kincsecskéjét.

— Napjaink művészete a nyers igazság tobzódása, — jegyezte meg Crooklyn professzor.

— És az irodalom nagy fáradsággal veti rá magát a jelzőkre, akár kívánja őket a főnév, akár nem, — tette hozzá Dr. Middleton.

— Orson, mikor először jelent meg az udvarnál, szintén a nyers igazság formáját öltötte magára, amitől aztán az udvar hölgyei, akik szőnyegre himzett Ádámokoz voltak szokva, oda lettek az elképedéstől és borzalomtól, — mondta De Craye.

Sir Willoughby, nehogy kisémmizzék a sziporka-

játekból, szintén nekisuhintott egy lándzsát a célbábunak s rámosolygott Laetitiára:

— Leghelyesebben: a karrikatura a nyers igazság.
Laetitia felelt:

— Csak az egyik oldala, a másik a realisztikus szókimondás.

Willoughby meghajolt:

— Magáé a pálma!

Mrs. Mountstuart csodálattal adózott önmagának, oly pontos egymásutánban és jellegzetes módon szállt sikra mindenki, nem is sejtve, — egyetlen résztvevő kivételével, — mily segítséggel szolgálnak egy szomorú szívű úrleánynak, aki siralmasan képtelen volt a jólnevelt képmutatásra. A mountstuart-i kéz kérlelhetetlen irányítóereje megmutatkozott az ezredes előtt s egyetlen csapással megrendítette az ellenséget.

Sir Willoughby „leghelyesebben“-je mindazáltal nem tetszett a ladynak, mégkevésbé az a Lothario-szerű, édeskedő meghajlás, amellyel mosolyát kisérté Laetitia előtt. Willoughby észrevette ezt s megsértődött. Hiszen a maga roskasztó terhét cipelve, hogy is szállhatott volna sikeres versenyre ezekkel a handicap nélküli csevegőkkel az oktalanságok ily játékaiban, amilyeneket a lady nagy előszeretettel idézett fel az asztalnál? Az is bosszantotta, hogy hallania kellett Miss Eleanor és Isabel Patterne egyöntetű megállapítását, mely szerint a „karrikatura“ a leghelyesebben definiáló szó a vitában. A rokonok okosabbak lehetnének, sem hogy ilyen elismerésekkel izetlenkedjenek a nyilvánosság előtt.

— Érdekes, — rebegette Lady Busshe, akit fölöttébb elképesztett, hogy szavai ilyen furcsa port vertek fel egyszerre.

— Szétnézhetünk, Miss Middleton? — kérdezte Lady Culmer.

— Valóságos csapatszemplét tarthatnak a hölgyek, a hadsereg készen várja, — hajolt meg De Craye a kérdező felé, aki azonban nem hagyta félreterelni magát. — Miss Middleton csodálói állandóan láthatók, — erősködött az ezredes.

— Szerétnénk szétnézni, — hangoztatta Lady Busshe.

Clara arcán dicséretes szelidségü kérdő vonás jelent meg.

— A nászajándékok közt, — magyarázkodott Lady Culmer.

— Most nem lehet.

— Pedig, drágaságom, akkor az a veszély állhat elő, hogy megduplázódunk, sőt megháromszorozódunk és négyszereződünk, noha a sok alkalmatlankodás aligha lesz kedvére a menyasszonykának.

— Fenyegyet azonban még egy súlyosabb veszély is, arra az esetre, ha „szétnézünk“, hölgyeim, — szólt közbe De Craye. — Ez pedig az a mágneses vonzóerő, amivel a nászajándékok közszemlére tétele iderántaná azokat a titokzatos tolvajokat, akiknek feltétlenül lakodalmi hajlamu lelke mérföldekről is megszimatolja az ilyesmit. Azt mondják, ezek egy-egy hölgy nászajándékul kapott toalett-készletére még tizenöt év múlva is ráismernek!

— Tizenöt év múlva is? — kérdezte Mrs. Mountstuart.

— Rendőri számítások szerint. S ha az ajándékok közszemlére kerülnek, nem használ semmiféle házőrző eb, vagy retesz és vasrud: — a tolvaj tultesz még Cupidón is. Az egyetlen alkalmas védőeszköz, bármily furcsa is a gondolat, két üveg jamaika-rum, még pedig a legvénebb fajtából, amely a brit szigeteken található!

— Rum? — kiáltotta Lady Busshe.

— Igen asszonyom, a Királyi Tengerészet itala!

Szives engedelmével, bizonyítékul elmondok egy históriácskát. Volt nekem egy barátom, aki eljegyezett egy fiatal hölgyet. Ez a hölgy unokahuga volt egy öreg tengerészkapitánynak, a Benbow-iskolából, a cölöplábu és parókás generációból: olyan öregurat tessék elképzelni, akit teljesen át pácolt a só, még a nyelvét is, és minden cselekedete tengerszagu volt. Mintha épen most vetette volna partra a hullám, azon frissében: maga Neptun sistergett a humorában. Hát amikor felbontották a menyasszonynak küldött ajándékát, istenbizony két üveg jamaika-rum volt benne, a legvénebb, amely a brit szigeteken találtatódott. Öregebb volt a kapitány bácsinál, ráadásnak számítva a kapitány apját is! Csodálatos egy szesz az ilyen, tessék elhinni, mylady, mert az egész história egyetlen érdeme a rettenetes igaz volta. A két üveg egymáshoz volt zsinegelve, hogy ikreknek lássanak, mivel mindegyikük egyforma jogcímet táplálhatott a széniori rangra. Cédulácska is ékeskedett rajtuk, bizonyítva élemedett korukat és személyazonosságukat. Igazi patriárkális két palack volt, régiség dolgában riválisa a királyság akárhány legősibb familiájának. Azt a bizonyos két köteg szalma közt habozó szamarat ők is ideoda kacsingattatták volna: feltéve persze, hogy egy állati jószágnak van érzéke a rum és hajlandósága a vigadozás iránt! Csodás két régi palack volt az! A cédulán pedig, pontosan a dátum fölött nagybetűs felírás: *Benjamin bácsi nászajándéka a hugának, Bessynek!* Szegény Bessy annyi könnyet potyogtatott el csalódásában és méltatlankodásában, amennyi elég lett volna arra is, hogy az öreg urat otthonos elemén ringassa el, hajóstul és minden egyebestül! Esküdözött, hogy a fukar kapitány szántsándékkal akarta megbosszantani, mivel a bácsi ki nem állhatta a lakodalmi aján-

dékozósdit, s dörmögött a sok kiállított csészére, szebbnél-szebb készletre, asztaldíszre, tintatartóra, tükörrre, kés-villára, toalett-felszerelésre, — szóval az egész nagyszerű mindenségre. Bessy tiltakozott, pattogott, kijelentette, hogy ez a két ocsmány flaskó ugyan sohase kerül az ebédlőbe, ahol ugyanis a kiállítást rendezték, ami miatt, — napokon át, — a család a falakhoz tapadva volt kénytelen étkezni, mint a legyek. Csakhogy a látáhatáron ott volt a messzeségben Benjamin bácsi öröksége is, minélfogva Bessy ellenében határozattá tétetett, hogy a két üveget mégis csak ki kell állítani. Egy szép reggel aztán a családot a szolganép rémes lármája rohantatta le: kiabálás, sikoltozás, rendőrhívás, „gyilkos! gyilkos!“-ordítással koronázva. Mit láttak? Két ormótlan betörőt, elnyujtózva a padlón, mindegyiknek a kezében egy-egy rumos üveg s külsejükön az éjféle óra szörnyűségének még mindig elég maradványa ahhoz, hogy ettől az oszladozó ködtől az is megborzadjon, aki bele mert rugni a tökéletesen elázott gonosztevőkbe. Soha még olyan felfordulást egy nászajándékkiallításán! — de egy darab sem hiányzott! — és ezt, ugye Önök is elismerik, csakis a Benjamin apó rumjának lehetett köszönni!

De Craye ezredes a történet igaz voltának új erősítgetésével fejezte be mondókáját.

— Igazán mindenre gondoló, távolra látó, régmódi tengerész volt a kapitány! — kiáltotta Mrs. Mountstuart s ránevetett Lady Busshe-re és Lady Culmer-re.

A két hölgy apró, kuncogó kacagással csatlakozott.

— Van még több ilyen csinos históriája, ezredes úr? — kérdezte Lady Busshe.

— Óh, mylady! ha a mesefa elkezdené számon-

tartani az aranyait, az már a csőd közelségét jelentené!

— Poétikus! — röppentyűzte Lady Culmer s oldalt kémlelt a Miss Middleton elboruló arcára, megjegyezvén azt is, hogy Clara és Sir Willoughby még egy szót vagy tekintetet sem váltottak eddig.

— Willoughby öcsém, ha az ön patterne-i oportó-borának egyetlen palackja föl nem érne a lakodalmi ajándékok egész leltárával, magam is ilyen rendőri őrizetet ajánlanék, — mondta Dr. Middleton s megtöltötte a poharát, de csak bordeaux-ival, minthogy napközben tudatosan gyakorolta az erényt, annálinkább várva este félnyolcra a megfelelő jutalmat.

— Azoknak a kutyáknak féltucat is kevés lenne belőle, sir, — felelte De Craye.

— Akkor kár is rágondolni. Igen, egyetlen palackért is kár lenne! — tagadta meg az ötletet Dr. Middleton.

— Még mindig csak ott vagyunk, ahol elkezdtek, — jegyezte meg Lady Busshe.

— Ha megállóhelyek szerint mérjük a haladást! — hagyta helyben Mrs. Mountstuart.

— Csak aztán ócska postakocsiknak ne nézzenek bennünket! — vetette közbe az ezredes.

— Önnek, — fordult hozzá Lady Culmer, — velünk szemben megvan az az előnye, hogy közelebről ismeri Miss Middleton. Tudja, hogy mi az izlése s hogy ez mennyiben érvényesült azokban az apró emléktárgyakban, amelyek már itt gruppirozódhatnak valahol, ha egyelőre nem is láthatók. Én bezzeg a bizonytalanságban lebegek. Cs Lady Busshe nemkülönben halálosan izgul. Idő még volna bőségesen, változtatni a dolgon — bár gyorsan közeledünk a végzetszerű naphoz, ugye, Miss Middleton? Nagyon, nagyon közel vagyunk hozzá. Oh, igen! Azok közül való vagyok, akik

azt gondolják, hogy ezekről a kis ügyekről legjobb nyíltan beszélni, minden nevetséges nyárs-polgári feszélyezettség nélkül, hiszen csak így lehetünk biztosak a kielégítő eredményben. Ez is csak üzlet, mint minden egyéb az életben. Én a magam részéről azt szeretném, hogy szívesen gondoljanak vissza rám az ajándékomról. Valósággal a jólneveltség próbájának tartom, hogy ezekről a dolgokról a világ legtermészetesebb módján beszéljünk. Ön férjhez megy, én pedig azt óhajtánám, hogy legyen Önnek valamije, ami eszébe juttasson néha. Mi legyen ez? — hasznos, vagy diszes valami? Ha közönséges háztartás forogna szóban, nem volna nehézség. De ahol jólétben bővelkednek, dilemma elé kerül az ember!

— És ahol már kialakult izléssel van dolgunk! — tette hozzá Lady Busshe. — Igazán vigasztalhatatlan vagyok, — fordult oda Clarához.

Sir Willoughby elejtette Laetitiát: Clara arc kifejezése, mely nyugodt elszántsággal mutatta, hogy továbbra is a némaságot választja a nászajándékok kérdésében, gyors továbbsiklást parancsolt.

— Az Ön porcellánja nagyon finom választás volt s én igényt tartok a szakértői címre, — szólalt meg Willoughby. — Régi szász porcellánokban szegény vagyok, tudja Ön, bár sèvres-iek dolgában kiállok bárkivel a grófság területén, kínai készleteimnek pedig alig van párja az egész országban.

— Sárkánydiszes vázáidat olybá tekintheted, mint a kis Crossjay ajándékát, — jegyezte meg De Craye.

— Hogy-hogy?

— Hát nem tartóztatta meg magát, hogy össze ne törje őket? Derék fickó! Ha porcellán és fiugyerek egy fedél alatt tartózkodnak, az épen olyan tökéletes előkészítője a szerencsétlenségnek, mintha Fritch felül a bricskájára.

— Tudniuk kell, hogy az én Horace barátom, akinek a szellemessége ezuttal egy másik históriára céloz a fiu kapcsán, szintén egy nagyszerű porcellán-ajándékot hozott, amely tönkrezuzódott, mikor az állomásról jövet felborult vele a kocsi, — magyarázta Sir Willoughby Lady Busshének.

Lady Busshe Lady Culmer-rel együtt sopánkodó oh-okat hallatott, miközben Miss Eleanor és Miss Isabel Patterne vázolták a balesetet. A vendég-hölgyek aztán egyesült részvétellel szögezték tekintetüket Clarára, majd, felocsudva a márványarc szemléletéből, Lady Busshe nyomatékosan bökte ki:

— Nyilvánvalóan látni lehet, hogy Ön nem barátja a porcellánnak, Miss Middleton!

— Örülök, hogy ez legalább biztos, — mondotta Lady Culmer.

— Oh, én ismerem ezt az arcot, ezt a nézést, — affektálta Lady Busshe a tréfálkozó hangot, — nem először látom!

Sir Willoughby velejéig borzadt:

— Hagyjuk a tulzott lelkiismeretességű ajándékozósdit, kedves Lady Busshe!

A lady szokatlan viselkedése, mellyel a finom tapintatot így megsértette, nyíltan tárgyálva meg az ajándék dolgát s az a közönségesen ható nyakasság, amivel valósággal odatapadt a témához, nagyon megzavarta Willoughbyt. És ha jól értette, egyenesen arra az ördögi Constantia Durham-re célozott! Az is lehet, hogy rosszul értette: Willoughby vigyázni próbált rettentő érzékenységre. Mindazáltal kemény dolog volt ily magatartással vetni számot egy olyan lady részéről, aki mindig barátjának és csodálójának mutatkozott és aki rangbéli dáma! Aztán Lady Culmer! — aki szintén rangbéli dáma! Egy huron pendülnek ezek? Gyanítanak valamit? Laetitia arcához fordult: ellenmértül kinjaira.

— Oh, de Önök még nem alkotnak egyet s nekem két szavazatra van szükségem, hogy meg legyek győzve, — kezdte újra Lady Busshe, miután ismét márványszemlét tartott.

— Lady Busshe, nagyon kérem, ne tartson hálátlannak, — szólalt meg Clara.

— Lárifári! hála! — arról van szó, eltalálni az Ön izlését. Az Ön meglegedését kell megnyerni! A hálával époly keveset törődöm, mint a hízélgéssel.

— A hála már magában véve is hizelgő, — jegyezte meg Vernon.

— Csak semmi metafizika, Mr. Whitford!

— Mégis tessék egy kicsit adni valamit a hizelgésre is, mylady, — szólt közbe De Craye. — Hiszen ez a legművészebb Művészet, akár szellemi szobrászatnak is nevezhetnők. Akik jártasak benne, olyan alakura faraghatják a barátaikat, amilyenre nekik tetszik, ha a megfelelő ügyességgel járnak el. Én, a magam kontár kezével is, igazi Salamont csináltam valakiből, pusztán azzal, hogy folyvást a bölcsességét magasztaltam. Már az adagolás legelőjén határozottan bölcs irányba fordult. Naponta a legkisebb kérdést is valódi megfontoltsággal mérlegelte. Ha igyekeztem volna, még akár egy csecsemőt is bérelt volna a megfelelő két mamával, akik civódjanak a megoszthatatlan apróságon.

— Remélem, Londonban majd lesz alkalmunk találkozni, — fordult Lady Culmer Clarához.

— Hát Sába királynőjéről nem feledkezett meg? — kérdezte Mrs. Mountstuart De Craye-től.

— Ha ő megjelenik, a játszmát teljesen neki kell átengedni, — válaszolta az ezredes.

— Ugy gondolom, — folytatta Lady Culmer, — hogy talán majd nem veti meg egy öreg asszony társaságát, mikor egyszer-egyszer bevásárló utakra indul.

— Megvetni azt, akinek szedtük a gyapját! — kiáltott fel Dr. Middleton. Oh nem, Lady Culmer, a bárány szent fogalom!

— Nem bizonyos, — szólt közbe Vernon.

— És Ön szerint miért és hogyan ne volna bizonyos? — kérdezte Dr. Middleton.

— A természet rendje szerint le is nézzük azt, akinek sikerült megtépáznunk a gyapját.

— Ellenkező véleményen vagyok. Részvétről esetleg lehet szó, nem bánom: főleg ha bégetni kezdenek a báránycák!

— Ez szóval azt jelentené, hogy aki ad valamit, azt tulajdonképpen megkopasztottuk: tiltakozom ez ellen, — mondta Mrs. Mountstuart.

— Asszonyom, ez így van: elvárják tőlünk, hogy adjunk, rábiztatnak, divattá teszik az ajándékozást. És ha valaki vonakodik adni vagy képtelen rá, előre el lehet készülvén, hogy olyan jó szívvel néznek rá, mint a csapzott és kihullt bundájú birkára a gazda, akinek a szegény pára állapota először is az idegen kutyát juttatja eszébe, mely megtépte a nyáját. Mint látni méltóztattak, még Benjamin kapitány sem volt képes ellentállani a vele szemben támasztott igénynek. Minden hymeni pár szabadalmazott kalóznépség, mely prédát csikar ki belőlünk: civilizálatlanabb korok ittmaradtjai. Azonban, bár kegyelem nélkül elszednek mindent, azt hiszem, a boldogabb idők illemszabályait is megtanulták s nem sujtanak még megvetéssel is. Attól tartok, Mr. Whitford holmi alacsonyrendűbb rablókkal téveszti össze őket.

— Szabadjon azt állítanom, sir, hogy Ön nem vette figyelembe a megkopasztottak siralmas látványát, — felelte Vernon. Hivatkozom a hölgyekre: vajjon, ha a királynő fogadótermeiben egy olyan struccot látnának sétálgatni, mely teljesen le van

tolltalanítva, nem vetnék-e meg, noha esetleg épen az ő elvesztett díszét viselnék?

— Igazán szélsőséges feltevés, — szólt Dr. Middleton s összeráncolta a homlokát, — alig lehet ilyesmit jogosan elképzelni.

— Példának talán mégis megjárja, sir.

— Történt-e már efféle, az a kérdés.

— Az életben? Ezerszer is!

— Magam is attól tartok, — mondta Mrs. Mountstuart.

Lady Busshe minden jel szerint elhagyni készült az asztalt, mely nem ígért semmi eredményt.

Vernon felugrott, az ablak felé tekintve.

— Láta Crossjay-t? — kérdezte Clarától.

— Nem, de szeretném látni, ha erre van valahol, — felelte a leány.

Kifelé indult, Vernon követte. Mindkettőjüknek kapóra jött a felvetett ürügy.

— Merre mehetett a szegény kis fickó? — kérdezte Clara Vernontól.

— Halvány sejtelmem sincs róla, — volt a válasz. — Azonban vegye föl a kalapját, ha menekülni akar a két inkvizitor-nénitől.

— Mr. Whitford, milyen megaláztatás!

— Remélem, nem érzi olyan tulságosan s már nem tarthat soká, — mondta Vernon.

Igy történt, hogy mire Lady Busshe és Lady Culmer elhagyták az ebédlőt, Miss Middleton már el is tűnt minden sürgető szó és visszahívás elől.

Sir Willoughby mentegette távozását:

— Ha féltékeny tudnék lenni, csak erre a kölyök Crossjay-re lehetnék joggal az.

— Ön igen kitünő ember s a legjobb unoka-fivér, — hangzott Lady Busshe talányszerű felelete.

Lady Culmer megdicsérte a Willoughby asztalánál lefolyt rendkívül élénk eszmecserét.

— Ámbár, — jegyezte meg, — ha megölnének

sem tudnám megmondani, mit is beszéltek össze és hova akartak vele kilyukadni. Ez mindennap így megy Önöknél?

— Többnyire.

— Milyen öröme lehet olykor, ha egy-két ostobább szót is hall változatosságul!

— Inkább úgy tessék mondani, hogy egy-két egyszerűbb szót is, amely nem törekszik hatásra. Rendszerint Laetitia Dale-nél vetek horgonyt.

— Oh, — köhintgetett Lady Busshe. — No de az egyszer tény, hogy Mrs. Mountstuart bolondja a tulókos embereknek.

— Ugy gondolom, mylady, Laetitia Dale mindig van olyan okos, mint bármelyike a csillagoknak, akiket Mrs. Mountstuart vagy én magunk körül gyűjtünk.

— Okosan cseveg, persze.

— Komoly társalgást is kitünően tud. Önnek talán még nem nyílt alkalma vele ilyenre.

— Jó, jó, hát persze, okos leány, szegény lelkecském. És mostanában jobb színben is van.

— Sőt mondhatnám, csinos, — szólt Lady Culmer.

— Változékony jelenség, — jegyezte meg Sir Willoughby.

A hölgyek helyet foglaltak kocsijukban s egyszerűen egymáshoz hajolt a kalapjuk, bizalmas csevegésre. A villásreggeli befejezése óta egyetlen célzást sem tettek többé a nászajándékokra. Látogatásuk igazi célja nyilvánvaló volt.

XII. FEJEZET,

mely a vivóügyességről szól s intőn példázza ennek szükségességét.

Ez az asszony, Lady Busshe, „előre megmondta“, persze az esemény megtörténte után, a Constantia Durham elpártolását. Ugyancsak ő, — miután Willoughby már elindult utazására, — szkeptikus megjegyzésekkel illette a Laetitia Dale iránt mutatott vonzalom mélyebb gyökerezését. Elkecsereedett közönségességével, mely mindig vereséget szenvedett, mikor Mrs. Mountstuarttal versengeni akart a grófság irányításában, Willoughby orrára azt a megjegyzést tette, hogy valóságos melankólikus előhírnöke a gentleman sorsának. A minap is szójátékot csinált a nevéből s csuf szavakba magyarázta bele Willoughby végzetét. Bármily kevés biztosat tudott is, a látszatoknak viszont sürgősen rossz tolmácsolója volt. Most sem vitte rá a lélek egyéb dicséretre, mint csupán arra, hogy Willoughbyt a legjobb unokafivérnek nevezze, mivel Vernon Whitfordnak lakást, ruhát és ellátást adott. Lady Busshe nem talált egyéb mondanivalót arról a férfiről, akit pedig boldogtalannak sejtett! Meddő eszü, stilustalan nő volt, csak épen gazdag és csacska beszédü, — bő szikrájú kovács-üllő, — s Lady Culmert cipelte magával. Ezek ketten most úgy kocsiztak ki a Patterne-kastélyból, hogy azonnal gonosz pletykát hintsenek szét: már uszítják a harapós

világot az ő friss sebei ellen. Egyikük sem hasonlított Mrs. Mountstuarthoz, az elmés nőhöz, akit félre lehetett vezetni: ezek ostoba nők voltak, állhatatosan tartva ki a maguk ösztönös szimatja mellett s az ilyen megrögzött ősi makacsságot csak azzal lehet zavarba hozni, ha elénk kerül az ember s az általuk várt tényt erővel és eleve megmástitja, hogy így, mire utólérik, elképedve lássák a teljesen számításukon kívül hagyott fejleményt.

— Amint látják hölgyeim, tévedni méltóztattak.

— Igenis, Sir Willoughby, el kell ismernünk. Ezt igazán nem gondoltuk volna.

A kísérteties két néne a jövőben ilyenformán kapitulációra szorulna, nem tehetvén egyebet a dolgok ily megnyilatkozásával szemben. Willoughby-nak csak elénk kellett kerülnie.

Igen ám, de az ostobák eme lefegyverezésére szembe kell fordulni a tényekkel, új másokat mimelni, fogcsikorgató komolysággal. A világ tökkelütöttségének e két reprezentánsa a külsőségekből ítél: légiés utalások és látszatok nem hatnak rájuk. A finomabb vivóművészetről itt le kellett mondani.

A futó tekintet, melyet a butaság kérlelhetetlen hatalmára vetett, amivel kényszeríteni tud bennünket, hogy hajlamaink ellenére is konkrét kép-mutatás segítségével csaljuk meg szörnyű ösztönösségét, egy pillanatra a bölcsék éles látását adta Willoughby-nak. Személyi érzésének heves ereje időnként olyan élénk fényt vetett az emberiségre, hogy csakugyan kiemelkedően bölcs lehetett volna, ha pontos megfigyelésének a forrása nem épen ez a személyi érzés lett volna, mely ellenségesen állította szembe saját bölcseségével. Utálta és megvetette vízióját, úgy hogy semmi haszna sem lett belőle, noha folyvást ez az ostor

hajszolta tovább. Inkább azt az érzést választotta (s a választás mindnyájunk előtt nyitva áll), hogy hizelegjen önmagának: élvezze a különbséget, melyet maga és a többi emberek közt élesszeműsége feltárt.

Am, ha annyira különb volt, mint a többiek, miért ez a nagy levertség, ez a nyugtalanság és nyomorúság-érzés? A gondolat, hogy ennek így kell lenni, homlokegyenest ellenkezett azokkal a hódítói elméletekkel, melyekben nevelkedett s melyek, míg siker járt nyomukban, a veleszületett kiváltságnak járó sikert adták osztályrészéül, a nagynak rendelt lélek jutalmát, aminthogy a természet is ezt mutatja: a fény fényt gyújt! Zsenge fejlődése, ragyogó élet-kezdése arra tanította, hogy a világ legdrágább gyümölcseit természetes adónak tekintse s ime, most egy leány miatt rossz nyelvek céltáblájává züllik, mezitlenül téve ki két vén szipirtyó tetszésszerinti gonoszkodásának. Miért nem rúgja el egyszerűen azt a leányt?

Óh, hogyan tudna újra örülni, szabadon, gondtalanul, fiatalabban, mint valaha, visszapattanva a boldogság keblére!

Csakhogy újra duzzadó cimpáinak akkor egyszerre sűrű, pestises párákat kellene beszívni! S a vad gőzökön át a káröröm sanda sárga szeme hunyorogna feléje. A maláriás föld örült hajszádba kergetné. A levegő, melyet a világ szív be és lehell ki, a világ róla alkotott véleménye, neki is nagyrészt éltető levegője volt, önnönmagáról alkotott véleménye ebből táplálkozott. Megkinzott hősünk ősei egyéb örökséggel együtt a magas civilizáció eme járulékát is rája hagyományozták. A kunyhók és remetehelyek fanyarul összehúzódo egoistái persze nem törődnek a közvéleménnyel, csak a szabadságot áhitják, hogy kényük szerint vakarózhassanak s csillapithassák szörnyü viszke-

téseiket. Willoughby azonban kifelé viruló lélek volt, aki arra született, hogy egy jobbágyi világra tekintsen alá s gyönyöre teljék a megbámultatásban. Csodálhatjuk-e tehát, ha elborzadt attól, hogyan zúdul rá a világ gúnyja? A fejedelmeknek is meg kell tanulniuk, hogy halandók, de a jobbágyi világ ragyogó örököse épenúgy el van kötelezve a hódolatnak is, mely a világ részéről megilleti; — sőt annál inkább, minél anyagtalánabb, kézzel nem fogható, adóval be nem hajtható ez a hódolat s nem sujthatók az ellene berzenkedő árulók fejvesztéssel. A fejedelemnek ragyognia kell, ha oly áron is, hogy udvarolni kényszerül népének. Jóhíre és személyi léte érdekében egyaránt állania kell a sarat, bármennyire fájdalmas is a dolog.

A sebzett gentleman bezárkózott laboratóriumába, ahol kedvére járhatott fel és alá, nyújtóztathatta karjait egy kis fizikai megenyhülésért, biztonságban e fantasztikus mozdulatok esetleges megfigyelőitől: s azt hihette, hogy ő most meditál. Volt elég alapja is erre a hitre: idegrendszere és helyzete közt súlyos tüzelés dúlt s nem egy erős villámlás esett. Willoughby nem akarta bevallani magának, hogy kinlódik: csak egy kis testmozgást akar, — gondolta.

A világ legtökéletesebb kivonata, Mr. Mountstuart, tünt fel a szélső ablakon át, a pázsit tulsó fordulójánál emelintve szoknyaalját, s mellette Horace De Craye vigyori alakja. És ennek az asszonynak híres éleselméjűsége nem lát bele a fickó bohóckodó ir-mivoltába! Vagy tán épen a mitugralsz ostobaságait szereti, mint mások? Ez a szélházi állat a női fejek elcsavarására született. Willoughby egyszerre rajongó imádatot érzett a női állhatatosság iránt. Az isteni tulajdonság földi megtestesítője villant el szeme előtt. És szépnek látta.

Szörnyű, leírhatatlan görcs, a vágy és kín keveréke vonta most Willoughbyt műszereihez, hogy elhárítsa a roham megújulását. Míg a szerszámokat a szokatlan munkára rendezgette, előnyösen hasonlított össze magát a Vernon- és De Craye-féle emberekkel, meg a grófság többi lakójával, társaival a vadászatokon és a magisztrátusi termekben, akik közül egy sem törődött a kemény munkával, a jótékony, gyakorlati tevékenységgel, a tudomány szolgálatával.

Abba kellett hagynia bibelődését: a keze reszketett.

— Igy nem lehet eredményesen kísérletezni, — mondta s ellenségeit vádolta kárhozatos bénasága miatt.

Nem tagadhatta el maga előtt, hogy feltétlenül beszélnie kell Mrs. Mountstuarttal, bármennyire riadozott attól, hogy ismét próbára teszik arcizmai játékát. Rosszat sejtett: a lady nem jött hozzá s a lunch-asztalnál való viselkedése is mintha világossá válnék. Nyilván ő birta rá az urakat, hogy keresztezzék és ellencsevegéssel fojtsák el Lady Busshe és Lady Culmer szavait. Dehát mivégre?

Clara arcvonásai megadták erre is a feleletet.

Kérlelhetetlen vonások voltak. De ő, Willoughby is ért a kérlelhetetlenséghez!

Szobája magányát hangos kiáltással verte fel:

— Esküszöm, sohasem engedem oda Clarát Horace De Craye-nek! Clara érezni fogja kinzó eszközeimet s hasznára fognak válni, mert majd belátja, hogy rájuk szolgált.

Igy beszélt s mint fogadalmat tette el emlékébe a szavait.

A kívánság, hogy elviselhetetlen fájdalommal illesse a leányt, rohamra doboltatta ereit s ujjabb görcsre ajzotta, mely végül minden tagját hevesen rázta össze: kész látványossággul Mrs. Mountstuart

számára az egyik ablakon keresztül. Mire kiindult a ladyhez, már mosolyogva beszélt:

— Nem, a mai nap nem dologra való, sehogyse akar menni a munka, határozottan szembeszáll az emberrel.

— Viszem magammal a professzort, — szólt a lady, — még mindig egészen odavan a hülése miatt.

Sir Willoughby kijött Mrs. Mountstuarthoz:

— Egy órácskát dolgozni próbálkoztam, hogy ne lustálkodjam egész nap.

— Mindennap ebben az oduban tesz-vesz?

— Legalább egy órát, ha hozzájuthatok.

— Csodálatraméltó megenyhülési mód!

Ez a megjegyzés nekilódította Willoughby vérkeringését. Már-már úgy érezte, hogy ha ez a válság továbbhuzódik, valami igazi testi betegség lesz belőle, talán szívbaj.

— Így szoktam, — mondta. Odabenn lerázom magamról a világot.

— Alkalomadtán aztán kitűnő eredményekkel fog meglepni bennünket.

— Nem hinném. Csak szeretek a mai tudomány színvonalán megmaradni, ennyi az egész.

— Meg az, hogy valóságos gyöngy a vidéki gentlemanek között!

— Az Ön szeretetreméltó becslése szerint, drága ladym. Igazában véve talán tanácsosabb volna csevegésre adni a fejem s anekdotás noteszt tartanom kéznél. De képtelen vagyok ilyesmire, egyszerűen mert nem bírnám ki önnön ürességemet csak azért, hogy alkalmilag tűzijátékokat fitogtassak. Alaposságra törekszem. Célnak kétségkívül elég szükös és senkise igen méltányolja.

— Laetitia Dale méltányolja . . .

Erőltetett, bús mosoly görbítette el Willoughby száját, hasonlóan a tűzben összezsugorodó falevélhez.

Miért nem szól a lady a Clarával folyt beszélgetésről?

— Elcsípték már Crossjajt? — kérdezte.

— Alighanem még mindig vadásznak rá.

Valószínűnek látszott, hogy Clarán megint erőtvett a féltékenysége.

— Hát elmegy körükből?

— Ildomosnak vélem, hogy Crooklyn professzort el kell távolítani.

— A professzor még mindig . . .

— A rendkívüli hasonlóság!

— Egy pár bizalmas szó Dr. Middletonnal szétosztatná ezt az egész izét.

— Ön igazán talpig jó.

Ez a gyűlöletes dicséret részvételével szíven döfte Willoughbyt. Mrs. Mountstuart tehát tud az ő szerencsétlenségéről!

— Inkább filozófus, — felelte, — ez volna a helyénvalóbb kifejezés, nem?

— De Craye ezredes mellesleg azt igéri, hogy meglátogat, mikor innen elmegy.

— Holnap?

— Bárcsak mielőbb! Roppant lebilincselő uriember, pompás alak. Öt perc alatt meghódított. Nem is vádolom semmiért. Természeti adomány nála, hogy mindenkit elbűvöl. Gyöngé nők vagyunk, Sir Willoughby!

A lady mindent tud!

— Ki-ki a maga fajtáját szereti: szellemes a szellemest, asszonyom.

— Csak nem akar azzal bókolni, hogy egykicsit féltékeny rám?

— *Öneki* semmiesetre sem bókolnék ilyesmivel.

— Legyen filozófus, ha egyszer filozófiára termett lélek!

— Igyekszem is. És valószínűleg sikerülni is fog, mivel voltaképen nem nagy szükségem van

rá, nem mondhatnám. Az ember önmagának is talány.

Mrs. Mountstuart a napernyője hegyével bök-döste a füvet. Lenézett a földre, aztán újra felpillantott.

— Nos? — kérdezte Willoughby a lady tekintetét.

— Nos, hát Laetitia Dale hol van?

Willoughby elfordult, nem kívánta láttatni az arcát.

Mikor újra szembenézett a ladyvel, Mrs. Mountstuart tekintete komoly volt s a lady ide-oda rázta a fejét:

— Ez így nem jól lesz, kedves Sir Willoughby!

— Mi nem lesz jól?

— Ez.

— Sohasem értettem a talányfejtéshez.

— Ez így csak ta-ta-ta-ta ismételtetés a végtelenségig. A dolgok már nagyon elfajultak. Mindenkinek javára válnék egy kis friss mozgás. Küldje el!

— Laetitiát? Nem tudok elválni tőle.

Mrs. Mountstuart beharapta az alsó szájaszélét s a feje újra kezdte a tagadó ingázást.

— Miért volna baj, hogy ő itt van, asszonyom?

— próbálkozott meg Willoughby a makacs kérdéssel.

— Gondolja csak meg.

— Megbízhatom benne!

— Már másodszor!

Ez a szó nagyágyu volt. Willoughby bámész értetlenséggel kísérletezett. A lady most tán belát vadul verő szivéig, a merev arc tehát vidámkodó fintornak adott helyet:

— Őt nem érheti semmi gyanu. Hiszen barátnőm! Kezeskedem érte, szavamra! Ne féljen miatta. Kérem, bizzék bennem. Tűzbe mennék érte.

Nincs senki a világon, aki vele felvehetné a versenyt.

Mrs. Mountstuart ismételte:

— Már másodszor!

Ez a pár rövid szótag, amely holmi szelid kísértet visszatérő figyelmeztetéseként zenélt, örjítő menydörgésként gurult hősünkre, ő pedig nem mert nyílt beszéddel harcra szállni ellene.

— Miattam gondolja? — kérdezte.

— Ez így nem jól lesz, Sir Willoughby!

Az asszony szavai tébolyba sarkantyúzták.

— Drága Mrs. Mountstuart, Ön mindenféle meséket hallott. Én nem vagyok ám zsarnok. A legkönnyebben kezelhető emberek közé tartozom. Csak őrizzük meg a köteles társadalmi formákat: többet nem mondok. Ami a szegény Vernon bátyót illeti, azt mondják rólam, hogy jó unokatestvére vagyok, szeretném is őt jól megházasítva látni, ezuttal egyszer már annak rendje és módja szerint. Felajánlottam, hogy hozzájárulnék a berendezkedéséhez. Csak azért említem ezt, mert meg akarom mutatni, hogy az ügyet alaposan megfontoltam. Vernonnak meglehetősen szomorú gyakorlata van már a házasesetből, de megint csak ráállana, ha, mondjuk, Ön kezébe venné a dolgot egy újabb kísérlet erejéig. Nagyon demoralizáló szerencsejáték ez. Dehát a kormány szentesítette.

— Ugyan, Sir Willoughby, mi értelme lenne kezembe vennem a dolgot, ha, amint Ön mondja, Laetitia Dale huzódozik?

— Pedig bizony huzódozik.

— Akkor nincs értelme az egész csevegésnek, ha csak Ön meg nem puhítja Laetitiát.

Willoughby hagyta, hogy kémlelő mosoly lessen felé, melyből kivillan a mondat voltaképeni értelme.

— Nem tulságosan bölcs dolog ilyen feladatot bízni rám.

— Fél a veszélytől? — vágott felé a meglehetősen gunyos kérdés.

A kérdés hangjától ingerülten felelte Willoughby:

— Én annyira szeretem a jellem állhatatosságát, hogy rossz ügyvéddé válnék, ha megingatására törekedném. S őszintén szólva, igenis jár vele veszély. Csak a becsület kedvéért mertem vele megpróbálkozni: egyebet nem mondhatok.

— Szavamra, — vetette hátra fejét Mrs. Mountstuart, hogy alaposan végignézze a szép sás ívű orr hídlása mögül a férfit, — Önnek, barátom, van szive az ugratáshoz!

— Ne gondoljon már annyit Laetitia Dale-re!

— Dehát akkor kit adjunk az Ön Vernon cousinjéhez? Hogy is állunk hát?

— Mint mondtam, asszonyom, én könnyen kezelhető ember vagyok. Igazán nincs bennem egy szemernyi zsarnok sem. Izgága lények, akiket féken tartottam, talán gondolhatnak rólam ilyesmit, miközben éppenolyan gyorsan szeretnének szabadulni, amilyen könnyen pányva alá kerültek. Azonban kereken és határozottan ellene vagyok minden erőszakos és botrányos válásnak, mely nyílt rést üt az ünnepélyes fogadalmon s amely nyilvánosság elé viszi a szakítást. Tegyük föl, hogy én adtam okot a dologra, — még akkor sem egyezhetem bele az illendőség megsértésébe. Ez csak világos? A dolgokat szépen rendbe lehet hozni úgy is, hogy mindegyik fél a maga módján boldog legyen, minden különösebb hűhó nélkül. Tessék figyelembe venni, hogy nem én akarom ezt. Kénytelen vagyok vele, passzívnak kell lennem. Gáncsoskodni azonban nem kívánok.

Szünetet tartott s lendülő karja mutatta, mennyire hiábavaló volna még többet is mondania.

— Ezzel aztán, — kiáltott föl Mrs. Mountstuart, — egyenesen a találgatások birodalmába pottyantam. Mint férjem szokta volt mondani, nem látok semmi derengést, de azt hiszem, látom a hiúzt, amelyik látja. Ne vitatkozzunk most tovább. Alighanem mégis csak fiatalabb nő vagyok, semmint gondoltam, mert egyre többet tanulok. — Itt jön a professzor ur, fülíg be van gombolkozva s mellette Dr. Middleton csapkodja a levegőt. Nagy köhögés lesz a dologból s némi tudósi utalások a vasuti állomás fiatal hölgyére. Ne álljunk hát itt tovább, hanem inkább legyen szives előkerítettetni a kocsimat.

— Milyen volt Clara? Kedves? „Huncut“?

— Holnap újra eljövök. Sir Willoughby, Ön nagyot könnyített a föladatomon, föltéve persze, hogy nem értettem teljesen félre. Annyira a sötétben tapogatózom, hogy ahhoz a segédeszközkhöz kell folyamodnom, amivel egyszer Lady Busshe szállt szembe egyik véleményemmel. A szkepticizmus a főereje. Igazán, a világ legfurább dolga lenne, ha végül is . . . ! Már csak be kell látnom, hogy a romantika nem halt ki teljesen. Szereti Ön a bolonddá tehető embereket?

— Utálok ezt a fajtát.

— Kiváló felelet. Ézért szinte mindent megbocsátanék Önnek.

A lady lemondott arról, hogy még hozzáfűzze:

— Még azt is, ha Ön most engem akart volna bolonddá tenni.

Sir Willoughby indult, hogy elöcsengettesse a lady kocsiját.

Mrs. Mountstuart a következőket tudta kézzelfoghatónak: Clara megcsalta Sir Willoughbyt. „Minél előbb hagyja el De Craye ezredes Patterne Hall-t, annál jobb,“ — ezeket Clara mondta: és ezt is: „egy kis kirándulás mindnyájunknak javára válnék.“

A lady ismerte a dolgok állását s a többit hozzákombinálta. Amit azonban nem tudott s amit sehogysem talált ki, ez volt: ki is hát ez az ember, akivel szóharcát megvívta? Willoughby végigszemlélődött elmés és ostoba ellenfelein egyaránt. Az utóbbi fajta a rettenetesebbik. Ezeknek tények kellene, hogy meggyőzzük őket: ezek voltak azok, — bevallotta magának, — akik a homályos célzások új körébe lóditották Mrs. Mountstuarttal szemben. Ez a rendkívüli homályosság lehetővé tette, hogy utóbb kibujhasson célzásai alól, egyuttal azonban valami különös, csaknem vidám érzéssel is körülfogta, mintha holmi határozott tényt sikerült volna ilymódon teremtenie.

Igazán ölelő, vidám érzés volt, kinjai végét jelző. Nyugodt tengeren vitorlázott tovább, állhatatos nő férjeként, — nem huncut porcellán-babákkal. Az állhatatosság nagyszerű szépsége Laetitiát olyan bájakkal ruházta fel, melyekkel Clara nem versenyezhet. A kipróbált állhatatosságú nő gyöngye az egész nemnek. Mindig férje felé fordul, mint a napraforgó, szerelme beragyogja a férjet, benne és érte él; a férj értékének bizonyágtévő tanuja, a világot imádottja lábai elé kényszeríti, kórusvezetője a magasztalásoknak s a férj önnön megbecsülésének igazolója! Igen, a földön nincs más ehhez fogható szépség!

Ha átvergődött kinok után ilyen felfedezésre jutunk s élvezzük az így támadt békét, megragadva és magunkénak tudva, — teljes a jutalom.

Elmerülve merengésébe, Willoughby bucsut mondott Mrs. Mountstuartnak s tovább barangolt a kocsikerekek mögött az országuton, nem akarva Laetitiával találkozni addig, mig az ábránd kérdőn vissza-visszatérő friss izét végsőikig ki nem élvezte.

Tegyük fel, hogy így történik! —

Részéről nagylelkűséget mutatna. Csak növelné a dicsőségét.

Otthona erős várrá válnék, hozzáférhetetlen a rossz nyelvek számára. Isteni biztonságban élne odahaza.

Állandóan ott ülne mellette az a valaki, aki olvas a lelkében, aki ismeri és imádja, — csillag gyanánt ülne ott: vigyázna rá, rendithetetlen őrző-csillagul.

Olyan volna ez, mintha a tükrével házasodott volna össze, vagy a visszhanggal: házasság egy ragyogó tükörrel, egy zengő visszhanggal.

Az okossággal magával házasodna össze, a tökéletes megértéssel; otthonát az ötletek újra meg újra felszökő kútjává tenné; drága, ősi Patterne Hall-ját a grófság fényforrásává.

Úgy forgatta magában ezt, mint valami melódiát, amibe csak olykor-olykor vegyült némi önkénytelen összhangzavaró ócsárlás Lady Busshe-vel szemben. A kísérő koboldok hallották a belül felszisszenő bosszuságot.

Aztán elkezdte maga elé festegetni Laetitia képét, tetszetősen testi szinekkel, mint valami mult századbeli miniatürt, hogy az eszményi alakot saját belső gyönyörűségére tartsa fenn. A világnak a leány látható szépsége előtt kell meghajolnia, Willoughby tehát zománcot és lazurt rakott a képre, magaska termetet, lebegő járást, csupa tökéletességet, hogy így üzze el a vén boszorkány eléje tűnő rémét, mely ebbe az elképzelésbe hajtotta.

Eredmény az lett, hogy Laetitia Willoughby gondolatai közt mindenkit elismerésre kényszerítő szépséggé vált. Az arc sápadtságát árnyazó sötét szempillák segítettek az átváltoztató műveletben, amelyre Willoughbynek szüksége volt és amely

ennélfogva végbe is ment. Megkapta a maga viaszlenyomatát.

A koboldkiséret ujjongott örömeiben. Elképesztő dolgokat hallunk egyik-másik emberről s látjuk a csodálkozva levegőbe emelt karok seregét. Pedig a csodák mind feltárulnának, egyetlen kéznek sem kellene nekilendülnie, ha az elképesztő titku embert csupán az a majom-szemű kobold-céh kísérné és magyarázná. Ezek lesik ki a szivet, minden zegével-zugával egyetemben.

Mert a sziv a fő-fő csábítójuk. Senki után sem indulnának el, akinek szive nincs. És a sziv zegét-zugát járni: az a komédia!

„*A sziv titka: önmagának kinzó szeretete*“, — mondja a Könyv.

Ez a titok teszi olvashatóvá az egész szerv misztériumát s az a hasonlat, mely a szivet hegyi pataknak mondja, találóan mutat rá a kis csermely feltartózhatalatlan erejére, mellyel dagadni törekszik, kitaróan kanyarogva ide-oda s mindig önmagát szolgálva: a legfürgébb földi erő s egyuttal a legosztatlanabb célra igyekvő. A különösen tanulságos megfigyelések állomásait épen a kanyarodóknál állithatjuk fel.

Kevesen vállalkoznak erre. Az emberek egy-egy odavetett pillantás után karjukat emelintgetve állnak odább, ahelyett hogy türelmesen tanulmányoznák az energia fenomenonját.

Ennélfogva az a férfi, aki szeret egy nőt s csaknem teljes öntudatossággal, a legvékonyabb fátylak mögött készíti elő lelkét egy új szerelemre, aligha tűnik fel elhíthető őszinteségűnek. A szív különös éhsége, az erőszakos, de mégis alkalmazkodó szívé: — ez a kulcs a megértéséhez. Figyeljétek meg, hogyan lesz a hegyipatakból zúgó sodor, mint ölel körül egy-egy csinos kerek követ: ha azonban a kavics nem akar vele tar-

tani, a patak tovább rohan, önmagát növelve, mindaddig, míg valahol kellő mélységü gát-meder nem várja, melyben elférhet s amely megóvja a rendetlen nyugtalanságoktól. Ezt a békés, feltartóztató helyet a jövőben Laetitia jelentette.

Csakhogy Laetitia hervadó fiatal hölgy volt. Willoughby tudta ezt, azonban miközben a leány felfelé andalgó tekintetével nézte végig önmagát, rendszeres alapossággal, kegyesen fogadta szeretetébe, mint valamely hálás istenség az imádón eléjeborulót s a Laetiától nyert isteni hatalmat a leány új színekkel való felruházására és megifjítására fordította. Mert a szíve ilyennek kívánta. Már pedig a szív indítja meg a képzelet rugóit: a képzelet a szív megrendeléseit teljesítő ügyes művész.

A csalóka elbűvölésnek oly művésze volt Willoughby képzelete, hogy az általa készített műremek képessé tette őt: egyazon időben nézni Clarára s gondolni Laetitiára. Clara a park rácskapuján most lépett be Vernonnal, a ragyogó, de sekély teremtés! — a viruló, de animális szépség, aki vonz és aki ugyanakkor szeszélyesen türelmetlen és árulón gonosz: a nő, aki sárba vonszolja az embert. A leány egyre közelebb jött.
